پښتو اېرګاتيو ژبه ده

لومړی ځل   او بنستيزه

ليکونی: ډاکتر ماخان مېرِی شينواری

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب نوم: پښتو اېرګاتیو ژبه ده

لیکونکی: ډاکتر ماخان مېرزی شینواری

خوروونکی: انجنیر شمشاد زهیر شینواری

د خورولو ځای: Ketabton.com

د خورولو کال: د مای میاشت   ۲۰۲۵ ز. ک.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د

لوي ښتن

(c) ketabton.com: The Digital Library

په سپيڅلي نامه

د سرليکونو لړۍ

د سريزې پر ځا باندې ١

له پيل څخه د مخه ١

څه د مخه راوړنې ٢

خويوييونه او ستايېن نوونه ٤

ولې ليکو کړنوييونه او ... ٤

د ځنو ژبنيزو توکو پېژند ٥

غونډلجوړښت

پيل: پښتو يوه اېرګاتيو ژبه ده ١٥

راځۍ چې پښتو په همدې لار... ١٥

له ايرګاتيو څخه ژبلاريز

څه پوهېږو؟ ١٧

په اړيکټېنګوونو کښې د ... ٢٠

پښتو يوه اېرګاتيو ژبه ده ٢٠

پښتو ژبه دوه اړيکټېنګووني... ٢٥

غوره يادونه:پښتو ژبه دوه ډوله... ٢٥

د اړيټېنګوونو يا کازوس..... ٢۶

اړيکټېنګوونی د اينکليتيکي او ... ٢٩

د وييونو نه ليکل يا حذف او... ٣١

پوهېدنغزووني او پوهېدنوړوني.... ٣٥

بيا: له ويونو څخه تېرېدنه..... ٣۶

ولې دا ستونځې؟...... ٣٨

تکيه اړ او ځانيز نومځاينييوي ۴٠

اړيکټيګووني. څه تکرار ۴٥

د موږ ستونځې أهژبلار سره ۴٧

ګرانو ژبپوهانو مرسته... ٥٠

پښتو يوه ځانګړې............ ٥٥

پښتو او ژبلاريزې نا اوبی..... ٥٩

د پښتو ژبې وده

د پښتو پهژبلار کښې هغه...

بنسټيزې ستونځې...... ۶١

په پښتو د اړيکټېنګوونو سره..... ۶١

ولې بايد د ما خبره سمه وي؟ ۶٣

کوم سم او کوم ناسم دی او..... ۶٥

ويناډولونه ۶٨

نيولوجېزم ٧٣

اکسومورون ٨٠

ژوند ٩١

ستاينليکونه ٩٧

ګرانو لوستونکو! په ليکنه کښې به د تخنيکي ناسمو ليکنو بخښنه راته کوئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دسریزې پر ځای باندې

ګرانو هیوادوالو!

که د سریزه له ورسره بلدو سریزو سره توپیر لروده یا توپیر لري، نو بخښنه به وي او زه هم و همدې ته ځان داسې لېږ اړ بولم.

له پیل څخه د مخه

د پښتو د ژبلاریز سمې زده-کړې د ژبپوهانو لومړنۍ دنده ده او بیا یې د همدې سمې ور ښولو دنده ده. دا دې داسې لېږ ستوغه خبره نه وي او دا خبره نو ولې کړم یا کوم؟

زه پر دې باندې باورې یم او دا مې ښوولې هم ده، چې پښتو اېرګاتیو ژبه ده او چې څوک پر دې د پښتو پر اېراتیووالي باندې و نه پوهېږې، هغه د پښتو پر ژبلار باندې هم بیا نه پوهېږي یا نه شي پوهېدلی، ځکه چې موږ ډېر ناسمونونه د پښتو په کاز یا کېږ الماني یې کاسوس، چې پښتو انډول یې د روښانه پېژند له مخې څخه اړیکتېنګوونی دی او ما تر اوسه پورې ډېر زړه نا زړه حالت باله.

که رښتیا ووایم، زه نور لږ ستړی یم او دا سریزه هم نوره نه شم غزولی.

دا کتاب مې له هغوخورونو څخه را یوځای کړی، چې د دعوت په درنه خپرونه کښې مې خواره شوي دي، نو کېدی شي، داسې یو په بل کښې لږ ننوتي وي، خو دا بیا هم ژبه پوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

او غښتلي کوي، د ما په اند به پروا ونه لري. دا کتاب او داسې کتاب په پښتو ژبه کښې د لومړي ځل لپاره ليکلکيږي، نو نابلدتيا به هرو مرو لري.

له ټولو پوهانو او په تېره بيا له ژبپوهانو څخه هيله: پوهنه د يوه ملت نه، چې د نړی د وګړو خاوندوالی دی، څوک يې يواځې خاوند نه شي کېدی او څوک دومره وربانديې نه شی پوهېدلی، چې پر ټوله پوهېدنه بانديې دعوه وکړي. په پوهنه يا ژبپوهنه کښې رقابت بايد نه وي، چې د ما خبره دې له ده او هغه څخه سمه وي يا دې نو په دې کښې بل څوک څه غواړي، بې له دې، چې دا يې په خپله کړنه کښې ښوولې وي. په يو څه ټينګار په کار دی، چې هغه يې سمون او ناسمون دی.

پښتو ژبه په ټولو پوهنو کښې ډېرې ستونځې لري، خو د پښتو ستونځې يواځې پښتانه اوبی کولی شي او له دې امله پښتانه پوهان و يوه ګډ کا ر ته سره اړتيا لري.

<u>.   څه د مخه راوړنې   ۲   .</u>

په هره پوهنه کښې سم او ناسم پژندلکېدی شي، نو پښانه پوهان بايد په ګډه په ځانکړې توګه د ژبپوهنې و سمون ته ملا راوتړي او څوک، چې فکر کوی، په ژبه کښې څه کړی شي، هغه مه ترې بې برخې کوی، دا د پوهانو پوهنيزه او اخلاقې دنده ده.

څه د مخه راوړنې: اړيکټينګوونې، چې اړيېنې راته برېښي

د کړونې اړيکټينګوونی: زه ځم، زه منه خورم

د پرېکړونې اړيکټينګوونی: پيشو زه وډارولم

د خاوندوالې اړيکټينګوونی: د ما کتاب سپين رنګ لري. سپين کتاب د ما لپاره راوړ. سپن د ما مخامخ ناست دی. د لته لپاره او مخامخ د خاوندوالې اړيکوييونه يا پسېځاينيوې دي.

د پسېځاينيو اړيکټيګوونې: له يو څه څخه (سره، کره،پسې)، په کور کښې، پر کور باندې، تر کور پورې، چې همدا اړونده نومځاينيوې تل له همدې پسېځاينيو يا اړېکنيونو پسې د اړيکټينګوونو جوړونې لپاره راځي. دا مې ډېر ځله ليکلي، چې د موږ ژبپوهانو د داسې ليکنو سره نابلده دي او دا ليکنې، چې ژبلاريز ډېرې اړينې او ترې تېرېدل يې ژبلار ډېره زيانمنه کوي.

دا به په دې بنسټيزه ليکنه کښې هم ښه څېړلشوي وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تکیه-اړ یا کلیتیکي نومځای نیوي:

۱ -- پسېتکیه-اړ نومځاینیوي مې، دې، يې

--- روښانونه (روښانه-ونه): د مې(دې، يې) د کارولو ستونځې، چې کله د رکتوس او کله د اوبلېکوس په څېر کارول کیږي او کارونه يې د کړنوییونو او خویوییونو په واک کښې ده. کتاب مې واخست. دلته مې کړونی دی. کتاب مې شین رنګ لري. دلته کتاب مې دلته دا د خاوندوالي دنده لري او اوبلیکوس دی. ما کتاب واخست. د ما کتاب شین رنګ لري.

--- یادونه: پورته په ،،روښانه-ونه،، کښې دا کرښه په دې پوهېدنه ده، چې دا ،،روښانه،، د ،، -ونه،، سره تړلې ده یا یو ویی دی، ځکه چې په داسې ځایونو کښې په ،، ه،، پسې بل توری نه شی تړلکېدی.

<u>.   په کړونې او   ۳   .</u>

په کړوني او پرېکړوني کښې:

سپین مې وواهه. (مې کړونی دی)

زه سپین ووهلم.(دلته مې نه راځي. بل ځانګړنوالی).

په اوس وخت کښې ګوره چې ،، مې،، نه راځي. دا ولې؟ دا همداسې ده.

کتاب مې سپین رنګ لري. دلته مې د کتاب خاوند دی. ډ خاوندوالي اړیکتیګوونی.

--- مختکیه اړ نومځاینیوي را، در، ور : دا مختکیه اړ نومځاینیوي

۱ – که د کړونوییونو د مخه راشي، نو هغه کړونوییونه لوریز دي یا لوریز وي، لکه تلل، چې ګورو دا کړنوی لوریز دی او همداسې يې بیا راتلل، ورتلل او درتلل لوریز دي. دا دلته د مخه سلېښ دي. ګوره دا ټوله د پښتو ژبلاریز پوره ځانګړنه ده، چې ګومان مې دی په بله ژبه کښې به نه وي.

۲ – دا که د پسځاینیوو یا ښه يې اړیکوییونو د مخه وي، نو هلته د تکیه اړ نومځاینیوو دنده و سرته رسوي یا تکیه اړنومځاینیوي دي، لکه: (را،در، ور)(څخه، سره، کره، پسې،

(c) ketabton.com: The Digital Library

باندې، کښې،پورې)، چې له دې سره يې د داتيو کازوس يا د اړيکوييونو اړيکتينګوونی جوړ کړ، چې لرو:

--- له کور(يوڅه) څخه(سره، کره، پسې).

--- پر يو چا پسې.

--- په يو څه کښې.

--- تر يو څه پورې.

--- و يو څه ته.

يادونه: که دلته کوم يو اړيکوی له ليکنې څخه و غورځول شي، نو وبه لرو: لکه که په له کور څخه کښې يا په ور څخه کښې، که ،،څخه،، وغورځو، نو و به لرو: ،،له کور،، او همداسې ،، ور،،، دلته به نو يواځې همغه نومويونه پاتې شي، چې نور څه به ونه وايي.

. ويوييونه... ۴ .

--- خويوييونه او ستايينونومونه؟ څېړنه يې.

د لاتين ادجکتيو، چې په الماني کښې يې خويوی بولی، په عربي کښې ورته صفت وايي، چې زه يې پر عربي ژبه پيژند باندې نه پوهېږم، خو د مورنۍ پښتانه ژبپوهان ورته ستايينوم وايي. پر دې باندې بايد هم وپوهېږو چې داسې څه ستايينونوم شته او که نه؟

پردې باندې هم نه پوهېږو، چې دا ستايينونوم به له ستايلو څخه جوړ نوم وي او که څه چې خبرې پرې کوو يا د لاتين هغه ادجکتيو به نوم وي. دومره پوهېږو، چې هغه پښتو خويووی، خو خوی يې نوم نه دی هغه يې خوي دی، خو کېدی شي، نوم هم شي.

را لنډ به يې کړو:

خويوييونه: ، سپين، زيړ، جګ، غښتلی، ډارن،....

ستايينونومنه: ستايينونوم نه شته. ستايل (کړنويی) شته، چې مخامخ يې غندل دي او نومونه يې ستاينه او غندنه دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو څوک د خپل خوى له مخې څخه ستاېل کيږي او يا غندل کيږي، لکه هغه يا سپينګل کاکا ښه سړى دى او هغه ورور يې تورګل کاکل لږ ډارن دى.

دلته ګورو، چې د خويوييونو څخه خوينومونه هم جوړيږي.

لنډ: موږ ستاېل او ستاېنه لرو او ستاييننوم نه شته، خو خويوييونه او له دې څخه جوړ خوينومونه شته.

ولې ليکو: کړنوييونه يا کړلوييونه، نومويينه، خويويينه..؟

يادونه: دا موږ چې وايو، ،،کړ،، دا ګوره څه نه وايي. که وګورو: ،،تلل،، دا خو کړ نه دى او دلته يو څه کړلکيږي يا يوه کړنه و سر ته رسيږي. دا يو وى دى او له دې امله دا يو کړنويې يا کړلويې (پام دې ورته وي) دى، چې ډېر ګڼ يې کړلوييونه دي،نو: ټولې غونډلې له ويونو جوړې دې او هره پوهنيزه موضوع کښې د وييونو يوه ډله دننه وي، نو کړنه له يوې ډلې وييونو، لکه خوړل، تلل، پرېوتل او نور، دا ټول کړنويينه ده او همداسې نوموييونه، خويوييونه، اړيکوييونه او نور.

. ولې ليکو کړن............. ۵ .

ژبه له وييونو څخه جوړه ده او دې وييونو کښې کړنوييونه، نوموييونه، ...هم دي، چې له دې امله يې داسې نومونې.

--- کړنوييونه په دوه ډوله دي:

--- هغه کړنوييونه، چې کړونى نه لري، لکه ځم.

--- هغه کړنوييونه چې کړونى او پرېکړونى لري، لکه خوړل، اخستل کښې لکه زه مڼه خورم، زه کتابچه اخلم.

--- په پښتو کښې کړنوييونه نه ښه بدليږي، هغه د پوهېدنغزونو يا د پسې تړلو مورفېمونو په مرسته پوهېدنغزيږي. دا تړنوييونه دى: -م، -ې،-ي..

خويوييونه: په پښتو کښې هم ښه بدلېدنه نه لري، جګېدنه لري.لکه ډېر.خورا ډېر او زښتډېر. سپينچک ګوره د سپين خوى بل ډولولى دى.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نومویيونه هم په پښتو کښې بڼه-بدلېدنه نه لري، خو انډول يې د اړونده مورفېمونو سره پوهېدنه وروړل کيږي، لکه، له، په، پر، تر، و، سره د اړونده پسېځاينيو يا اړيکوييونو سره، چې دا د کتاب په دننه کښې روښانه شوي او ځنې يې بيا د پوهېدنغزوونو يا پسي تړلو سره پوهېدنغزيږي، لکه زړه، زړه-ور، لوي، لويوالی او نور. دلته دې و د پښتو ټولو ځانګرتياو ته هم فکر وکړی.

دلته خو همدا لنډه راوړنه موخه وه. په دې يا د ما د نورو ژبپوهنې په کتابونو کښې غزېدلي روښانه شوي دي.

د ځنو ژبنيزو توکو پېژند:

دا چې د پښتو ژبپوهانو له خوا څخه د ځنو ژبنيزو توکو روښانه پېژند نه شته، نو له دې امله مې د ځنو لپاره دا پيژندونه بيا بيا راوړي، هيله ده، چې شتړي مو نه کړي. که د ليکنې په ترتيب کې مو ناسمون سترګو ته کېده بخښنه به وي، خو دې پېژندونو ماته پوره خوند راکړ.

وی څه شی دی؟

. د ځنو ژبنيزو توکو ۶ .

وی يو خپلواک ژبنيز يووالی(ناسم يې واحد) دی. په پيداښتي ژبه کې دا – د غږ يا سيلبې مخامخ- يو خپلواکه يا ښه يې ناړونده مانا لري. يو ټوليز منل شوی پېژند نه شته او ستونځمن هم دی، ځکه چې دا د کليمه ،، وی ،، د ژبپوهانو منځ کې يا پوره اوبی نه ده او يا يې په بل څه يادوي . ګومان مې دی يو فرانسوی ژبپوه د ،، وی،، په ځای ساده ،، نخښه،، کاروي. دلته هم د ليکلو او روښانه ونې، ښه يې څېړنې و څېړنې ته اړتيا شته او په نورو ژبو کې خبرې پرې شوي نورو ژبوکې يې وګوری..

کلمه څه شی دی؟

trem; Begriff ; کلمه انګرېزي او الماني يې

د ويي ،، کلمې ،، سره د يوې نخښه ونې يا يوه اندلرنې يا حدث وهنې مانامنځپانګه ويل کيږي يا پوهېدل کيږي. يوه کلمه يو سيمانتيکي يووالی جوړوي، چې د يوه نومځاينيوي يا

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه اند برخه ده. دا هم همدومره. پوهېږم، چې دا څه همدومره روښانه کولی شم، ډېر وخت نیسي، چې دا و سرته رسوم. ډېر نه دی، خو ورسره بوختیا باید زیاته وي (په بخښنه).

غونډاله: یا غونډله یوه غونډاله له یوه یا ډېرو ویونو جوړ رابند ژبنی یووالی دی. د غونډالکلیمې پېژند له بېلابېلو لیدلورو ورکړ شوی دی، چې یو بل سره نه پتوي یا ښه یې نه پوښي. په ټوله کې یوه غونډاله له ژبپوهنیزې لارې، د یوه ستر یووالي په څېر، پېژندلکېدی شي، چې د سینتاکس(پېژند یې ورکړل شوی) له لارې ورکول کېدی شي.ځنې څرګندونغونډاله د خبرو اترو.کمونیکېشن) د خورا کوچني د پوهونی یووالي پېژندل کیږي. خبرکړنې(خبراکت) په څېرمنځ ته راتلی شي، له بل انده څخه دلته د څرګندونې کلمه کارول کیږي.

د غونډالي کلمې ټاکلو لپاره ډېرډوله لیکنې یا اندونه شتون لري، چې د ټولو یوځایکونه نږدې ۲۰۰ ته د غونډالي پېژندونه رسیږي. هرژبنی ښوونځی خپله ځانله د غونډالي پېژند منځ ته راوړي. بېلا بېل سم اندیز، فلسفی، د خبرو اترو پوهنیز او ساپوهنیز اړخونه لړ یو بل سره یوغګیزکوي لیدل کیږي. ورته نیولکیږي، ، چې د نخښونو پسې غونډاله یوه یواځنی کلمه ده، بلکه یوه ټوله کورني، چې یو بل سره غوځووني یا ګډغوځوونکې -په دې مانا چې ګډ څه سره لري) ځان پسې لري.

کلمه

. د ځنو ژبنیزو توکو ۷ .

۱ . ۱ Definitionsbefund پېژندپیداکونه

1.1.1Schulduden د ښوونځې دودن

1.1.2Duden-Grammatik ګرامر دودن -

1.1.3Satz als Subjekt- und Prädikateinheit

غونډاله د سبجکت- اوپرېدیکات په څېر

1.1.4Satz als Rede- oder Textelement

(c) ketabton.com: The Digital Library

غونډاله د خبرو- یا لیکنتوکي په څېر

1.1.5Satz als kommunikative Einheit

غونډاله د خبرو اترو یووالي په څېر

دا موضوع نوره نه غزوو، که څه هم ډېره خوندوره او په زړه پورې ده.

د پېژند پیداکونه : دلته کېدی شي د غونډالې یوڅو خواره شوي پېژندونه بېرته ورکړی شي:

د ښوونځي دودن ـ(دودن د الماني ژبې شننیزه کتابونه دي، چې په هره څانګه یانږدې په هره څانګه کې یې لري): د غونډالې د ښوونځي دودن پېژند دی: ،، ژبه یو رابند ژبني یا تړلی یووالی دی، چې له کوچنیو یوونونو(ویونه او ویونډلې یا – ګروپونه) یوځای(ایښوول) شوي،،

دا چې غونډالې د یوه وي سره شتون لري(بېلګه ی :ځه! دا که غواړې و ما ته یواځنۍ بېلګه بېښي)، نو کېدی شي د یوې داسې غونډلې پېژند د ویې څخه توپیر ونه لري. یا

توپیر نه شو کړی. دا هم روښانه نه ده،، جې ژبني یووالي لاندې څه پوهږو. یوه ویډله (سنتاګما) هم په خپل دننه کې هم رابند یا پوښلی ژبني یووالی دی. نو له دې امله په پورته پېژند کې دویونو پسې راتلنه یا تعقیب په خپل دننه کې یو ژبنی رابند یا پوښلی یووالی دی

له دې سره پورته پېژند د ویونو موخه-ور پرلپسې (راتلنه) ،، په خپل دننه کې یو رابند ژبني یووالی دی.،، یو په خپل دننه کې رابند ژبني یووالی، بې له دې چې د ېېژند له مخې روښانه وی، چې د څه له امله یا کومې لارې یوه داسې ویډله دې ځان له یوې غونډالې سره بېل کړي.

غونډاله ستر یووال یا یوون (واحد ناسم دی) دی، چې د سینتاکس له لارې جوړېدی شي،،

د بلومفیلد پېژند له مخې څخه: غونداله،، د خورا لویې خپلواک سینتاکتیکې بڼې په څېر ، چې د خپلې لوري د هیڅ ګراماتیکي جوړښت په یوه خورا لویه سینتاکتیکي بڼه کې خوندي نه ده. ،،

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دودن ګرامر: د دودن ګرامر زیات غونډالپیژندونه راته وړاندې کوي:

،، یوه غونډاله یو پوښلی یا رابند یووالی دی، کوم چې د سنتاکس له لارې جوړ شوی دی

یا ښه یې: غونډاله د وییونو موخورځنګ پر ځنګ باندې اېښوونه ده

موږ نا پوره غونډالي هم لرو، چې په لاندې ډول یې لږ روښانه کوو: ناپوره غونډالي :

د ،،غونډالې،، کلیمې لاندې نا پوره غونډالې هم راځي، نو داسې غونډالې چې د هغوي اړتیا له مخې یا اړینډوله د غونډالې یو یا ډېر غړي نه وي. بېلابېل تیوپونه سره توپیرېږي:

Anakoluth[on] (= Satzbruch غونډالماتېدنه

،، په څه مو غوښتل بیا... هو بیا مې په یاد راغلل:دا د پرون لوبې په هکله.،،

یوه پیچلې غونډاله دغونډاللړی او غونډالزیاتونو سره سړی یو غونډالراګرځېدونکې هم بولې.

غونډالې کړی شي د یوه یوه تړوني(سنیدېتیک) یا د ډېرو تړونو (پولسیندېتیکي) یا بې تړونې(اسیندېتیکي) یو د بل سره وتړل شي.

Beispiel:سیندېتیکي:

.

سیندېتیکي: ،، زه راغلم، ما وکتل او زه بریالی شوم،،.

پولیوسیندیتیکي: ،،زه راغلم او ما ولیدل او زه بریالی شوم،،.

اسیندېتیکي: ،، زه راغلم، ما ولیدل، زه بریالی شوم

نومیزه غونډاله، چې ډېر وخت ترې یا ورڅخه (له دې څخه) غونډالې بې له مرستندویکړنې دي پوهیږو.

بېلګه: ،، ښځه لاړه، پیسې لاړې، کور لاړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

له انسانانو څخه ویل کیږي یا له انسانانو څخه خبرې ورباندې کیږي یا

یوه زېږېدلې ژبه، چې له یوه نا لاربنود شوي ودې څخه ومنځ ته راغلې وي.دلته به دې ته هم ګوته ونیسم، چې،.ژبه -لکه چې څنګه یې زموږ ژبپوهان وايي- معامله نه ده پیداښت دی. د ژبې نور ډولونه، لکه جوړې شوې یا مصنوعي ژبې، هنري ژبې، د نخښو ژبې او نورې شته، چې موږ یې نور د څېړنو نیت نه لرو..، بیا: چې له پیداښتي ژبې څخه غږېږو، نو له دې سره جوړه پوهېږو، چې ژبه قرارداد نه دئ، پرته له موږ.څخه و منځ ته راغلې هغه ویونه، چې په پیداښت کې په ژبه کې نه و، خو موږ له دې سره مخامخ نه یو، له دې سره پرمختللي هیوادونه مخامخ دي، چې هغوي نوي څه منځ ته راوړي

ټولیز پېژند یا غونډالجوړښت ښونه:<u>Syntax</u> د سینتاکس د سینتاکس لاندې سرې د غونډالو جوړونو ښوونه پوهیږي. دا کره کوي ، چې څنګه له یوګونو برخو- ویونو - موخه ورې غونډالې جوړیږي - د سینتاکس لاندې سرې یوځای اینول شوې پیداښتي یا جوړښتیز نخښنه سیستم په ټولیزه توګه ساده نخښنو ته ګډوله لارسیستم پوهیږي

دا لاندې لیکنه، چې الماني ژبې په مرسته لیکل شوې وګورئ، چې د پښتو سره سرخوري او که؟ او که نه نو په ګډه یې راسمولی شو.

د غونډالو جوړښت

غونډالې د ژبې د توکو له یوځای موخه-ور یو ځای اینوولو څخه جوړیږي.

.

<u>.   د ځنو ژبنیزو توکو   ۱۰   .</u>

ګډوله غونډالې- پیلونه

یوه ګډوله غونډاله له دوه یا ډېرو پوره غونډالو جوړه ده، چې هغوي یو د بل سره تړلي ، سم اندیز خپلواکې غونډالې دي، چې ګډه موضوع لري او تړنویونو،، او،، او همداسې ،،یا،، سره تړل کیږي. دا ډول غونډالترنه تنظیم شوې (بنستغونداله یا اصلي غونداله) تړنه بلل کیږي. تړنویونه (د بېلګې په توګه یا، او) سرې منظمکوونکي تړنویونه بولي.

بېلګه: او

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپین له ننګرهار څخه راځي. خوړه له خوست څخه راځي..

سپین له ننګرهار څخه راځي او خوړه له خوست څخه راځي

زیات وخت د دوه غونډالو منځ کې یوه سم اندیزه تړنه شته وي یا شتون لري.

په لاندې بېلګه کې دویمه غونډاله د لومړۍ غونډالې له پاره یو لامل دی او لومړۍ غونډاله د دویمې غونډالې یو سم اندیز پسې رتلنه یا پرلپسې ده.

بېلګه: پرلپسې(تعقیب) – لامل

هغه نه راځي. هغه ناروغ دی. د دوه غونډالو سم اندیز ګډاړیکوالی د دوه تړنویونو له لارې جوړیږي. سړی کړی شي د یوه سم اندیز دلیل-پرلپسې-اړیکې د بېلګې په توګه تړنویونه (ولې) چې، له دې امله، ، ځکه چې) و کاروي.

بېلګه:

دا(ولې) چې: هغه نه راځي، دا (ولې)چې هغه ناروغه دی

له دې امله: هغه ناروغه دی، له دې امله هغه نه راځي.

ځکه چې: هغه نه راځي، ځکه چې هغه ناروغه دی.

.

.

<u>. د ځنو ژبنیزو توکو ۱۱ .</u>

تړلشوې غونډالې د یوې کوما له لارې سره بېلیږي (ما ،، ، ،، بېلېد نخښه بللې. تړنویونه لومړۍ او یا دویمۍ غونډالې پورې اړه لري. هغه دا غونډاله ،، په نخښه،، کوي. سړی کړی شي د ځنو تړنویونو له لارې(د بېلګې په توګه ځکه چې(د غونډالو لړۍ پرلپسې سره بدلې کړي، د ځنو سره نه) د بېلګې په توګه داچې، له دې امله).

بېلګه: ځکه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه نه راځي، ځکه چې هغه ناروغ دئ.

ځکه چې هغه ناروغ دئ، هغه نه راځي.

بنسټغونډال – او څنګيز غونډالتړنه

تړنويونه د کړنې يا کړنځای ټاکي. د کړنځای ټاکنې پسې سړی کړی شي د سم انديز غونډالتړنې دوه اريز - يا اصلي ډولونه سره بېل کړي:

لومړی داچې تړنه، چې په هغې کې کړنه په يوه غونډاله کې په اخر ځای کې ولاړه وي(که غواړئ: ځاي په ځای وي). د تړنې دا ډول څنګيز غونډالتړنه بلل کيږي يا سړی دا ډول تړنه څنګيز غونډالتړنه – يا نيممنظمه تړنه بولې. تړنويونه سړی نيممنظمه تړونې بولې.

بېلګه: ځکه چې(څنګيز غونډالتړنه= کړنه په پای کې)

هغه نه راځي، ځکه چې هغه ناروغ دئ.

په الماني ژبلار کې.

دويمه تړنه، چې په هغې کې کړنه يا کړنوی، چې د هغې سره په دواړو غونډالو کې په نورمال تړنځای ۲ کې ولاړ وي. دا تړنه ادوربال(يا ارجمله) تړنه بلل کيږي.

الماني يې:

(Beispiel: *deshalb (Hauptsatzverbindung = Verb in Position 2*

.

.

.Er ist krank, *deshalb kommt* er heute nicht

که دا پورته په الماني ترتيب وژباړو، نو وبه ليکو: .

په سمه پښتو کې: دا په پښتو کې هم ورسره بلد ځای کې راځي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه: له دې امله:

هغه ناروغ دی، له دې امله هغه نن نه راځي.

الماني ګرامر کې:

بېلګه:

Beispiel: *denn (Hauptsatzverbindung = Verb in Position 3)*
.Er kommt heute nicht, *denn* er *ist* krank

په پښتو کې دا هم په هغه د پښتو ګرامر ور سره بلد ځای کې راځي.

بېلګه: هغه نن نه راځي، دا چې (ځکه چې) هغه ناروغ دی.

په پښتو کې،، دا چې،، او ،،ځکه چې،، زما په اند همغه یو ډول دي او که څنګه؟

ترنویيزې ویېنې یا افادې

سرې کړی شي د غونډالو یو سم اندیزه ترنه د ترنویونو له لارې ووايي یا افاده کړي. له دې سره یوه برخغونداله نومیزه کیږي او په یوه ترنوییزه ویېنه یا فاده کې په یوه غونډاله کې ورګډیږي.

بېلګه: ځکه چې – له دې امله چې

څنګیز غونډالترنه: ځکه چې(دا چې) هغه ناروغ دی، نن نه راځي

ترنوییزه ویېنه: د هغه د ناروغتیا له لامله څخه هغه نن نه راځي.

.

. د ځنو ژبنیزو توکو . ١٣ .

ترنوییزه ویېنه کې په غونډاله کې د کوما له لارې بېلیدنه نه راځي.

دا د پیل راوړنه دې تر دې ځایه پورې بس وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

--- په ژبه کښې د سم یا موخه-ورپېژند لرنې څخه پرته توکلې وییونه مه وراچوئ، لکه ،، کچه،، چې ګومان مې دی و پېژند ته یې د مور. لیکوالان هېڅ پام نه کوي و سرک ته هم کچه ور اچوي او لیکي:،، د سرک په کچه،،، دا به نو څه شی وي، یا همداسې په دولتی، کلیوالي او رسمي کچه. ستره لیکنه ورباندې شته.

--- په ژبه کښې هم چې جوړښت یې سم اندیز دي، سم اندیزې لیکنې هم اړینې دی. دا دې یواځې د ژبپوهان دنده هم نه وي.

د بېلګې په توګه: که ولرو: سړ. کال تر تولو ډېر انګور شوي دي. پر دې باندې باید هرڅوک وپوهېږي، چې دا څه نه وایي. یا ر ډېره برېده. ډېر برى نه شته، خو ډېر برېدونه شته.

هیله: په لیکه چې تکرار شته، د هغې کتل و ما ته ښه برېښي، هیله ده ر سره ونه څورېږي.

ـ

ـ

ـ

ـ

ـ

ـ

ـ

ـ

پېل: پښتو یوه اېرګاتیو ژبه ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا چې پښتو یوه اېرګاتیو ژبه ده، له دې سره، چې دا مې پوره تر توانه پورې دلته ښوولې- د ژبلار سره سم- ، نو د پښتو دا تراوسه پورې ژبلار، نوره باید پوره او په همدې موخه لوریزه شي او د ژبپوهانو مخه باید ورته راواړول شي. د ما په ښوولو او ښووندول کښې به بدلون راشي، خو دا یوه ایرګاتیو ژبه ده او ژبلار یې هم د ایرګاتیو ژبې دی، په دې کښې به څوک څه ونه شي ویلی، نو

راځئ، پښتو په همدې لور معیاري کړو او وده ورکړو.

پښتو یوه اېرګاتیو ژبه ده او په دې چې څوک ونه پوهېږي، د پښتو ژبلار پر لار باندې هم سم – یا ------هېڅ- نه شي پوهېدلی. دا به سره په ګډه وښایو.

یادونه: زه په پښتو ژبه کښې کوم لاسوند نه لرم، خو دا څه چې زه لیکم او یا مې تر اوسه پورې لیکلي، دا د ښونځي له سویې څخه جګ نه دي، نو ګومان مې دی، لاسوند به ورته اړتیا ونه لري او که داسې نه وي هم، نو دومره اخلاق به ولرم، چې هیوادوالو ته به د ما په اند یو ناسم څه نه وړاندې کوم او نه به پر دې لیکنو باندې څوک زوروم او یا به له چا سره سیالي کوم او یا به مې موخه ځانپالنه وي.

په دې به بیا هم ټینګار وکړم، چې د پښتو ژبلار پرته له دې، چې و پوهېږو پښتو یوه اېرګاتیو ژبه ده، بله لار نه شته او پرته له دې به یې سمه څېړنه ناشوني وي، چې ما په خپلو لیکنو کښې ښوولې او پوره روښانه کړې او دا له څو لارو څخه، چې په ژبلار باندې دا لارې تکیه دی.

څو پلونه و مخ ته ځو یا څو موضوعات په ګوته کوو، چې که دلته مې غزولې لیکنه پرې نه لروده، خو په نورو لیکنو کښې مې شته:

۱ – د ا ښوونه، چې پښتو اېرګاتیو ژبه ده:

پر دې باندې باید هر ژبپوه وپوهیږي او همداسې یې بېرته ژبپوهنیزه ور کړي. ۲

– په همدې بنسټ پښتو – چې موږ یې لیکو- ترانزتیو ورب نه لري او همداسې سبجکت او ابجکت او اکتیو او پاسیو هم نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته باید ګډ فکر وشي، دا و ما ته اړیین بریښي، خو انډول یې هرو مرو شته.

۳ – د کړنوییونو ګردان یا بڼه-بدلون په پښتو کښې نه شته

۴- د نوموییونو بڼه-بدلون په پښتو کښې نه شته

۵ – د خویوییونو بڼه-بدلون په پښتو کښې نه شته

۶ – پسېځاینیوي یا اړیکوییونه او دنده یې اړیکې دي: لپاره، څخه،سره، کره ...

یادونه: پښتو مخځاینیوي یا پرېپوزېشنونه نه لري.

۷ – مورفېونه. هغه غوره یې: پوهېدنوړوني له، تر، پر.. او پوهېدنغزوني یا سفېکسونه

۸ - اړیکتېینګووني او همدا یې دندې دي. ما د مخه حالت بللی اود موږ ژبپوهانو، که داسې کله رایاد کړي وي، نو پېر یې بللي، خو د دندې له مخې دا د وییونو په منځ کښې اړیکې تېنګوي، چې له همدې امله یې دا نوم کېدی شي.

د موږ یوه ستره ستونځه نابلدتیا ده، چې دا د ژبې وروسته- پاتېوالی دی او هر څه یې را ته ستونځمن کړي دي، خو دا چې له خپلې ژبې او د هغې له وییونو سره بلد یو، ورسره بلدېدل یې دومره ستونځمن نه دي. اول پرېپوهېدل، بیا بلدېدل.

پښتو ژبه ډېرې ځانګړتیاوې لري، نو له دې امله له نورو ژبو څخه سخته او د پېچلي ژبلار لرونکې ژبه ده، چې دا د ما په لیکنو کښې روښانه کوم..

له الماني سره یې پرتله کوونه

زه غوښتوني دا لاندې الماني په پښتو نه ژباړم.

الماني ژبه څلور کاز، کاسوس یا بڼه یې اړیکتېګووني case & Kasus لري، بڼه بدلیړی یا فلکتیرن کیړي او له پښتو سره یې پرتله کونه:

یادونه: له الماني پسې بیا پښتو راځي.

den <u>Nominativ</u>, 1. Fall, Wer/Was-Fall

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی:په پښتو کښې دا د کړوني اړیکتینګوونی. د څوک، چا، څه. دلته ګوره نومیناتیو نه شته. دلته کړونی دی. دلته ګوره دا پوښتنځاینیوي درې دي او دا هم د اوسمهال لپاره. دا په وروسته لیکنه کښې روښانه شوی.

دویم: د نه کړوني اړیکتینګوونی. دا په درې ډوله دی:

دویم ۱ : د پرېکړوني اړیکتینګوونی. چا، څوک، څه. دلته ګوره چا او څوک ځایونه سره بدل کړي دي. وروسته روښانه کیږي.

دا ګوره پرېکړونی دی، چې الماني یې نه لري.

den <u>Genitiv</u>, 2. Fall, Wes(sen)-Fall

دویم۲ : د خاوندوالي اړیکتیګوونی. د چا، د څه. دا په پښتو کښې هم لرو.

den <u>Dativ</u>, 3. Fall, Wem-Fall

دویم۳ : د داتیو یا اړیکوییونو حالت. له-، په-،پر- و- تر-. ترچا، تر څه، په چا، په څه او ..... دا هم په پښتو کښې لرو، خو دلته له پسېځاینیو، څخه، سره، کره، او پسې سره، ګورو چې پښتو مخځاینیوي نه لري.

den <u>Akkusativ</u>, 4. Fall, Wen/Was-Fall

اکوزاتیو حالت: پښتو اکوزاتیو ژبه نه ده

په لاندې کښې یې په الماني ژبې بېلګه

“.Die Frau gibt ihrem Bruder den Hut ihres Mannes„

Die Frau das <u>Subjekt</u> (im Nominativ),gibt(transitiv verb) *ihrem Bruder* das Dativ-<u>Objekt</u> (= Ergänzung im Dativ), *den Hut* das Akkusativ-Objekt (= Ergänzung im Akkusativ) und *ihres Mannes* das .(Genitiv-Attribut (= Ergänzung im Genitiv

(c) ketabton.com: The Digital Library

.

پښتو يې: ښځه(کړوني(دا په الماني کښې سبجکت(په نوميتاتيو کښې) دی)) و ورور ته(داتيو يا د اړيکوييښو اړيکتينګوونی دی) د هغې(خاوندوالی) د مېړه(خاوندوالی(دا په الماني کښې اکوزاتيو وو او په پښتو کښې خاوندوالی دی) خولې(پرېکړونی يا شی) ورکوي(کړنويي، چې کړونی او پرېکړونی لری).

په يو څه، چې يو څه و سرته رسيږي، نو هغه پر يو څه باندې کړنه ده او هغه څه نو بايد پرېکړونی وي. داسې ښه نه برېښي، دا ،،ورکوي،، بايد د ترانزېتيو ورب انډول کړنويی وي، چې له کړوني سره پرېکړونی ولري.

دا د کړنوييونو لکه، ځم، خورم، د –م سره غزونه د نومولييونو اړيکي د غونډالي و توکو ته د هغوي د روښانه کولو لپاره غزوي.

يادونه: په دې ليکنه کښې مو دې لاندې څه ته ګوته ونيوله، چې پښتو نوميناتيو نه لری، خو موږ په پښتو بيا کړونی لرو او کله، کله يې همداسې د اکوزتيو پر ځای باندې نه کړونی او همداسې د اکتيو او پاسيو لپاره، همداسې د ترانزيتيو ورب لپاره په پښتو کښې کړنوييونه لرو، چې هغه کړوني او پرېکړوني لري.

ګورو، چې دا د کړنوييونو غزونه يوائنی ده.

دا به بيا لنډ وڅېړو، چې و ما ته پوره غوره برېښي.

له ابرګاتيو څخه ژبلاريز څه پوهېږو؟

ابرګاتيو د ژبو له هغې ډلې څخه ده، چې هغه نوميناتيو او اکوزاتيو زبې نه وي؟

دا نو څنګه نوميناتيو او اکوزاتيو ژبې نه دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

روښانونه يې: دا د ما ژبپوهنې يا دلته په لومړۍ برخه کتاب کښې روښانه دي، خو دا چې دا تر يوې پولې پورې ستونځمنه ده، نو دا به هم لږ وڅېړو او دا دې هم په ياد وي، چې همدلته په همدې کتاب کښې مې په يوه نابلده او روښانه توګه ښوولې ده.

. پښتو يوه ايرګاتی ١٨ .

په پښتو ژبلار کښې دا په اړيکتيېنګوونو کښې روښانه ده، خو دې د الماني کاسوس Kasus دا دوه اړيکتيېنګووني به يې داسې لږ روښانه کړو.

Wer; was

کاز يا کاسوس، چې پښتو يې اړيکتيېنګووني دي تر اوسه پورې د پښتو ادبياتو کښې داسې منظم نه دې څېړل شوي. د ما په کتاب کښې شته او دا د سم ليکلو لپاره ډېر اړيين دی.

د دې پورته دوه نومځاينيو ته موږ درې پوښتنځاينيوي لرو: څوک، چا، څه، چې دا د هغوي په څېر نوميناتيو نه دي او کړوني دي.

پښتو دوه اړيکتيېنګوني، کېز يا کازوس لري: رېکتوس او اوبليکوس يا کړوني او نه کړوني، چې دا هم د پښتو د ژبپوهانو کتابونو کښې هېڅ نه دي څېړل شوي.

دا چې زه په الماني ژبه پوهېږم او هغه مې وتونژبه هم ده، نو دا خپلې غوښتنې به يې د الماني ژبې پر بنسټ باندې يا له پرتله کولو سره وښايم، چې دا يا لماني يوه ابرګاتيو ژبه نه ده او په يوه يادوه بېلګو سره به يې هغه بېلوالی وښايم:

پښتو چې ايرګاتيو ژبه ده، نو نوميناتيو اواکوزاتيو ژبه نه ده.

که موږ ولرو:

(Er(1) hat(2) mich(3) geschlagen(4

دا پورته د الماني ژبلار پر بنسټ باندې يوه اکوزاتيو غونډاله ده، اېر(١) نوميناتيو او ميښ (٣) او اکوزاتيو ابجکت دی، چې په پښتو کښې نه شته، نو ژباړه يې د داسې لږروښانونې

سره: ګيشلاګېن(۴) (د شلاګېن ورب،، تېر وخت) ترانزيتيو ورب دی چې سبجکت او اکوزاتيو ابجکت لري. سبجکت چې نوميناتيو دنده لري او ابجکت اکوزاتيو دنده لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا: پښتو سبجکت، ابجکت او له دې سره نو ترانزیتیو ورب هم نه لري

د الماني پښتو ژبلاریزه ژباړه یا ښه یې انډول:

هغه زه ووهلم.

. پښتو یوه ایرګاتیو ۱۹ .

په پښتو کښې ،،هغه،، کړونی دی. دا په دې پوهېدنه چې نومیناتیو نه دی(موږ په پښتو کښې دوه کړوني لرو: زه او ما، چې دواړه په بېلابېلو وختونو او له بېلابېلو وییونوسره بل ډول کارول کیږي)، ،،زه،،، د اوس وخت لپاره پرېکړونی دی او نه اکوزاتیو. ګورو چې ،،وهل،، هغه کړنوی یا بوختوالیوی دی، چې کړونی او پرېکړونی لري. موږ دلته دا کړنویي ترانزیتیو نه لیکو، دا هغه کړونی دی، چې کړونی او پرېکړونی لري.

یوه بله بېلګه یې له الماني څخه.

(Für(1) mich(2

په پورته کښې (۱) اکوزاتیو مخ-اړیکوی یا مخځاینیوی دی او (۲)اکوزاتیو نومځاینیو دی.

پښتو یې: د ما لپاره.

په پورته کښې ،، د ،، پوهېدنوړونکی مورفېم، په ،، د ما،، کښې و ،، ما،، ته د خاوندوالی پوهېدنه وړې او ،،لپاره،، پسېځاینیو دی یا اړیکویې دی. ګورو چې د ،، د ما لپاره،، د خاوندوالي اړیکتینګوونی دی.

ګورو، چې د دواړو ژبو ژبلاریز تو پیر یې څومره دی.

نو د دې د پوهېدني لپاره باید د ژبې په کورنی وپوهېږو، چې د اېرګاتیو له کورنۍ څخه ده.

له درې یا فارسي ژبې سره یې پرتله کونه:

زه د فارسي پر ژبلار باندې نه پوهېږم، خو په څه چې پوهېږم او ستونځې یې، نو هغه به داسې وښایم:

تو مرا(یا ما را) زدي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه به دا د فارسي ګرامر(؟) له مخې او یا دا درې ژبې څوک یې چې ژباړي -او ستونځې همدلته دي- وژباړم.

تا ما ته ووهل، ځکه چې دوی نه پوهیږي یا ودې ته یې پام نه ویی یا نه شي کېدی، چې پښتو دوه کړوني لري. خو اوس به یې د پښتو ژبلار سره سم وژباړو:

تا زه ووهلم.

ګوری کړوني په پښتو کښې زه او ما دي او د دې لپاره په درې کښې یو من (د ما اند) او په نورو ژبو لکه انګرېزي او الماني کښې هم یو شتون لري، نو اوس به دا ،، زه،، دی څنګه و ژباړي د ،،را،، پر پښتو پوهېدنه باندې نه پوهیږي یا یې پام ور ته نه شي کېدی.

که اوس له پښتو څخه، تا زه و وهلم، نو څنګه به یې په درې و ژباړم؟....

وروسته به پر دې باندې یوه غزولې لیکنه وکړم، که وخت اجازه راکړه.

ما پر دې باندې نسبتآ ځان ښه پوه کړی، ځکه چې زه په الماني پوهېږم او الماني یوه نه اېرګایو ژبه ده، چې دا اوس یې پر ژبلار باندې هم پوهېږم، له دې امله و خپلو ستونځوبیو ته رسېدلی شم. ژبه په رېښتیا سره یو ستونځمن ریښه ده.

په اړیکتینګوونو کښې د کړونو او نه کړونو پوښتنوییونه:

پوښتنه: د کړونو: څوک، چا،څه.

 د نه کړونو : د پرېکړونو: چا، څوک، څه

د خاوندولي: د چا، د څه. دلته ګوره ،، څوک،، نه شته او نه ،، زه،، شته دی.

د داتیو: له چا، له څه. په چا، په څه، پر چا، پر څه، تر چا، ترڅه، و چا، و څه.

دلته پوښتنه   دا پورته ،،د، له، پر، په، تر، و او نور. دا نو پوهېدنوړونکي مورفېمونه دي، چې د ،، چا،،، چې د تېر مهال لپاره کړونی او د اوس مهال لپاره پرېکړونی دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهېدنه يې پر نه کړونو و د چا، د څه، له چا، له څه ، پرچا، پر څه، او و نورو ته وړل کيږي. يا دا هغه نومويیونه دي، چې د ،، ما ،، پوهېدنه يې، چې کړونی او په اوس مهال کښې نه کړونی دی و ، د ما، له ما، پرما ... ته يې د نه کړونو پوهېدنه وړې ده.

په دې پسې نو بيا پسېځاينيوي يا اړيکوييونه- لپاره، څخه، سره، کره، پسې، پورې، باندې، کښې، ته او که نور وي- راځي .

.

. پښتو يوه اېرګاتی...پيل ۲۱ .

دا کېږ(کاز)، کازوس يا اړيکټينګوني جوړوي يا د دې اړونده اړيکويونو دنده يې بيا په اړيکټينګوونو کښې روښانه کړې ده:

دا اړيکټينګونې تل د غونډالو په منځنی برخه کښې ځای نيسي.

--- دا هم ـ لکه چې ومو ليدل- هرو مرو نه ده، چې موږ دې د هرې بلې ژبې پوهنيز وييونه ولرو، خو بايد ښه وځېړل شي، چې اړونده يې ميندلکېدی شي.

دا لاندې به د ومخ ته ليکنې څه تکرار او څه ورزياتونه وي، خو داسې په بل ډول ده او و ما ته يې هغه د ليکلې بلډولوالي او لوستل يې و ما ته کټور بربښي. په زړه پورې ده.

-- پښتو يوه اېرګاتيو ژبه ده. پيل

دا چې په نورو ژبو او په پښتو کښې له دې سره د موږ ژبپوهان سوچبوچ نا بلده دی او دا به دلته په ګوته کړم، چې موږ په پښتو کښې ټولې ستونځې هم- له دې سره د نابلدتيا له امله ـ لرو، نو دا به لږ ښه وځېړو او دا به د خبرو منځ زړی يا منځټکی وګرځوو:

له اېرګاتيو څخه ژبلاريز څه پوهېږو؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه پیل یادونه۱: دا به په داسې یو ډول وښایو، چې دا ښوونډول به یې همداسې نابلد وي، لکه خپله دا د څېړلو څه، خو پوهوړ دي.

-- په هره ژبه کښې هر ژبتوکی یو پېژند لري او په بنسټ یې دنده پېژندل کیږي، بېلګه یې راوړل کیږي او باید راوړل شي.

پېژند:

اېرګاتیو ژبې د ژبو له هغې ډلې څخه دي، چې هغه نومیناتیو او اکوزاتیو ژبې نه وي.

دا نو څنګه نومیناتیو او اکوزاتیو ژبې نه دی؟

روښانونه یې:

ګورو چې خبره تړوله په کاسوز یا کاز case & kasus کښې ده. ما دا د دې نوم له دندې سره سم اړیکنیوونی یا ښه یې اړیکټینګوونی بللی، چې دا یې ټیکټاک خوی یا کارونځای دی. دا چې پښتو نومیناتیو او اکوزاتیو ژبه نه ده، نو هرو مرو له اړیکټینګووني سره مو سر او کار دی.

لومړی به د الماني ژبې کاسوس داسې لړ یا د کړو:

۱ – الماني ژبه چې د اېرګاتیو ژبو له ډلې څخه نه ده، څلور کاسوس یا اړیکټینګووني لري: بې له څېړنې

نومیناتیو، جینیتیو، داتیو او اکوزاتیو.

د کازوس سره سم یا له دندې سره یې سم په الماني کښې نوموېوونه فلکتیرن کیږي یا بڼه بدلیږي او دا نوموییونه غوره کوي یا داسې دي:

Ich; mein, mir, mich

دا د الماني نوموییونو بڼه بدلېدنه ده، چې موږ یې په پښتو کښې دا بڼه بدلېدنه نه لرو

(c) ketabton.com: The Digital Library

--- دا د کازوس یا اړیکتېنګوونو غوره دنده ده او داسې و مخ ته ځو:

--- و به ګورو چې د Ich لپاره چې نومیناتیو دی، پښتو اړوند دوه نومځاینیوي لرو:

زه او ما، چې د کارولو دندې د ما د ژبپوهنې په کتاب کښې پر ورسره بلده توګه باندې روښانه دي.

-- و به ګورو چې د mein لپاره پښتو اړوند ،،زه،، نه لرو او ،،ما،، یې لپاره لیکلی شو، خو د پوهېدنبدلېدنې سره، چې د،،ما ،، پوهېدنه باید بدله شي او دا د کړونی او پرېکړوني ،، ما ،، نه وي یا د هغوی سره ،، ما ،، نه وي یا ښه یې: چې هغه کړونی او پرېکړونی یواځې،، ما ،، نه وي. دلته نو باید د ،، ما ،، دنده د یوه مورفېم له لارې څخه یا پر مرسته باندې بدله شي، چې دا مورفېم ،،د ،، دی او دا ،، د ما،، کیږي، چې خاوندوالی دی.

. پښتو یوه ایرګاتیر ۲۳ .

-- و به ګورو چې د mir لپاره پښتو اړوند،،زه،، نه راځي او،،ما،، یواځې نه شو لرودی، ځکه چې ،، ما ،، کړونی دی، نو باید یو څه وي، چې دنده یې له کړوني او پرېکړوني څخه ونه کړوني ته راواړوي. پوهېدنوړنه.

---- دا به ګوره ښه په پام کښې ونیسو، چې پر دې باندې به نو موږ دا زه، ما د پښتو د اړیکتېنګوونو لپاره څنګه برابروو او ایا د اړیکتېنګوونو سره سم دا د پښتو نومځاینیوو لپاره څنګه ترتیبوو یا ښه یې ترتیبیږي؟

په دې هکله په پښتو لیکنو کښې تر اوسه پورې هېڅ - یا هېڅ بریالی او سمه څېړنه نه ده شوې، نو له دې امله هم لږ نابلده او ستونځمنه ده او سره منل هم همدومره ستونځې لري او ما هم ورته له هغې بلدې لارې څخه یوه بله د روښانه-کولو لار هم (هغه بل ډول یې د ما په بل کتاب کښې شته یا به دلته هم راوړل شوې وي)غوره کړه

پر ترتیب باندې دلته به د ، زه،، یا ،،ما،، لپاره دا راوړم:

دا نه څېړم، خو دا چې پښتو ولې نومیناتیو او اکوزاتیو ژبه نه ده، دا به لږ روښانه کړو:

یوه پر المانی باندې یا د الماني اکوزاتیو غونډاله:

(c) ketabton.com: The Digital Library

Ich schlage dich

په پورته کښې Ich سبجکت، schlagen ترانزیتیو ورب او dich اکوزاتیو سبجکت دی.

که موږ دا پورته غونډاله په پښتو وژباړو یا یې اړول ولیکو، نو لیکو:

د اوس مهال لپاره.

--- زه تا وهم.

د تېر مهال لپاره:

(Ich(1) habe(2) dich(3) geschlagen(4

د پورته غونډلې لړ روښانونه:

(۱) نومیناتیو یا سبجګت، (۲) د تېروخت مرستندوي کړنوی، (۳) اکوزاتیو ابجکت او (۴) ترانزیتیو کړنویی دي.

د ا به پروا ونه لري، که دلته هم راوړو، چې په پورته غونډله کښې دا اصلي د غونډلې وییونه شته. دا به وروسته روښانه شي.

د الماني ژبلار سره به سر او کار ونه لرو، خو د پښتو به روښانه کوو.

د پورته الماني غونډالې پښتو پوهېدنه:

---- ما ته ووهلې.

له همدې ځایه څخه به هرڅه په پام کښې نیسو.

--- موږ په پورته دواړو غونډالو کښې، کړونی، پرېکړونی او کړنوییونه لرو، چې خپله دا نومونه یې د الماني له نومونو سره پوره توپیر لري.

ګوری الماني همهغه سبجکت دی او ابجکت لري د ترانزیتیو کړنوي سره او له دې امله دا الماني غونډاله اکوزاتیو ده. دا سجکت او ابجکت پر پښتو باندې یا په پښتو کښې اړول

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې کړوني او پرېکړوني دي او ترانزيتيو پر پښتو باندې هغه کړنويی دی، چې کړونی او پرېکړونی لري. دلته دې د پو هېدلو پوره پام وشي.

--- دا د پښتو غونډالې، نو د ژبلار له مخې کړوني دی. نو په پښتو کښې د اړيکټينګوونو

پېژند:

--- پښتو دوه کاز، کازوس يا اړيکټينګووني لري: رېکتوس(ولاړ يا کړونی) او اوبليکوس(پروت يا نه کړونی)

کاز يا کاسوس، چې پښتو يې اړيکټينګووني دي تر اوسه پورې داسې منظم يا پر دې توګه باندې يا هېڅ نه دې څېړل شوي. د تکرار بخښنه دې وي.

دا چې دا ډېپبېر غوره دي، نو که لږ ورسره ډېر تم شو هم بده به نه وي:

.

پښتو ژبه دوه اړيکټينګووني لري

لومړی: rektus کړونی اړيکنيوونی يا اړيتينګوونی.

دويم: oblikus نه کړونی اړيکنيوونی يا اړيتينګوونی:

دويم١ : پرېکړونی اړيکنييونی يا اړيتينګوونی

دويم ٢: نه کړوني اړيکنيووني يا اړيتينګوونی:

دا دويم ٢ هم دوه دي:

دويم٢١ : د خاوندوالي اړيکنيوونی يا اړيتينګوونی.

دويم ٢٢ : د اړيکوييونو اړيکنييونی يا داتيو اړيتينګوونی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی: کړوني اړيکټينګوون: دا چې ښه ورباندې و پوهېږو، له دې څخه د مخه لاندې يادونه:

لومړی غوره يادونه: پښتودوه ډوله کړنوييونه لري

۱ ـ هغه کړنوييونه، چې يو اځې کړونی لري يا هغه وييونه چې کړل کيږي يا: يو څوک يې کوي.

يادونه: دا د خبرو ده، چې دا به درې وي يا دوه، خو زه اوس د دوه-وو پلوی يم.

لکه: کړوني: زه ځم، زه لاړم....

۲ – هغه کړنوييونه چې د کړوني برسېره پرېکړونی هم ولري يا يو څوک پر يو څه باندې څه کوي. لکه: زه تا وهم. ما ته ووهلې.

يوه غوره د کړنوييونو له پېژند څخه:

کړنوييونه په پښتو کښې بڼه بدلېدنه نه لري او د دې بڼه بدلېدني انډول يې د سفېکسونو يا هغه پښتو يې پسې تړلی، چې د د ندې له مخې ما پوهېدنغزوونی او کاروني له مخې

هداسې دی، بللي، ځکه دا د نورو وييونو سره چې راځي، نو پوهنه يې غزوي او دلته د کړنوييونو پوهېدنغزووني دي. دا پوهېدنه يې چې غزيږي، دا بنستوييونه دي.

اوس راځو و لومړي اړيکټينګووني ته:

دې لاندې ته به هم همدلته پام وکړو:

موږ په پښتو کښې د نومويونو د يوګڼ لپاره دوه نومځاينيوي لرو، چې دا يې د نورو ژبو سره پوره توپير لري:

لومړی کس:زه، ما.

دويم کس: ته، تا.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم کس: هغه، هغه، هغې.

کله، کله د ه پر سر باندې یو ګوډی الف راځي، چې ما تراوسه پورې یا کله نه دي لیکلی.

---او د ډېرګڼ لپاره لرو: موږ، تاسو، هغوي....

یادونه زه به زه او ما د لیکنې د لنډونې لپاره راونیسم.

د اړیکتېنګوونو یا کاسوسcase; Kasus پېل:

په دې لیکنه کښې داسې په نابلده توګه و مخ ته تللی یم، خو فکر په دې کې وکړی، چې څنګه مې دا د پښتو اېرګاتیووالی ښوولی.

موږ له کازوس یا اړیکتېنګوونی څخه و مخ ته ځو او دا په پښتو کې دوه دي، چې همدلته به و ښوول شي. ۱ – کړونی. ۲ – نه کړونی: دا هم دوه دي: ۲ ۱ پرېکړونی. ۲ ۲ نه کړونی او دا هم دوه دی ۲ ۲ ۱ د خاوندوالي اړیتېنګوی. ۲ ۲ ۲ : د داتیو یا د اړیکوییونو اړیکتېنګوونی.

لومړی: کړونی:

.

--- د اوس او تېر مهال لپاره: له هغه کړنویی سره، چې پرېکړونی نه لري: زه ځم، زه لاړم. پام دې وي، چې دا دنده یواځې ،،زه،، و سر ته رسوي.

--- د تېر مهال لپاره کړنوییونه، چې پرېکړونی لري: زه منه خورم، ما منه وخوړه.

یادونه۱ :

په پورته کښې ګورو، چې د اوس مهال لپاره ،، زه،، کړنوی راځي او د تېر مهال لپاره ،، ما ،، ، چې دا ،، ما ،، به وروسته هم مل وي د مورفېمونو له لار څخه، چې هغه پوهنوړونکي دي او اړونده پوهېدنه به و نومویېونو ته یووړل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: دا یادونه راته همدلته اړینه برېښي، چې غونډلې باید پوره ولیکل شي او نه یواځې یوه وړ او نیمې.

پښتو خو د مورڼ ژبه ده، که کومه غونډاله نیمه ولیکو، نو هم پوهېږو، چې موخه څه ده. لکه: ځم. دا به لومړی کس وي، خو دا پوره غونډله نه ده. د کړنوي څخه یواځې غونډاله نه جوړیږي.

هره غونډله لږ تر لږه له دوه وییونو یا ژبتوکو څخه جوړه، چې نوموی یې دی او کړنوی.

هغه کوچنۍ غونډاله کښې باید د کړنویي سره کړونی وي، لکه: زه ځم او همداسې له ،،وهم،، سره. له دې سره باید کړونی او برېکړونی وي، که نه! نو بیا دا ناپوره غونډاله ده. زه وهم او نه یواځې ،،وهم،،.

دویم اړیکټینګوونی، کاز یا کازوس :

دا له هغو کړنوییونه سره راځي، چې کړونی هم ولري. دا له نامه څخه هم څرګنده ده.

اوس مهال: ته ما وهې.

تېر مهال: تا زه ووهلم

.

.

یادونه: ګورو، چې په کړوني اړیکټنګووني کې زه د اوس مهال لپاره کارول کیږي او ،، ما ،، د تېر مهال لپاره، خو په پرېکړوني کښې په څټ د اوس مهال لپاره ما او د تېر مهال لپاره زه راځي.

یادونه: موږ د نه کړونو اړیکنیوونو یااړیکټینګوونو لپاره دوه څه ته اړتیالرو، چې هغه به یې د مخه و څېړو او دا دوه اړیکټینګوونو کې به دا په یاد ولرو، چې،، ما ،، په یوه کښې د تېر مها لپاره کړونی او بل کښې د اوس مهال لپاره پرېکړونی دی، نو دا ،، ما،، په نورو

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړیکتیینګوونو کښې داسې خپلواکه دنده یا هغه لرلې پوهېدنه نه شي لرلی، چې هغه یواځې د کړونو او نه کړونو لپاره یې لري. دا دي:

پیژند- مورفېم د ژبپوهنې یوه غوره کلمه ده او د مورفولوژي(د وییونو د جوړښت او بڼې پوهنه) جوړښتبرخه ده. دا کلمه د زړې یوناني له *morphē* (مورف= بڼې) څخه رابېله شوې ده.

لند: مورفېممونه یا پوهېدنوړوني: موږ د پوهېدنوړونې لپاره ځانګړي مورفېمونه لرو او دا دي: د ، له، په، پر، تر، و، چې دا ،،د،، د خانوندوالي اړیکنیووني لپاره دی یا راځي او دا نور د پسېځاینییو- یا داتیو اړیکتیینګوونو لپاره کارول کیږي یا له هغو سره راځي.

پسې ځاینیوی (پوستپوزېشن) یا ښه یې اړیکوییونه: دا د دندې له مخې د اړیکو لپاره کارول کیږي، نو د دندې یا د خوي له مخې ځکه اړکوییونه بلل کیږي

دا دي: لپاره، مخامخ، څخه، سره، کره، پسې، باندې، پورې، کښې،ته او تر.

د خاوندوالي اړیکتیینګووني لپاره: لپاره، مخامخ. او دا نور یې د اړیکوییونو اړیکتیینګووني لپاره راځي.

او س دا دوه۲ اړیکتیینګوني:

د خاوندوالي اړیکتیینګیووني: دما لپاره، د ما مخامخ

دویم ۳ اړیکتیینګووني: د اړیکویونو اړیکتیینووني یا داتیو – لپاره: څخه، سره، کره، پسې، باندې، پورې، کښې،ته-

که نور وي، هغه دې بیا نور ژبمینه-وال ولیکي- کارول یې:

--- له هغه څخه(سره، کره، پسې)

--- په هغه کښې.

--- پر هغه باندې. پرما پورې، لکه پرما پورې ختې نښتي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

--- تر هغه پورې.

-- - و هغه ته

یادونه او ډېره اړینه: د دې ،،تر،، وزر پرېکړی، دا پرته له داسې ځای څخه، چې یو څه پای مومي، په بل خای کښې یې راوړل پورررررره ناسم دي.

--- و ما ته.

یادونه: له دې سره مو دا هم وښوله، چې دا ،،له، تر، پر...،، او نور یې پرېپوزېشنونه نه دي او په دې یادونه کښې غوره دا هم ده، چې پښتو ژبه پرې پوزېشنونه نه لري.

دا به هم په پام کښې ونیسو، چې دا دلته راغلي فونېمونه چې و نوموییونو ته پوهېدنه وړي، هر یو یې لکه دلته چې لیکل شوي، د خپل اړونده اړیکوییونو سره راځي او نه په بل ځای کښې، دا ،، تر،، یواځې د پورې سره راځي او نه په بل ځای کښې او داسې نور.

اوس به دا اړیکتینګووني د تکیه-اړ نومځاینیوو سره هم وڅېړو، خو لومړی د اینکلیتیکي نومځاینیوی، چې له دې سره هم پر منظمه توګه باندې پوره نابلد یو او معیاري کار وربانډې نه دی شوي.

اړیکتینووني یا کازوس د اینکلیتیکي او پروکلیتیکي نومځاینیوو سره:

پروکلیتیکي:

لومړی: کتاب مې-، دې -، یې واخست

دویم ۱ : سپین مې وهي.

.

. اړیکتینګووني.. ۳۰ .

یادنه: دلته ګوره داد تېر وخت لپاره نه راځي.

زه سپین ووهلم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا داسې برېښي چې دا ،،دویم۱ :،، د ،، زه،، لپاره نه راځي.

دویم ۲ : سپین مې ورور دی.

اړیکټینګوونی د اینکلیتیکي نومځاینیوو سره

لومړی: را، در، ور د لوریز کړنوییونو سره. راځه، درځه....

دویم ـ را(، در، ور) څخه(سره، کره، پسې، باندې، کښې، پورې)

له دې امله مې دا د اړیکوییونو اړیکټینوونی (هم) بللی یا بولم.

دا اوس په اینکلیتیکی او پروکلیتیکي یا پسې تکیه-اړ او مختکیه اړ نومځاینیوي

یادونه: په پښتو کې د موږ ستونځې تولې همدلته دي، چې پرې غږېدلي یو:

بېلګې:

۱ ـزه له هغه څخه (سره،کره، پسې...) لاړم.

۱۱- زه ور څخه(سره، کره، پسې) لاړم.

لرو: له هغه = ور

۲ - تر کابل پورې. ور پورې. تر کابل = ور

۳ ـزه نن په کور کښې یم. په کور کښې. زه نن ور کښې یم. په کور= ور

۴ ـکتاب پر مېز باندې پروت دی. کتاب ور باندې پروت دی. پر مېز= ور

۵ – پر ما پورې. راپورې. پر ما =را

۶ – و سپین ته. ما و سپین ته وویل. ور ته وویل. و سپین = ور

بیا لنډ: (له ما، له تا، له هغه..تر ما...، پرما...وما،..) = (را، در، ور).

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دې سره مو دا وښوول چې: له، تر، پر، و، په.... بل څه نه دي پرته له مورفېمونو څخه، چې د نوموييونو يا و يو بل څه ته پوهېدنه وړي، چې اړيکنيوونو سره سمه پوهېدنه ولري. دا هم پوره نابلد څه دي، خو بنسټيز او پرلار دي، چې پوهېدنه يې ساده ده.

اړينه يادونه: د پښتو په زياتو ادبياتو کښې لولو، چې په پښتو کښې، په ځانګړې توګه اړيکوييونه نه ليکل کيږي يا پرېښوولکيږي يا ور څخه تېريږي(زه يې په رښتيا درته وايم، چې پر ،،حذف،، باندې نه پوهېږم، چې څه ته به وايي، خو دومره پوهېږم، چې يو څه دا د ما له ليکلو څه څخه به وي. بخښنه دې وي)

دا دمخه تېر به په ياد کښې لرو او اوس بېرته ځو و هغې د الماني غونډالي ته.

Ich habe dich geschlagen

موږ له دې سره وښوول، چې پښتونوميناتيو ژبه نه ده. اوس راځودې ته دا کړنويي ګرداني حالت geschlagen په الماني ژبه کښې ترانزتيو بللکيږي او دا يې ځوی دی، چې سبجکت او ابجکت لري. دا د پښتو انډول يې نو څه دی؟

دا د پښتو انډول يې کړنويي دی، چې کړونی او پرېکړونی لري.

اوس به دا په يوه بله الماني غونډله کښې وښايو، چې دله ته هم د خاوندوالي حالت په ګوته کوي او د خاوندوالي اړيکټينګوونی دی.

Dieses Buch ist für mich :لرو

دا د mich ځاينيوو په پښتو کښې ،، د ما ،،دی. ،، د ،، مورفېم او ،، ما،، کړونی ته پوهېدنه وړي. الماني اکوزاتيو ده او پښتو د خاوندوالي غونډله ده.

دا کتاب د ما لپاره دی.

ګورو، چې دا يوه د خاوندوالي اړيکټينګووني غونډاله ده.

موږ څه وکړل؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

موږ له دې ليکنې سره دا وښوول، چې پښتو يوه اېرګاتيو ژبه ده.

لنډ بيا: اېرګاتيو ژبې هغه دې، چې نوميناتيو او اکوزاتيو ژبې نه وي.

پښتو يوه اېرګاتيو ژبه ده.

د وييونو نه ليکل او پوهنيز څه چې پښتو يې نه لري.

لږ ګوته به دې ته ونيسو، چې په پوهنو کښې د پښتو وييونو له پرېښولو يا نه کارولو سره دا وييونه ورکيږي او د دې ليکنې بله هغه غوره برخه به داوي، چې څه مو د نورو ژبو يا الماني په پرتله ژبه نه لري او څه سم نه دي، څېړل شوي.

پښتو يوه لرغونې ځوانه ژبه ده. ځوانه ځکه ده، چې پښتو، ګومان مې دی، له ۱۹۶۴ ز ک (؟) څخه راپه دې خوا په افغانستان کښې رسمې او ملي ژبه منل شوې ده، خوله هغې څخه وروسته يا تر اوسه پورې داسې غښتلې نه ده پيل شوې.

بله ستونځه دا ده، چې د پښتو په ټولو پوهنو آن په پښتو کښې هم، دې ژبې – د هيواد د لومړۍ ژبې په څېر- خپل پوهنيز ځای نه دې نيولی.

هو! ګورو، چې ټول پوهنيز وييونه، هغه د ژبې پوهنيز وييونه مو هم په پښتونه دې او په ژبه کښې مو د پښتو وييونه لږ برېښي، دا له دې امله، چې د موږ د ليک لوست خاوندانو خپلې زدکړې په پښتو نه وې کړې او دا لړۍ لا تر اوسه پورې لږ يا ډېره همداسې روانه ده. که په کومه پوهنيزه ليکنه کښې پښتو نومونه ولېکې، نو د موږ پښتانه دې هم تورنوي، چې يا ژبه ستونمنځه کيږي او يا د نورو نا پښتنو لپاره پوهنه هم وربانډې ستونځمنه کيږي. موږ ګورو، چې موږ هغه ډېر ساده نومونه هم په پښتو نه شو منلی. زه پر دې باندې ځکه پوهېږم، چې زه ګورم، يواځنی کس يم، چې په ځانګړې توګه پوهنيزې ليکنې مې هم په پښتو کوم، د سمون کونتنيونه په دې کښې نه شته، خو د پښتو په نومونو نه پوهېدل يا ځان نه پوهول يې هغه ستره ستونځه ده يا و دې نورو ته کله، کله د خندا برېښېدل . ما له خپل ځان سره دا پرېکړه کړې، چې تر کېدونکي پولې پورې به زه خپلې ليکنې په پښتو کوم او همداسې له خپلې پرېکړې سره رېښتونی پاتې شوی يم. زه دا خبرې نه غزوم، ودې ته راځم، چې اوسنۍ موخه مې څرګنده کړم، چې پښتو پوهنيزه ده او پر پښتو باندې پوهنيزې ليکنې کولی شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- پښتو ژبې په دې لنډ او نه پوره ورته چمتو شوې وخت کښې پوره وده کړې او دا تر اوسه پورې د پښتو استادانو برکت او نه ستړی کېدونکی هلې ځلې دي.

-- موږ په پښتو ژبه کښې او په ځانګړې توګه ګرامر یا ژبلار کښې پوره ستونځې لرو، چې د دې لپاره د چا د نه کار کولو ملامتیا نه شته، ګوته مې ورته ونیوله، چې د موږ د مشرانو کار په دې لار کښې نه هېرېدونکی او نه ستړی کېدونکی وو او دی.

ما هم له شلو کالو څخه را پر دې خوا باندې ځان د ژبې یا له ژبلار سره بوخت کړی او په دې ترڅ کې مې د لسو کتابونو په شاوخوا کښې – د پښتو ګرامر او اړوند- لیکلی، چې اخرنی کتاب مې دا دوه میاشتې د مخه چاپ شوی او له یوې اونی راپه دې خوا په

ketabton.com کښې هم د لیدلو لپاره خور شوی، چې د ما په اند ژبلاریزې ستونځې په کښې له توان سره سم پوره اوبی شوي دي او دا هلته کتل کېدی شي.

دې ته به ګوته ونیسم، چې د ما کتابونو منځپانګه – د ژبلارې هم- د نورو ژبپوهانو دکتابونو له منځپانګې سره پوره توپیر لري. زه له دې لیکنې سره لنډ و تاسوته هغه څه وړاندې کوم، چې په ژبه کښې شته، خو دا تر اوسه پورې نه دې لیکل شوی، یا ورته پام نه دی شوی او یا ورته پام نه شو کېدی.

زه به هغه څه دلته و تاسو ته وړاندې کړم، چې په ژبلار کښې باید وي، خو هغه تراوسه پورې نه دې لیکل شوی، پرته د ما له لیکلو څخه.، چې

یادونه: د ما لیکنې په پښتو دي، دا به د ګرانو لوستونکو لپاره یوه ستونځه وي، خو که څوک یې د ورباندې پوهېدلو مینه لري، نو ساده – دا چې په پښتو دي - ورباندې پوهېدلی شي.

له پیل څخه یې رانیسو، بې له شنني، شننه یې د ما د ژبپوهنې په اخرني کتابتون کښې کتلی کېدی شی، زه هم خبرو ته وخت پوره لرم.

یادونه: په لیکنه کښې دا پېژندونه نه – یا سم نه دي ورکړشوی، د اړونده ژبوییونو د کارولو موخه هم نه ده روښانه یا هغه خوي یې، چې دا کړنوییونه ورڅخه پوهېدلی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- هرڅومره چې یو څوک په بله ژبه و پوهیږي، د خپلې مورنۍ ژبې ځای نه شي نیولی.

. د وییونو نه لیکل آو.. ۳۴ .

په مسلکي یا ریښه-اړونده وییونو کښې خپلې ژبې ته مه شا کوئ. په هیڅ پوهنه کښې او په ځانګړې توګه پښتوپوهنه کښې هم په خپله ژبه کښې و خپلو وییونو ته مه شا کوئ.

ما شمېرپوهنه، فزیک، پښتو ژبه، هوښیارو ویناو، فلسفه او ټولیز سم اند کښې کتابونه لیکلې او ژباړل. دا مې په پښتو لیکلي او که ګوري یې او پام ورته وکړئ، دا مې په پښتو لیکلي. که خپله ژبه په مسلک یا ریښه کښې ونه کاروو، نو دا مو د ژبې له کار څخه د لوېدلو او له منځ څخه د تللو هغه ساده، لنډه او هرو مرو لار ده. هر څه د ځان او خپلې ژبې لپاره کوئ او د بل چا و ژبې ته د زیان رسولو اجازه نه شته.

--- دا چې پښتو یوه اېرګاتیو ژبه ده، دا د موږ ژبپوهانو په پام کښې نه ده نیولې یا و پام ته نه راتلله.

--دموږ د پښتو لیکوالانو د ژبنیزو او نورو غوره وییونو پېژندونه روښانه نه دي ور کړي.

--- دا باید همدلته په یاد راوړو، چې په ژبه کښې هر وی یاژبتوکی یو پېژند لري او په بنسټ یې دا بیا یوه کارونه یا ښه یې، دنده لري او بېلګې یې راوړلکېدی شي.

--کړنوییونه، بوختوالي وییونه یا مهالوییونه: کړنوییوونه په پښتو ژبه کښې بڼه بدلېدنه نه لري، خو دا کړنوییونه دا دنده له سفېکسونو یا پسې تړلو، خو ښه یې **یو هبدنغزوونو** سره پوره کوي.

--نوموییونه: په پښتو ګښې نوموییونه بڼه بدلېدنه نه لري. روښانونه یې په اړیکتینګوونو کښې راغلي.

-- خویوییونه: په پښتو کښې خویوییونه هم نه بڼه بدلیږي، خو جګیږي د ښه، ډېر ښه، خوراښه او خورا ډېر ښه سره.

د موږ د پښتو ژبلار کښې د موږ ژبپوهان دا ستایېننومونه بولي، خو داد ستایېنوییونو یا خویوونو سره توپیر لري او د څېړنې موخه یې خویوویونه دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

يادونه: په الماني ژبه کښې د درېواړو بڼه بدلېږي.

-- په پښتو ژبه کښې پرېپوزېشنونه یا د مخه اړیکوییونه نه شته. دموږ لیکوالان هغه څه چې پرېپوزېشنونه بولي، ناسم دي او هغه پوهېدنوړونکي مورفېمونه دي.

-- په پښتو کښې موږ یواځې پوستپوزېشنونه یا پسې اړېکوییونه لرو.

-- په پښتو کښې پرېفېکس یا مختړلی، خو ښه یي و مخ ته پوهېدنغزووني نه لرو. خو اړونده پسې تړلي پسې پوهېدنغزووني لرو، چې له دې امله به یې پوهېدنغزووني و بولم.

-- په پښتو کښې د مورفیمونو په هکله ډېرې لیکنې شوي، خو د سم پېژند او د کارونو دندې یې هېڅ نه دې روښانه شوې.

-- موږ د پښتو ژبې ژبلار لپاره دوه ډوله هغه غوره او روښانه دنده لرونکي مورفېمونه لرو، چې هغه مو هرو مرو ډېر په کار راځي او دا یواځې د ما په کتاب کښې کتل کېدی شي او یا یواځې د ما څېړنه شته او باوري ده.

-- پوهېدنغزوني او پوهېدنوړوني مورفېمونه.

-- پوهېدنغزووني سفېکسونه یا پسېتړلي، چې د مورفېمونو یوه ډله ده .

-- په پښتو ژبلار کښې سم یا پوره د کاز یا کازوس – چې د پېژند له مخې دا اړیکټینګوونکي دی - څېړنه نه ده شوې، چې د موږ د پښتو لیکوالانو نا سمونونه ټول یا هغه ډېر یې له همدې امله دي.

-- موږ پښتو لیکولان په دې نه پوهېږو، چې پښتو یوه ابرګاتیو ژبه ده، نو په دې هم نه پوهېږو، چې پېژند یې څه دی.

-- موږ پښتانه ژبپوهان یا ډېر یې په دې نه پوهېږو، چې پښتو پرته له ځانیزو نومځاینیو څخه کلیتیکي- یا تکیه اړ نومځاینیوي هم لري. دا مختکیه-اړ پسې تکیه-اړ نومځاینیوي، دا د موږ ژبپوهان د ناتوانه، لوریز او ځنې نورو نومونو لاندې لیکي، خو دا چې دا یوه ګډه دله ده، پر دې باندې نه پوهېږو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه چې د ژبپوهنې کتابونه ګورم، پوره ورسره زورېږم، دا......

لنډ: پښتو دا څه نه لري؟

--- د کړنوییونو بڼه-بدلون.

--- د نومویيونو بڼه-بدلون.

--- د خویوییونو بڼه-بدلون.

--- پرېپوزېشنونه یامخ-اړیکوییونه یا و مخته اړیکوییونه.

--- پرېفېکسونه، و مخ ته تړلې یا مختړلې.

د دې په پام کښې له نه نیولو یا نه لرلو سره پوره ناسمونونه و رامنځ ته کیږ.

څه په پام کښې نه دي نیول شوي یا نه شو نیولکېدی؟

پوهېدنوړونکي مورفېمونه یا ناسم ور څخه پوهېدل او اړیکتېنګوونکي. پوستپوزېشن او دنده یې، چې پوهېدنغزونه ده. رېکتوس او اوبلیکوس.

په پښتو کښې د دې پورته په کوته شوو پېژند او کارونه یې تر اوسه پورې نه دې پېژندل شوییا یې پېژند نه دی رکړ وشوی او تولې یا هغه ډېرې ستونځې هم خوندي لري.

له وییونو څخه تېرېدنه نه شته(څه تکرار لري)

په پښتو غونډلو کې له وییونو څخه تېرېدل ژبلاریز نه دي. بل ډول تکرار، خو ګټور.

د مورډ ډېر یا ټول ژبپوهان او ژبمینه وال په دې اند دي، چې ګوندې پښتو کې د ځنو وییونو ویلو او لیکلو ته اړتیا نه شته او کېدی شي ورڅخه تېر شو (حذف ؟؟؟).

راځۍ ، چې دې ته لږ فکر وکړو، چې په پښتو کې له وییونو تېریدی شو او که نه؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

--- د پيداښت پر بنسټ باندې يا - له لورې څخه: دا چې ژبه پيداښتي ده، نو له پيداښتي پيداښت څخه خو تېرېدل د پيداښت سره په مخامخوالي کې دی.

دپيداښت سره سم د پښتو وييونو څخه تېرېدل، نو له دې امله ناسم دي.

:

. په پښتو کښې له ..... ۳۷ .

--- دې ته دې پام وي، چې ژبه د مشورو او ګوتپورته کونو له لارې نه ټاکل کيږي، ځکه چې پيداښت نه ټاکل کيږي، دا دي، چې څنګه دي. کله هم چې يو څه د مشورې له لارې شوي، ناسم شوي، نو ناسم او پوره ناسم شوی، چې بېلګې يې ډېرې دي، خو دوه به يې له تاسو سره شريکې کړم.

۱ – ژبپوهانو غوښتل، چې ګوندې د عربي مايع لپاره به په پښتو کې څه نه وي، هغه ته يې اوبلن نوم وټاکه، چې اوس هم دموږ ليکوالان يا له راديو-تلوېزيون د تښتېدوني يا غاز لپاره اوبلن واورم، پوره زوربېږم او همداسې يې د ستاندارد، سويه او ستحې لپاره د کچې کارول، چې دا هم ناروا دی، کارول او د دوي ټاکل پوره ناسم دی. سړی له دې څخه داسې بايد وپوهيږي، چې دوي پر دې باندې نه پوهيږي. ما ته به ډېره بخښنه کوي، زه په رښتيا د خپلو پښتنو پوهانو ډېر درناوی کوم، خو دلته نو بل څه ولیکم؟

هغه څه چې بهيږي، بهېدونکي دي. دا تل لرو اوستاندارد او سويه نه د کچوني څه لري، او له دې امله ورته نه کچون اله او له همدې امله نه کچيږي. دامې يوه ورځ له راديو څخه واورېدل، چې ،،په جلال اباد کې د کابل په کچه روغتون جوړ شو،، او سمه بده راته وبرېښېده.

ما چې څېړنه په کې کړې، دا له وييونو څخه تېرېدلو ستونځې هم تولې دپښتو په څلورم حالت کې يا ښه په ۲ ۲ ۲ اړيکتينګووني کښې دي، چې اوس به يې سره روښانه کړو.

د دې روښانونه هم ډېره ساده او د پيداښت په مټ پوره روښانه ده.

داسې به و مخ ته ولاړ شو او له پيل څخه به پردې اړونده غونډلو باندې پيل وکړ:

لومړی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- په هغه باران وربږه.

-- هغه باندې باران وربږه.

-- پر هغه باران وربږد

-- پر هغه باندې باران وربږه

دويم:

-- په کور يم او همداسې

-- کور يم.

-- کور کې يم.

-- په کور کښې يم

-- له ما لاړم

-- د ما نه لاړ.

-- له ما څخه(سره، کره، پسې) لاړ.

ولې موږ په دې پوهېږو، چې موخه مو څه ده او ولې هغه موخه بې له ژبلار له لارې څخه سمه يا نيمګړې سمه برېښي؟

ور څخه تېرېدل يا حذفول ژبلار ده او که څنګه؟

ژبلار له ژبې څخه راوزي او نه ژبه له ژبلار څخه. دې ته مو تل بايد پام وي.

لرو: له ما څخه نو اندول يې راڅخه. که له ،،څخه،، څخه تېر شو، څه به ولرو.

-- ولې نو دا ستونځې تر اوسه پورې نه وې يا نه دي اوبې شوې؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژبه مو پنځه زره کلنه، خو دپوهنې ډګرته دا شاوخوا اویا کاله کیږي، و دولتې ته راوتلې او دا هم داسې په نیمه نیمخوره توګه یا داسې په خویېدا، چې پخپله پښتنو یې هم د ځېړلو توان دومره نه لاره.

پوښتنه: دا ولې، چې پښتنو د ژبلاریزې ودې توان نه لاره؟

ځواب: دا ځکه چې پښتنو یا هغه ډېرو پښتنو خپلې زده-کړې له ښوونځې څخه نیولې تر پوهنتون پورې په پښتو نه دې یا نه وې کړې، نو یو څه پر ژبلار باندې هم نه پوهېدل او

سم یې و فکر ته نه شو راتللی. له دې امله مو هم په ټولو پوهنو کښې هغه ریشه-یې یا مسلکې نومونه هم په پښتو نه دي، چې دا مو د ریښه-ییزو ستونځو سره هم مخامخ کوي.

د ما بېلګه د الماني ژبې سره: پرته له فارسی او پښتو له بلې ژبې سره هم نه دې مخامخ شوې، چې په هغې کښې مخمس ته د ژباړې له مخې پنځه ګوډی وایي. خبره د بلد او نه بلد نه ده، خبره د نابلد ده او دا کېدی شي بلد شي او باید بلد شي. د فارسي له امله موږ همهغه د عربی نومونو سره بلد یو او غواړو چې – که ژبې ته مو زیان وي او که نه – همهغه وساتو، دا چې زه دا بل ډول په نورو ژبو بلد یم، ما زړه دا نه شي منلی، دا دې همداسې وي، ځکه چې ورسره بلد یو.

د ما پرابلم: له یوې خوا پوهنې په خپله خوندیونه کښې ستونځې لری او له بلې خوا د نابلد پښتو ویونو سره مخامخ کېدل دوه برابره ستونځې و منځ ته راوړي.

هیله ده مرسته وکړی:

۱ – د موږ د پښتو له ستورو څخه کوم یوه ښوونځی اونورې زدکړې په پښتو کړي؟

۲- لومړی د پښتو ژبلار یا ګرامر چا په پښتو لیکلی او ایا خپلې د ښوونځې او پوهنتون زدکړې یې په پښتو یا بله کومه ژبه کړې وې.

۳ – د موږ له ستورو څخه اروابناد رېښتین صیب خپل د پښتو ګرامر کتاب په فارسي لیکلی وو، دا چا، کله په پښتو ژباړلی او له دې ژبلار کتاب څخه چا د مخه د پښتو ژبلار کتاب په پښتو لیکلی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

هرو مرو دې نيټه داسې نږدې که وي هم سمه ده

په هر ډول د دې شرايطو لاندې اوس هم دمور ژبې د مور د ژبپوهانو په هلو ځلو او د ډېرو ربړو پر ګاللو باندې يې دومره د پام وړ وده کړې. په هغه وخت کې د مور ژبپوهانو دومره امکانات هم نه لرل، چې پرته له عربي او په ځانګړې توګه فارسي، د نورو ژبو له ژبلار څخه کار واخستلی شي. د ژبلار لپاره خو له نورو ژبو څخه نور څه و لاس ته نه راځي، خو داپيژندونه بايد سم راواخستل شي، چې هغه اوس کېدونکي دي.

.

. تکيه اړ- او ځانيز... ۴۰ .

که تاسو د مور د پښتو ژبې ټولې د بېلا بېلو پوهنو پوهنيزې ليکنې وګورئ، نېمګړې نه، چې له ترنوييونو او اړيکوييونو څخه پرته پښتو په کې نه شته.

مور د ژبې پر غنی کولو پسې ګرځو، خو د خپلو وييونو په ساتلو کې ناتوانه يو، چې دا د خپلو پښتو وييونو ساتل مو بايد لومړنۍ دنده وي.

له ما څخه مې تل ليکنې اوږديږي، خو لنډ داسې مخ ته ځو:

د مور څلورم حالت مو د پسېځاينيو حالت بللی او ګورو چې ستونځې په همدې کې دي، نو غواړم لومړی تازه د پسېځاينيو پيژند بيا راوړم.

پسېځاينيوي: د ښوونځي په ژبلاريزو ادبياتو کې اړيکويونه يا پسي وييونه هم بلل کيږي، يو وييډول دی، چې يو رابند ټولګی جوړوي او د منځپانګ وي او په ګرامري نښونو کې ځاينيوی شوی. پسېځاينيوي د ژبلار له مخې څخه د يوه نوموييونو ګروپ يا ډله غواړي او له دې سره يو حالت يا اړيکټينګونی ليدوړ په نخښه کوي. دا چې د نوموييو پسې ځای نيوی يا اړيکويونه راځي، له همدې امله پسېځاينيوی يا اړيکويونه هم بلل کيږي او دا يوه ډله ده، چې ځاييز، وختيز، څنګه والي، راټولونکی، سره له دې، اړيينوالی پوهېدنې

لېږدوي يا وړي او په پښتو او نور ژبو کې بڼه بدلېدونکي نه دي.لکه: څخه، سره ،کره، لپاره، پورې، کښې او نور

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: دا لاندې لیکنه کېدی شي تکرار وي، د دېبخښنه دې وي.

تکیه اړ- او ځانیز نومځاینیوي. دا هم تکرار لري

داسې یو څه به د پسېځاینیوو یا اړیکوییونو او اړیکتینګوونو ښه روښانونه نوره هم تکرار وڅېړو. تکرار ته مه سترې کېږئ.

له هرڅه څخه د مخه د اړیکتینګوونو Kasus پېژند: په پښتو کې دوه اړیکتینګوني لرو: کړوني او نه کړوني: ۱- کړونی. ۲ – نه کړوني. پرېکړونی، د خاوندوالي حالت او د پسېځاینیوو حالت، کاسوس یا حالت څېړي چې نومویيونه د غونډلې د نورو توکو سره څه اړیکې لري او دا نومویيونه څنګه له حالت سره ځان سنبالوي. په نورو ژبو له بېلګې څخه یې په الماني ژبه کې نومځاینیوي بدلیږي، خو په پښتو کې دا دنده د حالت مورفېمونو

نیولې، چې خپله کومه پوهېدنه نه لري، خو د نومویون سره مل ځان د حالت سره سنبالوي یا برابروي او که سموي او دا دي: ،، د ،، د خاوندوالي لپاره د نومویيونو دنده بدلون لپاره مورفېم.

،، له، تر، پر، په، و،، د پسېځاینیيو لپاره د نومویيونو دنده بدلون لپاره مورفېمونه.

دې ته بیا بیا ګوته نیسم، ځکه چې زیات ناسمونونه همدلته راځي، چې دا مورفېمونه یواځي او یواځې په همدې ټاکلو ځایونو کارول کیږي او بس.

اوس راځو نومځاینیوو ته: موږ په پښتو کې دوه ډوله نومځاینیوي لرو:

لومړی - ځانیز نومځاینیوي او کاروني یې

دویم- کلیتیکي یا تکیه اړ نومځاینیوي او کارونه یې. دا نومځانیوي په رېښتوني په یوه څه پسې تکیه اړ وي او یا ان چې ورپسې سلیبښ - یا ښتي وي.

ګډه کارونه او د کاره-ونو پرتله- کونه یې.

و لومړي ته : دا په دوه برخو وېشو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیل یادونه: زه به یواځې د لومړي کس نومځاینیوي یا - - لپاره نومځاینیوي وکاروم.

لومړی ۱ – یوګڼ: زه، ته، هغه،هغې...

لومړی ۲ – ډېرګڼ: موږ، تاسو، هغوي

لومړي ۱ ته: دلته د هر کس لپاره دوه دوه نومځاینیوي لرو:

لومړی ۱ ۱ – زه، چې د کړنویونو لپاره د اوس او راتلونکي وخت لپاره کارول کیږي او د هغه کړنوییونو لپاره، چې پرېکړونی نه لري، د تېر وخت لپاره هم.

زه ځم، زه لاړم، زه خورم،ما وخوړه، خو.. نور لاندې.

لومړی ۱ ۲ – ما، چې د تېروخت د هغه کړني لپاره کارول کیږي، چې پرېکړونی ولري، په دې پوهېدنه، چې دا کار په یو څه د څه د کړو سره سرته رسیږي. ما وخوړ(ه)

و لومړی ۲ ته: د ډېرګړو د کړنو لپاره دا نومځاینیوی ،، ما، موږ، ...،، نه بدلیږي. موږ(تاسو، هغوي) وخوړل (لاړو) .

یادونه: پوښتننومځاینیوي دي: څه، چا. که موږ دلته پوښتن نومځاینیوي د زه او ما په ځای ولیکو، نو دا چا د کړوني لپاره راځي او په پرېکړوني کې نه راځي.

بېلګه: څوک څوک وهي. چاڅوک وواهه.

و دویم ته: تکیه اړ نومځانیوي په دوه ډوله دي:

دویم ۱ – د مخه تکیه اړ نومځاینیوي دي: را ، در، ور

دویم ۲ – پسې تکیه اړ نومځایمیوي:مې، دې، یې، مو(دا د موږ او همداسې د تاسو لپاره کارول کیږي)

و دویم ۱ ته- دا دوه ځایونو کې یا دوه ډوله کارول کیږي یا که له کړونو او نه کړونو سره نومځاینیوو(رېکتوس - او اوبلیکوس) حالتونو څخه و مخ ته لاړ شو، نو په دواړو کې کارول کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم ۱ ۱ – که دا نومځاینیوي د کړونو په څېر وییونو و مخ ته راشي یا ورسره نښتي یا سلېښ وي، نو د کړنوییونو سره لوریز کړنوییونه په ګوته کوي، لکه راځم، راځي، ورځې، ورځي، ورځی....

بله بېلګه: راکوې، ورکوم، درکوي او نور.

و دویم ۲ ته: دا هم دوه ډوله کارول کیږي یا ښه یې په دوه حالتونو کې کارولکیږي.

دویم ۲ ۱ – دا تکیه اړ نومځاینیوي تل په یوه نوم، نومځاینیوي او یا یو څه پسې تکیه وي.

که دا نوم یا دا یو څه یانومځاینیوی د پرېکړوني په حالت کې وي، نو پسې کړنه راځي یا که کړنه پسې راشي، نو دا پسې تړلی نوموېي یا څه یې پرېکړونی دی.

بېلګه: ته مې ووهلې، زه یې ګوزار کړم. هغه دې راوړ. کور مې واخست.

.

یادونه: ګورو، چې موږ په پښتو کې همدا دوه نومځاینیوي ، زه ،ما او... لرو، چې د کړوني او پرېکړوني لپاره کارول کیږي. له دې څخه داسې پوهېږو، چې د لومړي او دویم حالت یا د کړوني او پرېکړوني حالت لپاره.

دویم ۱ ۲ - که ولرو: (را،در، ور)(څخه، سره،کره،پورې، باندې، ته.....)

دلته دا پوره یو حالت دی، چې کېدی شي د پسېځاینیوو حالت یې وبولو، ځکه، چې دا و مخ ته تکیه اړ نومځاینیوي، ټیک وپسېځاینیوو ته تکیه دي او نه بل څه ته.

دا اوس د ځانیزنومځاینیوو سره څنګه لیکو؟

له ما سره (څخه، کره، پسې) = را سره(څخه، کره، پسې) له دې لرو چې:

را = له ما

تر ما پورې = را پورې دلته بیا را = ترما

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ما کې = را کې له دې لرو: په ما= را

پر ما باندې = را باندې.له دې څخه لرو: پرما = را

و ما ته = را ته. له دې څخه لرو: و ما = را

له پورته څخه لاس ته راځي، چې: له، په ،پر، تر ، ته، باندې...... مورفېمونه دي، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري، خو د اړونده پسې نوم يا نومځاينيوي دنده بدلوي. دلته د ،، ما ،، ، چې د کړوني او پرېکړوني لپاره په بدل ډول کارول کيږي، دلته يې دنده، له ،، د ،، سره،

چې ،، دما کور ،، ليکل کيږي او ،،د ما،، د خاوندوالي نومځاينيوي کيږي او همداسې د پسېځاينيوي حالت کې هم د د ،، ما ،، دنده د (له، په ، پر، تر ....) سره په اړونده ډول بدليږي.

دا يداونه دې ورسره د نورو روښانونو له امله مل وي: که د ،، ما ،، کړنوی وي، خو دا د رېکتوس يا پرې کړوني حالت دی او که د پرېکړوني کړنوی پسې راشي، نو پرېکړونی يا

.

اوبليکوس دی او که نه، نو دابيا د نهکړونو حالت دی، چې په اړونده ځای کښې به روښانه شي.

په پورته پسېځاينيوي اړيکتينګووني کې دا هم غوره ده، چې:

۱ - له ،،له،، سره: څخه، کره، پسې ټاکلکيږي او له څخه، سره ، کره پسې سره ،،له،، يواځنی ټاکلکيږي.

۲ – له ،،تر،، سره ،،پورې،، يو يواځنی ټاکلکيږي.(دا يو وياځنی په دې پوهېدنه چې تر يواځې هلته راځي، چې پورې يې پای کې راځي او پورې هم هلته راځي، چې تر وي ،، تر کور پورې،، بل ډول ناسم دی او بس).

۳ - همداسې له پر سره باندې او په څټ له باندې سره پر.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴ - له ،،و،، سره ،،ته،، او په څټ

دا اړیین دي، چې بیا هم ګوته ورته ونیسو، چې، له، تر، په، پر، و او که نور په مدې ژبلاریزه ډله کې راځي، بل ځای کې ځای نه لري، د موږ ژبپوهان او ژبمینه وال یې دا ،، تر ،، دېر کله ناسم کاروي.

یوه غونډله او شننه یې:

ښځه و خپل وروړ ته د خپل مېړه خولۍ ورکوي.

په پورته کې ښځه کړونې، وخپل میړه ته (د پسېځاینیوي حالت پوره کونه)، د خپل مېړه(خاوندوالي حالت پوره کونه)، خولې (پرېکړونې حالت) ورکوي(کړنه).

پای لاس ته راوړنه: موږ د دې لیکنې سره داسې وښوده یا ښه یې: بیا نوره هم روښانه کړه، چې پښتو څلور حالتونه لري: کړونی، پرېکړونی، خاوندوالي او د پسېځاینیو حالت (دې ته دې پام وشي، چې څنګه ښه نومول کیږي).

یوه غوره یادونه: د موږ ډېر ناسمونونه له همدې مورفیمونو له ناسم کارونې سره و منځ ته راځي، نو ما هم لږ زیات پام و همدې ته وکړ.

و دویم: ۲ ۲ ته: که ولړو: کور مې کوچنی دی، نو دا د ځانیز نومځاینیوي سره دا سې لیکو: د ما کور کوچنی دی، په دې پوهېدنه چې د ،، ما ،، سره یو بل مورفېم ،، د ،، مل شو او ،، ما ،، دنده یې بدله کړه.

د مخه مو په لیکنه کې ولېدل، چې هلته ،، مې ،، د ،، ما،، په پوهېدنه وو.

د ژبې د پیداېښت په بنسټ پوهېږو، چې لرو: د ما کور کوچنی دی. دلته خو بې له ،، د ،، څخه، چې ،، ما ،، یواځې وي، څه نه پوهېدل کیږي او ،، د ،، هم دیوه مورفېم په څېر خپلواکه پوهېدنه نه لري، نو ،، د ،، له ،، ما،، سره یو ځای د خاوندوالي نومځای نیوی کیږي (دلته دې فکر وشي، چې دا ،، د ما،، نومځاینیوی شو او که ؟؟؟؟) چې د خاوندوالي حالت اړیکتېنګوونی غوره کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته لیکوچې: دما کور کوچنی دی. دا به د خاوندوالي اړیکتیېنګونی وبولو، چې دی.

دلته نو ،، د ،، څه شی دی او دنده یې څه ده؟

بیا: دلته ،،د،، یو مورفیم دی او کومه خپلواکه پوهېدنه نه لري، نو دنده یې باید بل څه وي او هغه داده، چې د لته د ،، ما ،، دنده بدلوي، چې دا ،، ما،، په مرسته د خاوندوالي نومځاینیوی شو او د ،، ما ،، دنده یې د کړوني څخه و د ،، د ،، سره مل د خاوندوالي – یا نه کړوني نومځاینیوي و ،، د ما ،، ته راوسته.

دا بیا روښانه په ګوته کوو، چې ،، د ،، یوائې او یوائې همدا دنده لري او بس.

دا حالتونه یا اړیکتیېنګووني د پوښتنو په بنسټ رامنځ ته کیږي

یادونه: دا لیکنه مې هم څه وخت د مخه لیکلې، چې دامې لا نه وو څېړلي، چې پښتو اېرګاتیو ژبه ده.

پیل یادونه: په پیل یادونه کې به دا په پام کې ونیسو، چې ما دا اړیکتیېنګووني د الماني له حالتونو یا اړیکتیېنګوونو څخه څېړلي، چې پښتو حالتونه یا اړیکتیېنګووني یې ورسره سر نه خوري، خو کټه مې ترې اخستې او پل په پل به په دې لیکنې کې د دې ستونځو لپاره اوبې ګورو (ستونځوبی لکه ګړوبی)

نومیناتیوNominativ (له لاتین څخه، نومونی یا نومونیز)

یادونه: دا چې پښتو اېرګاتیو ژبه ده، نو نومیز یا نومیناتیو په پښتو کښې نه شته او دا نومیزپه پښتو کښې کړونی دی.

په ګرامر کې د یوه اړیکتیېنګووني نومونه ده، چې له هرڅه څخه دمخه (دمخه مې ناسمه،، د هرڅه له مخه،، لیکلی وو) په جمله کې د شي د نخښونې په چوپړکې دی، د دې له پاره دا هم تیپیکي یا نومه-ونییز دی چې د یوه شي د خپلواک کارونې له پاره رامنځ ته کیږي (دا په دې پوهېدنه، چې بې د بل له واکه).

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادنه: یوې له مخه تېرې یادونې سره موږ نومیز اړیکتېینګوونی په پښتو کې نه لرو او دا په پښتو کښې کړونی اړیکتېینګوونی دی.

لنډ: دا اړیکتېینګوونی دی، چې د ،،څوک-، چا – او څه اړیکتېینګوونی،، بلل کیږي، د یوه اړیکتېینګوونې سیستم په توګه رامنځ ته کیږي، چې دا نومیناتیو – اکوزاتیوسیستم بلل کیږي.

بیا: د نومیناتیو یا د ،، څوک-،،،چا - ،، او ،،څه اړیکتېینګوونی.

موږ د ګړنو یا بوختوالي له مخې د دوه ډوله لیکنو سره مخامخ یو:

لومړی:

یوه یادونه پسې شته

سپین یا هغه وکار ته ځي

سپین یا هغه و کار ته لاړ

سپین یا هغه به وکار ته لاړ شي

سپین یا هغه و کار ته تللی وو

څوک و کار ته.......

سپین یا هغه

زه و کار ته ځم

زه و کار ته لاړم

زه به و کار ته لاړ شم.

زه و کار ته تللی وم.

دویم ډول یې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه منه خورم

زه به منه وخورم

ما منه وخوړه

ما منه خوړلې وه.

لنډه يادونه: وروسته به وګورو، د ،، زه کا رته لاړم،، په ځای به سم ،، زه وکار ته (و)لاړم،، سم وليکو. د ژبلار او په ژبلار کې د ما د نوو ميندنو په بنسټ (دا دې هملته (همهغلته) وکتل شي).

دا همداسې د دويم کس له پاره ته او تاسې راځي او د ريم کس له پاره هم هغه او هغه راځي(په دې دريم کس کې ليکنه يو ډول ده، خو د ويلو څخه بربښي، چې لومړی ه څرګنده يا روښانه ه ده او په دويم کې بيا دا پڅه ه ده او که بل ډول يې بولی. هغه زور او زورکی مې ښه نه راځي، چې په پښتو کې نه شته)

يعنې په دريواړو کسانو کې يې توپير يو ډول دی، چې د کړنې پرته يې په څو کړنو کې پوښتننومځاينيوی هم بدليږي، نو له دې امله دا د څه - ، چا- او څه حالت دې.

مور و کار ته ځي.

څوک و کار ته ځي؟ ځواب: مور

کاليمينځی خرابيږي.

څه شی خرابيږي؟ ځواب:کاليمينځی

يادونه: و ماته هم دا نومونه توکلې د ليکونې (قلم) خولې ته راځي.نه پوهيږم،،چې دا اله، چې کالي پرېمينځي،کاليمينځی، کاليمينځونی يا کاليمينځونکی وبولو. او که نه،نو کالي مينځلو اله. څنګه مو چې خوښه وي.

د کاسوس رېکتوس او کاسوس اوبليکوس کارونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: دا لاندې څېړنبرخه نیمګړې ده، خو وروسته په نورو لیکنو کې پوره شوې.

کاسوس رېکتوس د نومیز او اکوزاتیو حالت لپاره د اوسمهال لپاره کارول کیږي. یوه ځانګړنه شته او هغه داسې ځانیز نومځاینیوو کې اوبلیکوس د الماني و اکوزاتیو ته کارول کیږي. کاسوس اوبلیکوس تل کارول کیږي، که یو ادپوزېشن په نوم تکیه کوي. ځانګړنې په پوستپوزېشنونو کې شته، چې ،، کې، باندې، ته، د پاسه، زیات په رکتوس کې وکارول شي. کاسوس اوبلیکوس د تېروخت بڼه کې نومیز حالت کې هم کارول کیږي.

یادونه: دلته دې اندونه سره ګډ شي. دا څېړنه بل ځای کې پوره څېړل شوې.

دا نسبتي وی و پسې ځاینیوی یاپوستپوزېشن ،، ته،، ته یو اوبلیک دی. د الماني داتیو څنګه والي ته انډول دی او له دې سره د پوست پوزېشن په څیر د موخه لور (چېرته) دنده لري.

بیلګه: و کور ته ځم.

پرمېز *(اړیکتینګوونی)* باندې *(اړیکوی)* د انګورو *(خاوندوالی اړیکتینګوونی)* له جنډې *(اړیکتیګوونی)* څخه *(اړیکوی)* انګور *(نوم)* له ځان*(اړیکتینګوونی)* سره *(اړیکوی)* وتا*(اړیکتینګوونی)* ته *(آړیکوی)* دروړه.

ګورو، چې دا مې تر اوسه پورې سنترپوزېشنونه بلل، چې ناسم دي او دا پر، په او نور چې راځي، دا د اړیکتینګونو مورفېمونه دي، لکه ،،د،، د خاوندوالي مورفېم.

دلته ټول اړیکویونه پسې ځاینیوي یا پوستپوزېشنونه دي.

د مور ستونځې له ژبلار سره چېرته دي؟

مور په رښتیا په خپله ژبه کې ډېرې ژبلاریزې ستونځې لرو. ما چې خپل څه باندې دوه کاله د مخه لیکلي وو، اوس و ما ته په ځانګړې توګه په حالتونو کې ډېرې ستونځې لیدل کیږي، چې په اوسنیو لیکنو کې مې سمې کړي.

ما لیکلي وو: زه باغ ته ننوتم. باغ نوم دی. دا حالت ،،باغ ،، کړوني دی. ،،ته،، پسې ځاینیوی دی، نو باید چې له نوم څخه د مخه د دې پسېځاینیوي اړونده مورفیم ورزیات

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوی وي، چې غونډله سمه شي او هغه د یوه ،، و ،، له نوم سره د مخه باید ورزیات شي. اوس به یې سم ولیکو: و باغ ته ننوتم. نوره به هم ښه وي یا به غونډله پوره شي، که دا زه ورزیات شي، چې ،، زه و باغ ته ننوتم،،. دوه نورې غونډلې.

پخوا مې لیکلي: باغ ته ننوتم، باغ کې ...، د باغ نه ووتم. دا کلیوالي دي، خو معیاري یا ښه یې ژبلاریزې ناسمې دي. دا به سمې داسې ولیکو: و باغ ته..، په باغ کې...، له باغ څخه...

په دې هکله مې لیکنې شته. د ما یوه هیله: که هر چا یو څه سم ولیکل، خو دا د بل چا لپاره پروا ونه لري او ودې منې او ناسمون یې تل باید سم شي.

لاندې به کلیوالي لیکنې او معیاري لیکنې سره یا ښه د حالتونو غونډلې سره په ګډه وګورو:

زه باغ ته ننوتم	زه و باغ ته ننوتم.
زه باغ کې یم.	زه په باغ کې یم.
زه د باغ نه لاړم او نور.	زه له باغ څخه لاړم(ولاړم)
د ما سره	له ما سره
په میز شته	پر میز باندې شته
ما پورې راشه یا	تر ما پورې راشه
تر ما راشه.	تر ما پورې راشه

انګلیسي نوموېونه، چې د یوه اړیکتېنګووني اړوند دي

بیا او بیا لیکم، تر منځ...، ترمخه، ... او او دا ټول ناسم دي. ،،تر،، یواځې او یواځې د پسېځاینیوي مورفېشم دی، چې دا پسېځاینیوی یې ، پورې دی او له نوموي څخه د مخه راځي، چې و هغه ته پوهېدنه وړي اوبس.

دا مو هم باید په پام کې وي، چې پښتو یواځې او یواځې پسېځاینیوي لري او دا دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورې، ته، سره، څخه، کره، باندې، کې، او نور یې تاسو ولیکئ.

ډاکتر ماخان میرزی شینواری

ګرانو ژبپوهانو! مرسته وکړئ:

زه و ټولو ژبپوهانو ته سوا ل او زاري کوم، چې ویې لولئ، په دې کښې فکر وکړئ او له ما سره یې د سمون مرسته وکړئ او یا یې را سره ومنئ.

پوهېږم، چې د داسې لیکنو سره تاسو د ما له لیکنو څخه پرته د بل چا له لیکنو سره نه یاستئ مخامخ شوي.

موږ د موږ په ژبه کښې ډېرې ژبلاریزې ستونځې لرو، چې ناسمونونه یې هم پر همدې بنسټ باندې دي. د موږ ژبپوهان پردې نه پوهېدل یا تراوسه پورې نه پوهېدل، چې پښتو یوه اېرګاتیو ژبه ده او له دې امله یې هم نه شو کولی پر ژبلار باندې یې وپوهېږي. دا د ژبې ګرامر ما د دې اېرګاتیو ژبې پر بنسټ باندې څېړلی او ډېر پر زړه پورې دی.

موږ دلته هغه زیات ناسمونونه د ،، تر ،، له خوا څخه لرو، دا هم له دې امله دی، چې موږ د پښتو ژبې پر کاسوس، کاز یا اړیکتینګونو باندې نه پوهېږو، نو د دې ناسمونونو سره به هرو مرو مخامخ کېږو. په ژبلار کښې د ژبو د ټولو وییونو ډولونو یا ټولو ویکو لپاره د کارولو، ځانګړې لارې شته، چې د هغې له مخې سره یې د دندو پر بنسټ باندې ژبلاریز لیکلی شو.

د معیاري ژبې پېژند:

یوه معیاري ژبه کومه ده؟

یوه معیاري ژبه یوه معیاري شوې یوګونې ژبه ده، په دې پوهېدنه، هغه ژبه چې لږ تر لږه د نورو ډولونو په څنګ کښې یوه ټاکلې د یوګونې ژبې په څېر معیاري شوې بڼه ولري.

د ژبې معیار نو څه دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ژبې د ټولو شته کليوالي ګردودونو څخه را غوره شوی ليکدود او ګړدود دی، چې د ښوونځي، پوهنتونونو او کتابونو ليکل او پر جګه سويه(چې د موږ ژبپوهان اکاډميک ژبه ورته وايي) خبرې ورباندې کيږي، د ويبونو هرډوليز کتابونه يا دکشنريګانې ولړې يا ورباندې ليکلکيږي.

معياري ژبه داسې ده او داسې بايد شي يا وي، چې د هرګړدود کسان ورباندې وپوهيږي.

کليوالي ژبې:

د کلو د ويلوو ژبې، نو د هر کلي په ګړدود خبرې دي، چې پښتو درې ستر ګړدودونه لري لکه کنداري، د لويې پکتيا او ننګرهاري ګردونونه دي. نو خبره اوس په کليوالي او معياري ژبو کښې ده او نه د معيار او ژبې کښې. دا په هرځای کښې خپلې ګټې لري او خوند. که تاسو يو تياتر يا نورې ټوکې ټکالې راواخلئ، نو دا و ماته په هغه کليوالي ژبه خوند راکوي، خو د نورو کسانو او د خپلې کسانو سره چې کښېنم، هلته راته هم کليوالي خبرې خوند راکوي، خو داسې په رسمي او داسې نيمه رسمي ځايونو او که د بلې ژبې د ګړدود خاوندانو سره کښېنم، نو هلته هم بايد پر معياري ژبې باندې خبرې کوم.

پښتو، چې د پښتنو ژبه ده، بايد معياري شي او دا دنده د پښتو د استادانو دنده ده. بايد دا ژبه ژبلاريزه شي او ژبلاريزه کړي. بايد د هر ويي پر پوهېدنه باندې وپوهيږي او همهغسې ژبلاريز سم يې وکاروي، چې د ژبې نور ليکوالان او لږ تر لږه هغه د لوړو زدکړو د ليک-لوست افغانان د هغې له کاروني څخه ګټه پورته کړي، چې هغه ورته د ژبپوهانو له لورې څخه ښول شوې ژبه بېرته سمه ورکړی شي. د ژبې هر د لوړو زدکړو ليکونکی، چې دا ناسمونونه کوي، له دې څخه بايد و پوهيږو، چې نوموړی پر ژبلاره باندې سم نه پوهيږي، چې بايد د ژبپوهانو له خوا څخه ورته سمه و ښوول شي.

موږ په لاندې ډول و مخ ته ځو:

--- ژبلاريزوالی او سم-انديزوالی يا منطق

داسې پيل کوو: دلته د هغو ويوينو ناسمون په ګوته کوو، چې ژبلاريز ناسم وی او فکر ورته هم نه وي شوی او نه شو يا نه شي کېدی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګرانو ژبپوانو او ژبمینه-والو!

دا څه چې زه اوس لیکم، دا په کازوس، کاز(کېز) یا اړیکتینګوونو کښې پوره روښانه شوي.
خو دا بیا هم ناسم کارول کیږي، چې غوښتل مې مخه یې ونیول شي.

تر ټولو لوی زیان یا سږ کال تر ټولو ډېر انګور شوې دي.

د ژبې تر ټولو کوچنی. د تاریخ تر ټولو تود اوړی.

و پورته ته پام: دا ،، تر ،، خو چې څنګه کارول کیږي، وروسته به و ښوول شي، دا له ،، تر ټولو،، سره څه نه شته، و د ې ته دې ګران لوستونکي لږ پام وکړي، چې دا تر ټولو لوي یا – ډېربه نو څه شی وي؟

تر ډېره یا تر ډېره بریده: دا ،، تر ډېره برېده،، څه نه شته، ،،له ډېرو بریدونو څخه،، به څه وي، ځکه چې برید یوګڼ دی، نو دلته بیا ډېر- چې ډېر ګڼ دی- څه نه دي ورک کړي او نه، همداسې نه ،، تر،، او نه ،، تر ډېره،،.

لرو: ،،له وعدو تر عمله!،،

دا څه نه وايي، ځکه چې دا ،، له،، او ،،تر،، مورفېمونه دي، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري، خو پوهېدنه و نومويیونو ،، وعدو آو عمل،، ته وړي او هغه غوره وییونه چې پسبځاینیو یا اړیکوییونه ،،څخه،، او ،،پورې،، دي او په یوه غونډله کښې غونډالغړي جوړوي پرېښوول شوي، چې دا ژبلاریز هغه غوښتوني څه نه وايي او نه څه ژبلاریز روښانه څه کولی شي.
نو سم یې لرو: ،، له وعدو څخه تر عمل پورې،،.

پوهېدل او سم لیکل سره توپیر لري!!! ،،تر ۵۰ ډېر ټیپان شوي دي،،.

ژبلاریز ناسم دی. تر ۵۰ پورې ټیپان کېدی شي، خو ،،تر ۵۰ ډېر،، ژبلاریز ناسم دی.

،،... سره تر لیدو وروسته ویلي،،، ژبلاریز ناسم دی.

سم یې: ،، له لېدو څخه وروسته یا له لیدو پسې(،،پسې،، هم اړیکوی یا پسبځاینیوی دی،، یا ،، تر لیدلو پورې،،).

(c) ketabton.com: The Digital Library

- تر پښو لاندې کوي. يو څه د يو څه لاندې کيږي او نه تر لاندې کيږي.

- د نړۍ تر نيمايي زيات وګړي. سم يې: له نيمايي څخه ډېر وګړي

له مخکې تګ هم راوګرځوله. له و مخ ته تګ څخه راوګرځول

او د نړۍ په کچه د کرېکټ

و موږ ته پيداښت دا ژبه ډېره روښانه راکړې يا انسانانو دا ژبه په پيداښتي توګه روښانه و منځ ته راوړې او همداسې روښانه بايد بېرته ورکړ شي. دا په ژبه کښې دا ناسمونونه داسې توکلي يا شعوري او غورنګي و منځ ته راځي يا راغلي دي.

--- ،،تر دې مخکې،،: دلته،، تر،، پوهېدنوړونکی مورفېم دی او خپلواکه پوهېدنه نه لري، دې مهال وی دی او مخکې هم څه نه شته، ځکه چې مخ نوموی دی او کښې اړيکوی دی، چې يواځې د يو څه ،،په مخ کښې،، شته.

--- تر راستنېدو وروسته: ناسم دی. سم يې: له راستنېدو څخه د مخه يا له راستنېدو پسې.(ځکه پسې هم اړيکوی دی او نه وروسته).

--- تر ځمکې لاندې: داسې څه نه شته، خو د ځمکې لاندې څه شته. ،، د ځمکې لاندې ،، دا د خاوندوالي اړيکتيينګوونی دی.

--- تر ۲۰ ډېر... ځواب ترلاسه کړی: داسې څه نه شته، خو ،،له شلو څخه،، ډېر شته او دا داتيو اړيکتيينګوونی دی.

--- وړاندې:

لولو: يو چا څو کاله وړاندې اعلان وکړ چې،....په پورته غوندله کښې دا ،،وړاندې،، موخه-ور نه دی او ولې؟

روښانونه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړاندې: یو څه له یوه بل څه څخه پـه څه ځاییز واټن کښې ځای لرل. دا د وخت سره هرو مرو باید سر او کار ونه لري.

د مخه: دا د وخت له مخې څخه یو څوک په یو وخت کښې له یو بل څا یا څه څخه د مخه یا د تېر وخت په یوه واټن کښې شتون لرل.

یوه بېلګه: سپین هلته له ما څخه لږ وړاندې ولاړ دی، هغه له ما څخه دلته د مخه راغلی او د سین په مخ کښې ناست دی.

دلته یا د مخه لیکونکی ناسم دی او یا زه، نو دا د سم ښوونه به د چا دنده وي؟

مخکې: څه پښتو وی نه شته، خو دا ،،مخ کښې،، یې ګډ لیکل شوی.دلته خو مخ نوم دی او دا کښې پسې ځاینیوی یا اړیکوی دی، چې په ګرامري لیکنه کښې د ،، مخ،، و مخ ته مورفېم ،، په ،، راځي، چې پوهېدنوړونکی دی او داسې یې لیکو: په مخ کښې. زه چې راغلم، ګورم، چې هغه مې په مخ کښې ولاړ دی.

هغه د ما نه مخکې راغلی. سم یې: هغه له ماڅخه د مخه راغی دی.

زه لږ د مخه راغلم، ګورم، چې هغه هلته له ما څخه یو څو متره وړاندې د دړې په مخ کښې ولاړ دی.

دلته مو ولېدل، چې دمور ټولي ستونځې په اړیکتېنګوونو کښې دي، دا ما ښه روښانه کړي دی، که په ژبه کښې لاسوند هم نه لرم، خو داسې ده او کینه به سره د زړونو څخه و باسو. غوره مو د ژبې سمول او سم یا په معیار برابر لیکل باید موخه وي او نه سیالي.

--- څنګه پوهېږو، چې یو څه نوم یاخویویی دی؟

،،له دې مخکې نن پنجشنبه له فرانسې نه د بنګله دېش پلازمېنې ډاکې ته له رسېدو سره سم،،

له دې څخه د مخه نن پنجشنبه له فرانسې څخه د بنګله-دېش پلازمېنې و ډاکې ته ......

ډېرو ګرانو او منلو ژبپوهانو!

(c) ketabton.com: The Digital Library

که پر یو څه باندې غواړی، څه ولیکئ او یا یو څه را ته سم کړی، هیله ده، لیکنه مو روښانه او پر پوهنیزه دلایلو باندې ولاړه وي. دا چې داسې هم کېدی شي، دا یوه پوهنیزه وینا نه ده.

پښتو یوه ځانګړې یا ډېره ځانګړې ژبلار لري

--- پښتو د کړنوییونو بڼه بدلېدنه نه لري.

د پښتوکړنوییونه د پسې تړلو یا پوهېدنغزوونو سره غزيږي. خورم، ځو او نور

--- ببنتو د نومویيونو بڼه بدلېدنه نه لري.

او پر ځای باندې يې د خاوندوالي او د اړیکوییونو په ځای کښې د نومویيونو پوهېدنه له مورفېمونو، د، له، پر، په، تر، و سره وروړل کیږي ....

--- پښتو د خویوییونو هغسې جګېدنه لکه الماني يې چې لری، نه لري او خوییونه يې په ډېر، زښتډېر او خورا ډېر سره جګيږي.

--- ناسم ورننوتلي څه -لکه نوري ژبې هم؟- نه منې، ژبلار يې ډېر روښانه، خو ستونځمنه ده، چې د ژبې څخه پرته و سم-اند یا منطق ته هم پوره اړتیا لري، لکه سړ:ال تر ټولو دېر انګور شوي دي. دا غونډاله هېڅ نه وايي، چې دلته باید له ژبلار څخه پرته لړ منطقي فکر هم وشي، چې ،،تر ټولو،، څه نه شته ژبلاریز او نه څه پوهېدنه لرې

چې د تېرې جنورئ پر ۲۰مه سپینې مانۍ ته د ټرمپ له راګرځېدو راهیسې له نوموړي سره د لیدو لپاره واشنګټن ته ځي.

،،له مکرون سره تر کتنې وروسته،، ژبلاریز ناسمه ده
سمه يې: ،، له مکرون سره ،،له کتنې څخه،، وروسته یا له مکرون سره ،،تر کتنې پورې،،.

،، نوموړي مخکې ویلي و،، ژبلاریز ناسم ی او

سم یې: ،، نوموړي د مخه ویلي وو یا له دې څخه د مخه ویلي وو،،.

د بې بې سې د یوې لیکنې د یوې برخې و سمون ته یو وړاندیز:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا د نوکانو په منځ کښې د ما لیکنه ده، چې دا مې ژبلاریز سمه کړې ده.

تمه (هیله) وه چې سږ کال به (د) مونیخ امنیتي کنفرانس تر ډېره (تر ډېره(یواځې څه نه وایي) ګومانه پورې یا پر ډېر ګومان باندې) پر دوو شیانو (باندې) څرخي: لومړی دا چې (و) روسیې ته له تسلیمېدو(څخه) پرته (په)اوکراین کې جګړه څنګه (و) پای ته رسېدای شي او دویم دا چې اروپا څنګه د خپلو دفاعي لګښتونو (و) زیاتولو ته اړتیا لري.

خو د دغه کنفرانس تر ټولو (تر ټولو څه نه شته، نو ډېر-، خورا ډېر) جګپوړی امریکایی ګډوال(ګډونوال)، مرستیال ولسمشر جي‌ډي وېنس، له دوی (څخه) پر یوه موضوع (باندې) هم تم نه شو.

هغه برعکس د بریتانیا په (پر) ګډون(باندې) د واشنګټن پر متحدانو (باندې) راوګرځېد او (پر) تونده ژبه (باندې) یې (په) دغو هېوادونو کې د ناسمو او غلطو مالوماتو د خپراوي (خپرولو) او د بیان ازادئ محدودېدو په (پر) تراو (باندې) (له) څرګندونو سره ټول استازي حیران کړل.

دا ۲۰ دقیقې چې هغه پکې (په دې کښې) وینا وکړه ډېرې عجیبې وې او (په) تالار کې د حاضرو استازو لخوا (له خوا څخه) په (پر) ډېره چوپتیا (باندې) بدرګه شوې.

یادونه: ۱ – پو هېدل او سم لیکل سره توپیر لري.

۲- په پورته کښې ،، د ، له، په، پر، تر،، مورفېمونه دي، چې پو هېدنوړونکي (دلته د ونوموییونو ته بله پو هېدنه وړي) دی او ،، څخه، سره، کره، پسې، کې یا کښې، باندې، ته،) پسځاینیو یا اړیکوییونه دي. دا اړیکنیوونی د اړونده مورفېمونو سره، چې له نوموییونو څخه د مخه راځي او د هغوي پو هېدنه له کړوني څخه و نه کړوني اړیکټیکووني ته وړي.

د موږ ټول ناسمونه یا هغه ډېر یې د لاندې داتیو حالت یا په اړیکټینګووني کښې دی.

لند یې بیا راوړو:

--- له ما-، له چا- یا له څه څخه(سره،کره،پسې).

(c) ketabton.com: The Digital Library

.

--- تر کور -، تر چا-، یا تر څه پورې

--- پر مېز -، پر چا- یا پر څه باندې

--- په کور - ، په چا- یا په څه کښې

--- و هغه -، و چا-، و څه ته دلته دا درې غونډالبرخې لیکلشوي دي او د ،، ـ ،، د ،، ته ،، د تکرار لپاره ده.

دا پورته په پښتو کښې اړیکتینګووني دي او تل د یوې غونډلې په مځ کښې او یواځې په همدې لیکنډول راځي، بل ډول لیکل یا یو څه په دې کښې له لیکنو څخه غورځول یې ژبلاریز ناسم دي.

له چا، ترچا، په چا ، پرچا، و چا، دا نه کړوني دي او دا له، تر،پر، په، و مورفېمونه دي، چې و نومویيونو ته پوهېدنه وړي، ځکه چې دا ،، چا،، د تېر مهال لپاره کړونی او د اوس مهال لپاره برېکړونی دی. او دا نور څخه، سره، کره، پسې، پورې، باندې، ته اړیکوییونه، چې له خپل اړونده پوهېدنبدلشوي نومویيونو سره راځي.

داسې لیکنې لکه ،،مخکې تر دې،، یا همداسې تر دې مخکې(دا مخکې ګډوله وی نه دی دا دوه وییونه دي، مخ او کې یا کښې، نو ژبلاریزې نه دي او ژبلاریز یې، ،،له دې څخه د مخه،، ده.

مورفېمونه د، له ، په، پر، تر او و یواځې او یواځې له نومویيونو څخه، ځکه د مخه راځي، چې و هغو ته پوهېدنه وړي او دا کړوني له اړیکتینګووني څخه و نه کړونې اړیکتینګووني ته راولي. دا پرېپوزېشنونه نه دي، پرېپوزېشنونه خپلواکه پوهېدنه لري.

په دې کښې کله، کله نه غوښتوني ناسمونونه راځي.

له چا - ، له څه څخه(سره، کره، پسې)

په چا -،په څه کښې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر چا-، پر څه باندې(پورې (دا پورې د پولې پر پوهېدنه باندې نه ده))

اړيکوييونه ولې؟

دا اړيکوييونه د غونډالې له يوې برخې څخه د غونډالې له بلې برخې سره اړيکې نيسي

اړيکټينګووني؟ ولې؟

دا ځکه اړيکټينګوونه دي، چې د پوهېدنوړوني اويکې د ټيکوي د پسېځاينيوو سره.

په پوهنه کښې سرې و يوه فکرکونې ته اړ کيږي.

يو ژبنی توکی غوره دی، څومره او ولې؟

دا څه د دې څه جوړښتبرخه ده.

د الماني او انګرېزي پر څېر باندې

په څېر همدا د څېر پوهېدنغزونه ده

د ژبې د سم ليکلو مسؤليت به نو د چا په غاړه وي؟

مرسته دې وکړي، بې له قيد او شرط څخه.

،،تر دې مخکې ،،

دا پورته کليوالي وينا نه ده، پوهېدل-کېدی شي، خو وينا هم نه ده. د دې کليوالي وينا داسې ده: ،،د دې نه مخکې يا د دې نه مخ کښې،،. دا ،، تر دې پورې،، ژبلاريزه ليکل-کېدی شی. د دې موخې سمه ليکنه: ،، له دې څخه د مخه،،.

بيا هم د ژبپوهانو مرسته غوښتونې ده.

بايد و هڅېږو، چې ژبه مو ورو، ورو معياری او پر ژبلار باندې سمه وليکو!

ولې د موږ ژبپوهان له دې ناسمنونو سره مخامخ کيږي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځکه چې موږ لا تر اوسه پورې د پښتو پر ژبلار باندې او په ځانګړې توګه پر حالتونو یا اړېکټېنګوونو یا کاز case، کاسوس Kasus باندې نه پوهېږو او تر څو پورې مو، چې دا

کار و سر ته نه ي رسولی،تر هغې پورې به د خپلې ژبې د سمو لیکنو ونه شو پوهېدلی. د دې لنډه سمه لیکنه یې داسې ده:

تر کتنې وروسته سپینه مانۍ کې

میدان وردګو کې

تر دې څو کاله مخکې لا د

مشوره: د یوه د باندني ویي لپاره، چې څرګنده او روښانه پښتو ویي نه لرو، نو باید همهغه ویي و لیکو. په ژبه کښې ښکلی او نا ښکلی نه شته، خو سم او ناسم په ژبه کښې لرو. ګرامر او ژبلاریزو لیکلو ته مو باید پام وي او د دې لپاه باید پښتو سمه ژبلاریزه ولیکو.

د ژبې مسؤلې مؤسسې مو باید د ژبې معیاري یا سم لیکلو کې له مسؤلیت سره خپلې هلې ځلې وکړي او دا هیله به د ځان له امله هم وکړم، چې کله، کله د داسې څنګیز کسان هم له پام څخه مه غورځوی.

یوه ستره هیله: د موږ ژبه باید معیاري شي او دا د یوه کس کار نه دی............

پښتو او ژبلاریزې نااوبی ستونځې یې

پښتو پنځه زره کلنه ځوانه ژبه ده.

ولې ځوانه؟

پښتو په افغنستان کښې

په افغانستان کې تر ۱۹۳۰ ز ک پورې د افغانستان رسمي ژبه یواځې فارسي وه. په هغه وخت کې د پښتتو یوه ټولنیزخوزښت بنسټ په جوړېدو(۱۹۳۱ زک) ، په (۱۹۳۲) د کابل

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهنتون او په(۱۹۳۷ ز ک) کې د پښتوټولنه جوړه شوله، په ۱۹۳۶ ز ک کې د سردار محمدهاشم خان د حکومت په دوره کې پښتو دولتي رسمي ژبې ته پورته شوه، سره له دې، چې په هغه وخت کې پخپله پښتنو هم دومره پام ورته نه دی کړی. په ۱۹۶۴ ز ک د لویې جرګې لخوا پښتو سراسري ژبه ومنل شوه او ملې ژبه هم شوه.

له دې څخه داسې برېښي، چې پښتو ژبې د کار وخت- په داسې لړه سویه- له ۱۹۳۶ ز ک څخه باید پیل شوی وي او قانونې ، د قانون له مخه یې دا په ۱۹۶۴ ز ک بیا ومنل شو، چې په دې وخت کې ورته پښتانه مشران هم داسې لړ را بیدار وو.

سرلښکر یې:

دا خپله دنده بولم ووایم، چې سر لښکر یې همهغه له اول څخه خدای(ج) بخښلی اروابناد وزیر محد ګل خان بابا وو، چې د هغه وخت د واکوالو سره یې د یوه وروور په څېر اړیکې لرودې، په ژبه او هیواد مین انسان وو او د دې توان یې لاره، چې د اروابناد رېښتین صیب له خبرو یې دا پنخه د پښتو ستوري هر یو اروابناد خبیبي، اوربناد بینوا، اروابناد رښتین، اروابناد خادم او اروابناد رشاد روزلي او د وینا له مخې یې سیاسي ستر ملاتړ وو، خو سره له دې هم دې ژبې لاتراوسه هغه خپل قانوني ځای په دولت کې نه دی نیولی.

د پښتو ژبې وده

له پورته څرګندوني څخه همدا لامل څرګندیږي، چې پښتو ژبه مو په هره پوهنیزه ریښه کې هم پوره ستونځې لرې د ژبې تر ژبلار یا ګرامر پورې. د پوهنیزو پوهنتون او د ښوونځي د کتابونو پښتو خوندیونه نه لرو، هغه مسلکي وییونه یې ټول لا تر اوسه پورې عربي دي، چې پښتانه یې د پوهېدنې سره د پوهېدلو ستونځې هم لري، خو دوی هم په هغه وخت او لاتراوسه څه نه کوي یا څه نه شي کولی، پرته له ما څخه، چې د شمېرپوهنې څلوېښت کتابونه مې په پښتو ژباړلي او لیکلي د داسې څه فزیک سره، د پښتو د دوه ګرامرونو سره او همداسې څه نورو کتابونو سره، دا چې دا کار څنګه شونی وو، دا به په بل ځای کې ولیکم (باور وکړئ او لوړه کوم، چې دا مې د ځان ستایلو له امله نه لیکم، خو د نورو یې و دې کار ته راهڅونه مې موخه ده).

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا هم باید په کلکه ووایم، چې په داسې حالاتو او دې لږ وخت کې، که څه هم دولتي پوره پاملرنه دومره نه ده ورته شوې، دې ژبې او د هغه وخت دمورږ ستورو د نورو هغه وخت ځوانانو په مرسته دې ژبې ته پوره کار کړی.

دلته مې – له دې لیکنې سره- هغه بنستیزه موخه په پښتو ژبه او ورسره لرلو ستونځوبیو کې ده.

د پښتو په ژبلار کې هغه بنسټیزه ستونځې:

موږ تر اوسه پورې نه پوهېدلو، چې پښتو یوه اېرګاتیو ژبه ده او ما هم تر هغې وخته پورې خپلې لیکنې -چې نه وم پوهېدلی- نه وې لوریزې کړې.

زه به د موږ ستونځې په اړیکټینګوونو (پېر، کاسوس یا د الملني فال(حالت)) کې وڅېړم او په نورو برخو کې هم د دې ستونځو لاملونه ورته دي.

دا چې ژبه مو یوه زړه ځوانه ژبه ده، نو ګرامر یې هم باید د ژبې ځوانی ته ورته یا ورسره ځوان وي، دا په دې پوهېدنه چې ژبلار مو له پخوا څخه راته نه دی پاتې - که وي، نو پوره ناپوره به وي- او همدا اوس مو باید چمتو کړی وي. دا چې خپل ګرامر مو لا تراوسه نه لروده او لږ تر لږه په معیاري توګه، نو باید دا ستونځې مو د نورو ژبو په مرسته اوبی کړې وی، چې هغه زیاته ونده په کې فارسي یا عربي ژبې باید لرودې وی، ځکه چې موږ د هغه وخت ژبپوهان ټولو د هر مسلک هر څه مو باید له فارسي رانیولي وی او هغه مو څه نومونه همداسې مسلکي ، چې لرو یا لرودل هغه لا د مخه له فارسي- چې د موږ یواځنی رسمي ژبه وه – رانیولي وي، نو د موږ د هغه وخت پوهانو ته اړین نه برېښېده یا نه پرې پوهېدل، چې د فارسي د ښه بلدتیا له امله پښتو اندول ورته ولټوي او ومومي. پښتو چې د زده کړې ژبه نه وه، خو نه دا چې نابلده بلکه پردۍ برېښېده. موږ د نورو ژبو په مرسته د پښتو ګرامر هم د پښتو د جوړښت سره سم د پښتو ژبلار ترتیبوو، خو د پښتو د نوې منځ یا میدان ته راوتلو له امله مو د پښتو ژبې سره هم باید ستونځې شته وي، چې هغه بیا د ګرامر په لیکلو کې راڅرګندیږي. په دا وروسته وختونو کې هم، که پرته له عربي مو له نورو ژبو څخه د مرستې اخستلو له امله او د ګرامر د توپیروالي له امله، ګرامري ستونځې منځ ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

راځي، چې زه به يې په دې ليکنه کې هغه څرنګوالي ته ګوته ونيسم او همداسې له بلې لورې موږ د پښتو ژبلار يا ګرامر د نورو پښتو ژبپوهانو له ژبلار څخه رانيسو او هغو دا کار ځکه سم نه شي کولی، چې دوي پښتو زده کړې، بې له دې، چې سم يې و ژبلار ته ورننوځي. د دې څرنګوالي ته به هم ګوته ونيسم.

په پښتو کې له حالتونو يا اړيکتينګوونو سره لرلې **ستونځې**

پيل يادونه (ځان ستاينه نه ده، خو اړيين راته برېښي، چې هرځنګه وي لږ تر لږه ستاسو پام دې دما ليکنو ته راواړم): ما له ښوونځې څخه را په ديخوا له پښتو ژبې سره زوره

مينه لروده او اڼ چې په څلورم ټولګي کې - دامې په ياد دې، چې - د بېګانو سره بلد وم او نږدې دا اخر شپاړس کاله مې په ژوره توګه د ژبې سره کړونی کار پيل کړی او دا هره

ورځ ډېر ساعتونه، چې لاس ته راوړنه يې د دوه ژبلار کتابونو ليکل وو، په ژبه کې سمونونه (هغه وييونو ته کتنه شوې، چې موږ يې ناسم کاروو، دا له سلنې څخه نيولې، چې په پښتو ژبه کې ځای نه لري، تر اوبلن پورې، چې د ،، بهيدونکي،، په ځای يې ډېر ناسم کاروي او دا چې د سويې او معيار لپاره کچه کارولکيږي، دا مې بايد باور وي، چې د موږ ليکنوکي څوک يا ژبپوهان نه پرې پو هيږي او دا سې نور هم). د دوه ژبلار کتابونو سره مې ژب اړوند اته کتابونه ليکلي په ketabton.com کې يې ګران لوستونکي لوستلی شي او دا مې هيله هم ده، چې که دما ليکنې سمې نه وي، نو ......

اوس هغه ما ژبلاريزې لرلې ستونځې:

بېلګه به همدا له حالتونو څخه راوړو:

موږ ليکو: د هغه نه، د هغه څخه، له هغه څخه او

د هغه سره، له هغه سره.

ما په ،، له ...څخه او د... سره،، باندې يوه ستره ليکنه وکړه، چې دا مې په همدې دوه ډوله ناسم وليکل، چې ګوندې دا يو دې ،، له،، سره وي او دا بل دې له ،، د ،، سره وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا تر هغې پورې راته سمه برېښېده، چې پوه شوم دا ، د ،، د یو مورفیم په توګه د یوه نوموي (نوم، نومځاینیوی) سره راځي، چې د هغه واکوالی ښايي، له دې پوهېدنه داسې ده، چې ،، د ،، د خاوندوالي مورفېم دی، لکه د هغه کتاب یا همداسې د سپین کتاب، نو دا را ته له هغې څخه وروسته سم برېښېده او پسې بیا په دې اند شوم، لکه د موږ ټول ژبپوهان تراوسه پورې، چې دا له... څخه دی، دا په دې پوهېدنه، چې دا یو سنترپوزېشن دی، په دې پوهېدنه چې نوموی یې په منځ کې راځي او د موږ ټول ژبپوهان یې ،،سربل او اوستربل بولي،، ، چې زه په رښتیا نه پرې پوهېږم او نه مې چېرته ولوستل، چې ولې.

دا باید ووایم، چې د موږ ټول پوهان او همداسې ژبپوهان هم ډېروخت د یوه څه پوره پېژند نه ورکوي او هغه کاروي، چې دا مو هم یوه بنسټیزه ستونځه ده.

اوس هم داسې انګېرل کیږي، چې هغه د انګرېزې from او الماني von لپاره موږ د پښتو انډول ،، له،، بولو یا داسې شاید کله، کله ،،څخه یا نه ډېر کم او که وي، نو له دباندنیو ژبپوهان څخه به ،، له...څخه،، او له ما څخه هم زیات ،، له... څخه،، لیکل - یا بلل شوی وي، چې ،،دما،، وروسته، چې دا د ما میندنه ده، لږ ګوته ورته ونیول شي او

لیکنې پرې یو څو لرم، چې د کتلو وړاندیز یې کوم، چې دا په ژبه کې راته د ما یوه ستره لاس ته راوړنه هم برېښي.له دې سره مې باور دی، چې موږ د پښتو ژبې د دې اړخ ستونځوبیو لار میندلې وي، چې ګران لوستونکي دې هیله ده په غور ولولي.

موږ په پښتو ژبه کې لرو: موږ نومځاینیوي لرو: زه، ما، ته ، تا، هغه، هغه او ... نور او دا په همدې څېره یا په همدې ډول په حالتونو کې د کړونو او پرېکړونو او همداسې نه کړونو لپاره، دا په رد بدله بڼه کارول کیږي،

لکه: ته ما وهې، تا زه ووهلم.

په نورو حالتونو کې باید یو څه بل ډول وي (پسې روښانه کیږي، خو دا پوره ژور دما په - همدې هکله - لیکنو کې پوره روښانه شوي). دلته دی، چې د from او von انډول ،،څخه،، دی، نه ،،له،، او همداسې نه ،،له ... څخه،،.

په دې کله وپوهېدم یا مې کله ورته پام شو؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله مې چې دې ته پام شو(وپو هېدم؟؟؟ دا دې لا د تاسو تر مرستو پورې وي)¸ چې پښتو دوه حالتونه رېکتوس او اوبليکوس لري او همداسې کليتيکي (تر دې وخته پورې مې هم اينکليتيکي ليکل) نومځاينيوي، نو وپو هېدم، چې دا ،، له، تر، په، پر،، او نور خپلواکه پرېپو هېدنه نه لري او د نومويونو سره يوځای راځي د اړوند اړيکتينګوونولپاره، چې هغه اړيکتينګووني يې، چې دا يي د نومويونو سره راځي، اوبليکوس اړيکتينګووني دي، چې بې له دې هم ناسم دي او دا ځانله ما، زه، تا ... او نور يواځې هم په هغو اړيکتينګوونو کې کومه پو هېدنه نه لري. دې ته به هم وروسته ګوته ونيول شي.

يادونه: ما هم تر هغه وخته پورې ستونځې لرودې، چې وپو هېدم، پښتو يوه اېرګاتيو ژبه ده او تاسو ګران لوستونکي هم له همدې امله دې ته ژور پام وکړۍ.

.

ولې بايد دما خبره سمه وي؟

د تولو ليکنو په سر کې:

دا پوښتنه هم ځکه ليکم، چې د ما دا ليکني به د موږ په ژبلار کې د لومړي ځل لپاره وي، نو وبه اندم، چې ناسمونونه يا لږ تر لږ د ځنو اديبانو څه شننيز ګومانونه به ورته پيدا وي، چې دا بايد د خبرو له لارې اوبی(حل) شي.

يو څه چې د هغه ليکنو په هکله پر پو هنه باندې ودانې ليکنې وي، نو تر هغې پورې سمې دي، تر څو پورې يې چې ناسمون پو هنيز نه وي ښوول او روښانه شوی.

د دباندنيو ژبو او د دباندنيو پښتو ژبپو هانو ډېرې ګټې او دا د موږ غوندې لرلې ستونځې.

موږ چې په هره ريښنه کې يو څه زده کوو، نو بې له يوې وتلې دباندنۍ ژبې پو هېدنې څخه دا کار ناشونی دی، که دا ژبه هم وي. له بلې ژبې څخه موږ پو هنيز نومونه هم زده کوو.

چې داسې وي، نو د موږ د ژبې په ريښنيزو ليکنو کې ولې تول ريښنه اړوند شيان وييونه او نومونه مو د بېلګې په توګه پښتو نه دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مخه مو دې ته ګوته ونیوه، چې ژبه مو ځوانه ده او د مورړ مسؤلو کسانو ته دا د عربي نومونه داسې بلد پرېښېدل، چې په پښتو یې زیات نه پوهېدل او یا ورته اړیین نه برېښېدل او یا یې په کې بېخي فکر نه کاوه، دا چې ولې ډېر نور لاملونه هم لري. دوی ورسره اړیین د خپل پښتو وي په څېر بلد وو. دا حالت تراوسه پورې څکه داسې دی، چې هغه ډېر د لیک لوست خاوندان مو لا تراوسه په همهغه ډول روزل شوي او دا خپله ژبه ورته پخپله یا دومره پوره نه برېښي او اندې، چې دا یې د ژبې وي، خو دې ته فکر نه کوي، چې د خپلې ژبې وییونه یې له منځه ځي. ژبه غزونه سمه ده، خو نه د خپلې ژبې وییونو پرېښودنه.

ژبلاریزې ستونځې هم په همدې توګه. مورړ د نورو ژبو په ژبلار یا نورو ژبو نه پوهېدلو، او د همهغه له فارسي یاعربي ژبې له ژبلار مو ګټه اخستې، چې هغه بیا د مورړ د ژبې له ژبلار سره ډېر توپیر لري.

بخښنه. لیکنه را څخه غزیږي. اوس بېرته وموخې ته.

. کوم سم، ناسم او ولې؟ ۶۵ .

مورړ له دباندنیو پښتوپوهانو څخه - دا اوس دما ورته پام شوي- پښتو ژبلاریز څه هم زده کوو. دا چې دوی یا نور ژبپوهان یې په نورو ژبو پوهیږي او په هغو کې لولي، نو د پښتو سره غبرګ (هغه غبرګ یا غبرګون، چې د مورړ ژبپوهان یې د څه موخې لپاره لیکي، ناسم دی) ګرامري توکي له هغو ژبو رانیسي. ما هم له همغو ژبو دا وماته تر اوسه پورې نا څرګند ژبتوکي لکه چې ژبه مو دوه حالتونه، رېکتوس او وبلیکوس لري، زده کړل او

همداسې کلیتیکي نومخانیوي، چې په مټه یې لیکنې اوس تاسو سره په دې لیکنه کې شریکوم.

هغوي هم د پښتو سره دا ستونځې لري، چې له von څخه ،،له،، پوهیږي، چې نایم دی. لنډ دا مورړ ورسره نابلدو کارولو سره دوي هم باید نابلد وي. دوي ژبه باید له مورړ څخه زده کړي، خو دوي د خپلو ژبو کره ژبلار لري، خو پښتو بیا دوي داسې کله بېرته ورکولی شي، لکه پښتانه ژبپوهان.

کوم سم، ناسم او ولې؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه بېکاره یم(بېکاره نه یم، خو څه کار نه لرم)، له دې امله مې چې له اند سره ناسم څه وګورم، نو څه پرې لیکنې ته یې ځان اړ بولم.

لاندې پوښتنه کې سم او ناسم څنګه مومو؟

۱ – سپین د طالبانو له بند تر ازادیدو وروسته

۲ - سپین د طالبانو له بند څخه د ازادېدو وروسته.

۳ - سپین د طالبانو د بند له ازادېدو څخه وروسته.

و ۱ – ته: ناسم دی، ځکه چې: دلته له مورفېم ،،تر،، څخه څه نه پوهېدل کېږي او ،، تر ،، پرته له نوم یا نومځای نیوي، څه نه وایي یا څه ور څخه نه شي پوهېدل کېدی. په دې هکله مې ډېرې زیاتې لیکنې کړي.

۲ - سبین د طالبانو له بند څخه، د ازادېدو وروسته.

.

. کوم سم، ناسم او ولې؟ ۶۶ .

و ۲ – ته: پرېکړه پسې: که ،،رووف د طالبانو له بند څخه وروسته،، وی، خو سمه به وی. دلته نو بیا په

،، ...د ازادېدو وروسته،، ، دلته هم دا ،، د ،، د خاوندوالي مورفیم دی او په دې ویپنبرخه کې سم نه دی، دا څنګه باید وي؟

له ازادېدو څخه وروسته، دا بیا بېرته دا لیکنه ناسموي.

له دې امله ۲ – ناسم. نو

۳ - سپین د طالبانو د بند له ازادېدو څخه وروسته.

و ۳ – ته : ولي باید سم وي:

ځکه چې دا بند د تالبانو دی او نور نو د بند ،،له ازادېدو څخه وروسته،، سم دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بله بېلګه: د سپینغر د کور له لېدلو څخه وروسته

راځی، چې و دې ته نور هم په ګډه پام وکړو.

په ژبه کې د سم او ناسم ښوونه

د م ک ملګرو څخه مې دا لاندې پوښتنه کړې وه:

روزه مو نېکمرغه.

کوم سم دی او ولې؟

۱ – یما، یتا، د هغه

۲ – زما، ستا، د هغه

۳ – د ما، د تا، د هغه

دلته یې ځواب

. کوم سم، ناسم او ولې؟   ۶۷   .

له ټولو راته ګرانو د م ک ملګرو (دلته مې پام شو، چې دا غوندله ناسمه ده، ځکه چې له ټولو یا تر ټولو څه نه شته او له دې سره اړیکوی هم اړیین دی، چې هغه هم نه شته، نو وبه لیکو) په ټوله کښېیا یواځې راته ډېرو ګرانو د م ک ملګرو لوی ځښتن مو راته روغ لره. د دې به بخښنه کړی، چې د تاسو یو اند او د ما بل اند دی.زه به دا خپل اند داسې روښانه کړم:

موږ د یوڅه د روښانه کولو یا د سم ښولو لپاره دا دوه غوره دښوونې څه لرو.

ژبه پیداپښتي ده، نو ښوونه به یې په پیداپښتوالي کې څېړو، نو

-- پیداپښتوالی

-- ټولیزوالی(که یو څه پیداپښتي نه وي). ځنې ښونې چې کیږي، د هغه غوښتونې د ټولیزوالي په بنسټ کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- بل ډول ځوابونه یا ښوونې هم شته، چې هغه دلته بیا سیده او ناسیده ښوونې دي، چې ډېر نه پرې غږېږو.

-- په پېداېښت کې تل پیداېښتي لارې شته، چې له هغو څخه هر څه روښانه کېږي. دا چې ژبه پیداېښت دی، نو هرو مرو باید د هر څه لپاره یوه لار ولري.

-- موږ خو دا درې ډوله کلیوالي ویېنې لرو. دا خو درېواړه د پیداېښتي ژبلارې له امله سمې نه وي او که غواړئ معیاري نه وي.

-- د ټول د م ک ملګرو ځوابونه ورځني وو او ځنې وایي، چې د پښتو ټولنې له پرېکړې سره سم دي.

-- دا چې زیات کسان دې دویم ته سم وایي، نو هرو مرو دې دا سم هم نه وي، که ناسمون یې ښودلکېدی شي.

-- دا چې کومه ټولنه پرېکړه کوي، دا به ووایم، چې دا هم لار نه ده. که ژبه پیداېښت وي، نو باید د سمون لپاره یې پیداېښتي لارې شته وي.

-- غواړم دا وښایم، چې دریم سم او ژبلاریز دی. ولې؟

-- موږ پوهېږو، چې ،، د،، د خاوندوالي یا اړوندوالي مورفېم دی، نو له دې امله دریم ژبیلاریز سم دی.

-- ټولیزوالی: د دې دلیل راوړل نور اړیین نه دي، خو په زیاتو پوهنو کې دا هم له غوره دلایلو څخه راوړل کیږ، چې له پیداېښت سره همغږی دی. نو که داسې وي، دا د ،، د ،، خاوندوالي مورفېم له امله دا ټولیز هم دی او په ټولو کې دا ګډ هم دی.

-- یوه ښوونه یا یو دلیل تر هغې پورې سم دی، تر څو یې چې ناسموالی یا په بل ډول مخامخوالی نه وي ښوول شوی. دا پوهنیزې لارې چارې دي. له دې همداسې پوهېږو.

رابه شو اوس سیده او ناسیده ښوونو ته:

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- سیده ښوونه: ۳ –م سم دی. دا به ښایو. ومو ښوول، چې ۳ –م ځواب دپیداېښت سره سم دی او همداسې تولیز دی

-- ناسیده ښوونه. که موږ وښایو چې ۳ - م ناسم دی، نو باید ۱ – م یا ۲ –م سم وي.

دا د پورته دواړو پیداېښتي او تولیزوالي ښوونو سره مخامخوالی دی، نو دا ناسم دی او ۲ – سم.

دلته مې تاسو لږ د شمېرپوهنې ښونو سره هم ستړي کړی.

هیله ده، چې مرسته وکړی، چې یوې لاس ته راوړنې ته راشو.

ویناډولونه

دا لیکنه چې د ما د سم اند کتاب څخه مې رانیولې، دلته هم را ته بېځای نه برېښي و تاسو ته وړاندې کوم.

ساده – یوځای شوېویناوې Einfach – zusammengesetzt

ویناوې کېدی شي په ساده ویناو او یوځای اېښول شوو ویناو باندې ووېشل شي. وېشنلامل یې دا دی، چې ایا وینا له یو بل توپیروړ،، ځانله کولوړ،، برخویناوو څخه یوځای اېښول شوې او که نه.

بېلګه: ،، کابل یوښار دی،،(ساده وینا)، ،، کابل له اوه میلیونو څخه د ډېرو اوسېدونکو یو ښار دی،،. سم اندیز یوه یوځای اېښولشوې وینا د برخویناو ،، کابل یو ښار دی،، او ،، کابل له اوه میلیونو څخه ډېر اوسېدونکي لري،،)

Terminologie یا مسلکي ویېنې ردبدل کیږي: د ،، ساده وینا،، په ځای سرې ،، د یوځای نه اېښول شوو ویناو،، ، ،، اتومي ویناوو،، ، توکیزو ویناو،، هم غږیږي یا ،، توکیزه غونډله،، (Wittgenstein)..

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شمېرپوهنې له سم اند څخه:د یوځای ایښول شوو وینا پر ځای باندې دا لاندې هم وایو: ،، د وېناو ترنه،، یا ،، مولیکیولي ویناوې،، . په شمېرپوهنه او همداسې فورمال سم اند کې اتومي ویناوې دي، چې له نورو ویناو څخه یوځای نه دې ایښول شوې. دا ویناتړوني سم

اندیزې نخښې (تړننخښې) لکه ∧ (او) ، ∨ (یا) او ¬ (نه) نه لري. مخامخکلمه یې یوځای ایښولشوې وینا یا ویناتړنه ده.

د بېلګې په توګه چې وینا لرو ،، کوڅه لنده ده او ورینګي وریږي،، په دوه ویناو وېشو یا بېلوو، د ،، او ،، سره یوې وینا ته سره تړلې دي، داسې یوه بېلېدنه په یوګونو ویناو کې ،، کوڅه لمده ده .. ، چې د ،،او ،، ورینګي وریږي،، نوره کېدونې نه ده. نو له دې سره داسې ویناوې اتومي ویناوې بلل کیږي. د یوې وینا سم اندیزې شننې سره

د اتومي ویناو لپاره بېلګې(ارزښتونسم اند) ترمونه {displaystyle t=s}t=s\} د په خوښه t , s لپاره (R(t1, …., tn د n-ځایز, اړیکو او په خوښه ترمونو t1 ترtn پوري. په یوه ساده ویناکې یوه یوه شي یا الې ته یو یواځني ورکول – یا ترې اخستل کیږي. که دا وبلل شي، چې یوه ساده وینا نوره جوړښتیزه نه ده، نو به داسې وپوهیږو، چې د وینا دننني حوړښت نور نه شي ټیک ویل کېدی یا روښانه کېدی.
د اتومي ویناوتفسیر یا روښانه ونه د هغه د ریښتیا ارزښتوالي له لارې. وینا ډولونه ۷۰ . تنظیمیږي.{displaystyle s\}

د ساده ویناو لپاره سیمبول د کنونشن یا ټولیزې پرېکړې پوښتنې دي.

د دې لپاره ورځنې د بېلګې په توګه دسترو لاتین تورو کارول، A, B, C, دي په ورکړل شوې حالت کې د ترې لاندې لیکلي توري یا پېژندنخښې دي.

یوه ګډوله یا یوځای ایښولشوې وینا د ډېرو ساده ویناو له ترنو څخه جوړه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یوې ویناتړنه کېدی شي غزېدونکې (غزېدونکې ویناتړنه) یا کلکېدونکې یا کښېکاګونکې (کښېکاګونې وینا تړنه) سرته ورسېږي.

غزېدونکې ویناتړنې سره یوځای شوې ویناوې دي، چې د هغوي ریښتیاارزښت د هغې له برخویناو څخه ټاکلې دي. د ټولوینا ریښتیا ارزښت له دې امله د برخوویناو ریښتیاارزښت فنکشن یا څېرونه ده. (ریښتیاارزښتوالي فنکشنالیتي).

سم اندیزې همغه یا ثابتې، چې هغه ریشتیاوالي فنکشني اغیز ښندي،
تړننخښې Junktoren بلل کیږي.

کلاسیک ویناسم اند یو تړننخښیز سم اند(Lorenzen), دی، د ویناو یو،، د پراخېدنوالي اصولو سم اند،،(Quine). دا پر پراخېدنوالي اصولو باندې ودانه ده.

یو ځانګړی حالت د نه والي حالت **Negation**انځوروي. دا د ډېرو ترمینولوژیکو بنسټونو له امله. په نه والي کې ویناوې نه سره تړلکیږي او دا له دې امله ویناتړنې نه دي. دوي همداسې له ترمینولوژیک ساده‌ونې له امله یوځاییزې (چې یو ځای لري) ویناتړنې بلل کیږي. دوی د وتون ارزښت ریښتیا سره ارزښت ناریښتیا ورکوي او په څټ.

ترمینولوژیکي سم دلته ویینه یوځاییزه رښتیاڅېرونه یا رښتیافنکشن برېښي. د دوه ویناو د ګډوله کونو لپاره شپاړس یونکتورونه یا تړننخښې شته دی. د ټولو کېدونکو ګډوله کونو لپاره له رښتیاارزښتونو یو د دې تړنو لپاره تیپیکي لاسته راوړنرښتیاارزښت ورکوي. د بېلګې په توګه له تړننخښو سره د تړلې وینا a) *a UND b* او b) تیک هلته رښتیاده، چې هم a او هم b رښتیا وي، په هر بل حالت کې تړنه نارښتیا ده.

اېنتنزیونالي **Intensionale** (ځان ورسره برابرول یا – اعیارول) ویناتړنې رښتیافنکشنلي ویناتړنې نه دي. له دې سره د ټولوینا رښتیاارزښت د برخویناو د رښتیا ارزښت په واک کې نه دي.

بېلګه: ،، سپین د سم اند یو کتاب لولي، ځکه هغه سم اند ډېر په زړه پورې مومي یا بولي،،.

analytisch – synthetisch شننیزې – جوړښتي ویناوې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویناوې په ورځني ژوند کې په شننیزو ویناو او جوړښتیزو – یا مصنوعي ویناو باندې وېشل شوي. د ،،وینا،، په ځای په همغه موخه له ،، غونډلې،، همداسې ،، پرېکړې،، هم غږېږو.

Analytische Aussagen شننیزې ویناوې

شننیزې ویناوې په راتنګه موخه دي ،، ویناوې، چې په اړیینه توګه ، دا په دې پرېپوهېدنه چې په ټولو ممکنه نړیو کې، رښتیا ذي ځانله د هغو د سم اندیزو بنسټیزو بڼو له مخې او د هغوي رښتیاوالی بې د هغو پر تجروبوي ازمايېنو باندې کره کېدونکې دي،،. دوي له دې امله سم اندیزه توتولوګي(تل رښتیا ویناوې) ده.

بېلګه: لمر ځلیږي، یا لمر نه ځلیږي.

په پسې موخه ،، داسې ویناوې دي، چې د هغوي رښتیاوالی د هغوي له مصنوعي جوړښت او د هغو پرېپوهېدنوالي د هغوي د ژبنیزو توکو په واک کې ده. هغوي په سیمانتیکي اړیکو لکه همغه پرېپوهنیزبرابروالی [...] او پرېپوهنیزپایونه [...]،،. له دې سره دا یو ځیرکلپایونه(ګردۍ پایونه) Zirkelschluss په ګوته کوي.

بېلګه: خور –ورور خپلوان دي.

Tautologie

یوه تاوتولوګي په سم اند کې یوه ټولیزه باوري وینا ده، دا په دې پرېپوهېدنه چې یوه وینا، کومه چې د سم اندیزو لاملونو په بنسټ تل رښتیا ده. د توتولوجي لپاره بېلګې دي، لکه ،،

که ورینږي وریږي، نو ورینګي وریږي،، یا ،، دا هوا بدلیږي یا داسې پاتیږي، لکه څنګه چې ده.،،

Synthetische Aussagen جوړښتي یا مصنوعي ویناوې

په پراخه موخه د اریستوتالس له لورې ټولې ویناوې(پرېکړې)، داپه دې پرېپوهېدنه چې یوه ،، د سینتېزې له کلمې څخه،،.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په راتنګه، واکمنه موخه (کانت (فسلوسوف))،، په رښتونې حالت باندې ويناوې، چې رښتياوالی يې نه ځانله د سينتاکتيکي يا سيمانتيکي جوړښت بلکه پرته له ژبې او له دې امله تجربوي ازماېښتي دازمايېنې فاکتورونو او تجربو په واک کې دی.

د توپېروني يا توپيرېدنې کريتيک

د شننيزې او مصنوعي (جوړې شوې) وينا په منځ کې د توپېرونې يا توپيرېدنې سموالی د Quine (امريکايي فيلو سوف) لخوا د څېړنې لاندې ونيول شول. هغه د پرېپوهېدنې ناټاکلوالي تيزې پلوی وو او دا بنسټ يې د پوښتنې لاندې راووست، چې د کلمې پرېپوهېدنې تيز يو له بل رابندېدلی شي، دا په دې پرېپوهېدنه، چې منځ کې يې پولې ايښدول کېدی شي.

بېلګه: ،،ټول Rappen (د تورو اسونو يو ډول دی) تور دي،، مخامخ يې ،، ټولې کاغۍ توري دي،،. دا چې تور يوه د پرېکړې نخښه ده، چې راپن له نورو اسونو بېل کړي، دا يوه شننيزه وينا ده. ايا د ،، کاغيو،، بې له تور د کلمې پرېپوهېدنه موخې ته رسېدونکې ده

– نو سپين هم (د بېلګې په توګه Albino vogel) د نورو همهغو پېژندنځښو سره دې و کلمو ته ګډل کيږي – يا ايا کاغۍ هم د تور له لارې پېژند لري ياپېژندل شوې دي، کوين هم دا يواځنې نه شو ټاکلی. په ځته کې کاغۍ هم د يوه د کلمې په توګه د يوه پيداښتي ډول لپاره کارول کيږي، خو ايا د دې ډول ټولې يوګونې تور وبرېښي، چې له دې امله دا يوه تجربوي پوښتنه ده.

وينا په ويناسم اند کې

.

په ويناسم اند کې داسې ويناوې يواځې ياتيک د هغې فورمال او نه د هغې منځپانګيز رښتياوالي ارزښت غوره دي.

د بېلګې په توګه: سرې بايد له شننيز شيحالت ځخه پوهه ولري يا په شي حالت وپوهيږي، چې د وينا په رښتياوالي ارزښت ،، برلين د جرمني پلازمېنه ده، او روم د ايټاليا پلازمېنه ده،، پرېکړه وکړی شو، دا د وينا لپاره غوښتونې نه ده، چې ،، مادرېد د سپانيا پلازمېنه ده،

(c) ketabton.com: The Digital Library

یا مادرېد د سپانیه پلازمېنه نه ده،،، ځکه چې د سم اندیزې ،،یا،، او ،، نه ،، د کارونې کره کونې وروسته (نورمیرونې Normierung) دلته د خبرو یوه رښتیا، له دې خپلواکه وینا ده، چې ایا مادرېد په رښتیا دسپانیا پلازمېنه ده یا نه. یوه په دې موخه فورمال رښتیا وینا به ټولیزباوري یاهم توتولوژي وبلل شي.

وینا په پرېدیکات سم اند Prädikatenlogik کې

په پرېدیکات(د یو څه د څرنګوالي ارزښتونه) کې یوه وینا یوه وینابنه ده بې له خپلواکو اووښتونو.(په دې کې ټولې اوښتونې د کوانتورونو یا نخښو سره تړلي.)

په پرېدیکاتسم اند کې د یوې وینا رښتیا ارزښت په هغې د خوندي سیمبول Interpretation د روښانونې له مخې څخه ورکول کیږي.

د بېلګې په توګه یوه وینا x=x+x په لاندې توګه میندلکیږي: د هر x لپاره دې ترم x او x+xوشمېرل شي. که یو x شتون ولري یا شته وي، چې دواړه ترمونه همغه ارزښت ولري (د بېلګې په توګه د x = 0 لپاره)، نو وینا رښتیا ده، په بل ډول نارښتیا ده. نو له دې سره رښتیا ارزښت د بنسټېزې په واک کې دی. چې د اوښتونې یا واریابلې له په ځای کونې ډېرۍ(سټset) څخه وي.

یوه پایونلار د فورمال سم اند په یوه شمېرنه کې بنه بدلونلار یا – قانون په ګوته کوي، داپه دې پرېپوهېدنه چې یوه جوړښت یا مصنوعي لار، چې د هغې له مخې کېدی شي یا

اجازه ده، د نورمال ژبې د یوه شته ویېنو نوو ویېنو ته لاړ شو. دا لارښونیزه تلنلار یو پایونلاس ته راوړنه انځوروي.

.

د Ernst Tugendhat (فیلوسوف) له خوا ټولې شننیزې غونډلې د ausgeschlossenen Widerspruch (پرته یا ناشونې مخامخوالي) په غونډله ودانې دي. دوی د ناسموالي ضربیونهFalsifikatoren نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مخامخوالي يا ردونې غونډله يا د ناشونې ردونې يا – مخامخوالي غونډله وايي، چې دوه يو د بل په خپله خټه کې د همغه څه ـ خونديونې ردونې ويناوې په همغه وخت کې نه شي پېښېدلی. د فلسفي – او پوهنتاريخ د وخت په تېرېدو سره او له بېلا بېلو تيوريکي نظريو اړوند او له بېلابېلو ډولونو د اونتولوګيزې ontologisches پېژندتيوري او د سم اند اصول پوهېدل کيږي.

اونتولوجي د فلسفې يوه لار يا ديسڅيلين دی چې د شته والي (يل؟؟) او رښتياوالي بنستجوړښت سره بوخت دی، د بېلګې په توګه: کلمه لکه شتون، يل، به او رياليتې.

د کريتيک **Kritik** لاندې يا له کريتيک څخه سړی د يوه شي(الي) يا پر يوې کړنې باندې د کچون-الو په مټه يا لاس پرېکړه کيږي. لکه فيلوسوفې Anne-Barb Hertkornروښانه کړې، چې کريتيک دې له دې سره ،، د فکر او هوښيارتيا بنسټيز فنکشن دی او تر هغې پورې چې دا په خپل فکر و کارول شي او شتونپېژندنخښه چې پر باوريوالي باندې يې د دعوه کونې پرېکړه وشي.،، دا د پرې پرېکړې کونې باندې د انساني کړنتوان غوره هنر دی.

ډاکترماخان ميرزی شينواری

نيولوجيزم Neologismus

منلي انجنير صيب ستانه ميرزهير په م ک کې وړانديز کړی وو، چې د علوماکادمي له خوا دې يوه ډله جوړه شي، چې دا نيولوجيزم زما په اند د څيړنې، پراخونې اوورسره بلدونې اوبلدېدنې کارمخ ته يوسي. زه داسې لړ پوهيدم، چې ګوندې دا خود نوو وينو سره سر اوکار بايد ولري، خوبيا مې هم وغوښتل، چې ځان داسې لړ څه پرې وپوهوم، نو د الماني ن ج له لارې مې دا ليکنه برابره کړه، چې له تاسوسره يې هم په مينه ګډوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا لیکنه به دوه برخې ولري، چې لومړۍ به یې د نیولوجیزم سره ځان بوخت کړي او دویمه به یې نیولجیزم ته د پښتو اړتیا په هکله وي او په دې اړوند به دژبپوهانو کار څه وي او که نورې اړتیا به مو اړیینې وي.

که زما د لیکنو سره څوک داسې لږ بلد وي، نو دې ته به یې هم پام شوی وي، چې زما په لیکنوکې پردې ویونه کم لیدل کیږي، پرته له هغه پوره اړیینوویونو، چې پښتو انډول ورته نه پیداکیږي، چې هغه به هم زیات پیداښتي ویونه نه وي او هغه به هم د هغې اړونده ژبې د ودې له مخې منځ ته راغي وي.

یوه داسې ځوان پښتون راته لیکلي وو، چې ګوندې زما لیکنې یې لوستلي، خو ډېر ساده دي.

لومړۍ برخه

نیولوجیزم:

یو نیولوجیزم Neologismus په یوې ژبتولنې کې په ټولیزه کارونه کې د مخه ترې تیرشوی یعنې د پرېښودو ژبنې ویونو بیا نوې کارونه ده، وایي

- یو نوی راپیدا کړی وی (نوی وی) په همدې توګه یو همداسې وییینه (افاده) یا

- یوه نوې مانا، چې د هغې سره همدا اوس لرلی وی، په همدې توګه پخپله وییینه (افاده) باندې سمبالیږي (نوې مانا) یا دا نوې مانا ورته ورکولکیږي، یا هم دا وی په همدې توګه وییینه پخپله، چې نوې مانا غوره کوي.

که دا دیوې ژبتولنې په دننه کې پراخونه ومیندي یا دژبتولنې په دننه کې وزغلي، او د ژبویونو کتاب (ډکشنري) یې را واخلي او د دې ژبې ژبپانګه کې ځای ونیسي. د نیولوجیزم له پاره کرکتریستیک یا خویغوره-والی یا خویټاکونکی دی، چې ویونکی دا په یوه وختواټن کې د نوي په توګه خپلوي. کوم ویونه (لا) نیولوجیزم دي، په دې پورې اړه لري، چې له کوم وختټکي څخه سړی د یوې ژبې ویونپانګه (ویونو پانګه) په پام کې نیسي یا څیړي. د دې په څنګ کې په ټولیز-ژبنیز ستاندارد ویونکتابونو(د ویونو کتابونو یا ډکشنري) رانیولشوي نیولوجیزمونو له پاره په ډېرو ژبوکې ځانګړي ویونکتابونه، چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوي ځانله یا ټیک د همدې ویونپانګه(که ویونوپانګه؟) ځیري شتون لري. د نیولوچیزم وینې (افادې) ته د زړې یونانې ویونه neu „ *neos* νέος“ ،،نوی ، او *logos* λόγος

„Wort“ ،، وی،، بنسټ ته پراته دي، چې په پښتو یې نویوی (نووی یا نوی وی) بللی شو.

د دې کلیمې و جنجالپرابلم ته

دا د نیولوجیزم وی یا کلیمه په ژبپوهنه کې نه بیخې ساده یوونوالی یا یواندوالی نه لري.

Hadumod Bußmann (هادومود بوسمن) داسې پیژند ورکوي:

نوې په کاراچولشوې یا نوې منځ ته راغلې ژبنیزې ویینې،،. داسې ویونه په ویجوړونې، ویپورونې یا د پوهېدنوړنوالې له لارې منځ ته راځي. ځانله د نیولنګویستیک Neurolinguistik یا نیوژبپوهنه (نوې ژبپوهنه) کې د دې وی له پاره د دې وی یا کلیمې د نوي پیدابښت منل منځ ته راځي یا د دې وی منل منل کیږي.

هلموت ګلوک Helmut Glück له یوې لور نیولوجیزم له نوپیدابښت سره برابر وتاکه یا کیښود او په چوخونی ،،وینوپیدابښت،، سره په حواله نیولوجیزم، دا ورکړلشوې بیلګې مګر ټیک د ویجوړونې، پورونې یا ماناوړنې حالتونه دي. د ژبپوهنې ورځنیوالې یا رواج کې که هرڅومره ناوخته نو د ۱۹-مې پیړۍ پای څخه ،، ویپیداکونه/ پیلپیداکونې،، له یوې لورې او ،، ویجوړونې،، بلې لور ته توپیروي.

بیلونه

د ژوندۍ ژبې خبرېکوونکې هره ورځ نوي ویونه جوړوي یا پیداکوي، چې د هغوی سره دوي سملاسي یا توکلي بلنتشیاوي یا نومونتشیاوې ډکوي یا بندوي. زیات له دې ویونو ټیک یوځل په کارلویږي. زیات وخت د دې ویونو موخه په دې کې ده، چې د هغه سره یو نومونحالت پوره کړي.

د نیولوجیزم ډولونه

د نیولوجیزم لاندې ډولونه کیدی شي سره توپیر شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوویونه(نوی ویونه)

ویینې او ماناوي نوې دي. د نوي ځوان وخت بیلګه یې د لنډخبرلیږل له پاره وتونوی *simsen* له SMS څخه دی.

نوي پوهېدنه

یو زوړ وی ټیک یوه نوې مانا (پسې یا بله مانا هم) اخلي. په دې توګه ګوندې له یوه زاړه وی د بیلګې په توګه موږک *Maus* په یوه ،، تخنیکي الې، د شمیرونې ورشو،، کې هم ځای په ځای شي.

نوي کمبینیشنونه یا نوي ګډوله لکینه:

دلته هغه کارونویونه سره یوځای کیږي (Internetcafé انترنتکافی ,لپټاپ بکس Laptop-Tasche, انالوګ ساعت Analoguhr).

نیولوجیزم او ژبنورم

که نوی ویي کارونې ته ریشي، نو خبرېکوونکی زیات وخت د نورم د نه باورتیا سره مخامخ کیږي.

وینه، مانا اوکیدی شي د ډېرماناوالي

- ویینډول یې لومړی په ورځنی کارونه کې ساتل کیږي. په ځانګړي توګه پورویونو کې دا زیات پیښیږي، خو نه تل، یوه د اعیارونې(چمتوکونې) پروسه پیښیږي، چې د هغې سره د ترې پور شوې ژبې ویندول د فینومینسیستم سره سر وخوري. د دې له پاره بیلګه ډونلوډ*Download* دی

په ژبه کې پردي ویونه ځای نیسي، ځکه چې په الماني همداسې پښتو ژبه کې ورته انډول نه پیداکیږي.

Kunstwort مصنوعي وی یا هنري وی(هنروی)

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هنروي سره هغه وی په نخښه کوو، چې د یوې ژبې د ویجوړونې پیداښتي الاتو سره جوړ نه وي او د یوې بلې ژبې څخه هم نه وي پور شوی. دا یوه نوې ریښه جوړوي اوزیات جګسومبولیک یا زیات نمونه-ییز (نمونییز؟) دی. نوي جوړ شوي هنرویونه زیات وخت د نیولویجزمونو په حیث باوري وو.

د شعرونو ترتیب او بیتونوکې سړی زیاتوخت د هنرویونوسره مخامخ کیږي.

جوړښتنومونه

د هنرویونو له پاره زیات جوړښتنومونه: د ویونپیلو (د ویونو د پیل) یوځای راکښنه، یوځای اینښوونه، او د ګرافیمونو Graphemen د ګډوله کونې لنډونه.

یوځایراکښنه:

په دې د هنرویونوکې دوه یا زیات ویونه و یوه وي ته راکښلکیږي (،، سره ویلیکول،،)، چیرته چې سره یوبل باندې اوښتونې برخه لرې کیږي. د دې له پاره بلابیلې په نخښه-ونې شته، د بیلګې په توګه، یوځای راکښنوی، سره ویلیکولوی، ګډوله-وی....

بیلګې:

- Teuro له *teuer*(ګران) او *Euro*(یورو)

- Demokratur له *Demokratie* او *Diktatur*

- Grusical له ډاروونکي *Grusel* او *Musical* موزیک څخه

- Informatik له *Information* او *Automatik* (یا *Mathematik*) څخه

اینفورماتیک په نامه پوهنځی شته اولوستل یې وایي چې له شمیرپوهنې ستونځمن دي. موږ د کمپیوترساینس په نامه پوهنځی لرو، نه پوهیږم، چې هلته به څومره د اینفورماتیک سره سراوکارلري، خوګومان مې دی، چې دومره ډېربه نه وي.

- Mechatronik له Mechanik او *Elektronik* څخه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

.

دا یوه نوې د موټرو مسلکي ژده کړه هم ده، ځکه د نویو موټرو ماشینونه ټول په همداسې الو سمبال دي، چې میښاترونیکان ورسره سر اوکارلري.

- Glokalisierung له *Globalisierung* او *Lokalisierung* څخه.

Zusammensetzung von Wortanfängen

د ویونو پیلې سره یوځای ایښوونه

دا هنرویونه د سیلبولنډوییونوسره خپلوان دي: بیلګې:

- Modem له Modulator او Demodulator څخه

- Moped له Motor او Pedal څخه. دا د ډبډبي اوبایسکل څخه جوړ په پښوو هن-الاتو ځې یا بیول کیږي.

- Chipitts له Chicago او Pittsburgh څخه

- Haribo له Hans Riegel Bonn(هانس ریګل نوم دی، چې له بون وویا دی(؟)) څخه. دا یوه خوږه دخوږوجوړه میوه ده، چې کوچنیان یې په مینه خوري.

- Milka له Milch شودو او کاکو Kakao څخه جوړ څه دي. خواږه خو هرومرودي.

Abkürzungen لنډونې

لنډونې هم کیدی شي هنرویونه وبلل شي
بیلګه:

“Nato„ د *North Atlantic Treaty Organisation* لپاره لنډونه.

دا لومړۍبرخه زموږله پاره دلته همدومره بسیا کوي او اوس راځو دې

و دویمې برخې ته:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو ستونځې اونیولوجیزم:

. نیولوجیزم ۸۰ .

د پښتو د پوهنیزې ودې له امله او که غواړی، د نه ودې له امله دپښتو ژبې ستونځې هم زیاتې دي. موږ اوتاسود دې لیکنې سره داسې لږ سر نیولوجیزم ته ورښکاره کړ او ومو لیدل، چې دا نیولوجیزم د یوې ژبې ویونکو د ودې سره هم سیده تړاو لري

هنرویونه او نیولوجیزمونه: ټول هنرویونه نیولوجیزمونه نه دي. یوه وییکتابیزه (د ډکشنري) نخښه یو اوږد وخت د نیولوجیزم په څیر ګڼل کیږي. د زیاتې پراخیدنې او د کارونې دوام سره د ټولژبنیز ویپانګې د ورسره ورځنې یا اري ژبې برخه ګرځي.

دا چې په پښتو کې به نیولوجیزمونه کوم وي، زه ترې نه یم خبر اونه پرې پوهیږم، د دې دې ماته بخښنه وي، خو هغه ویونه چې موږ بدل کړي یا د نورو ویونو په ځای، چې

ګوندې موږ یې پښتو کوو چې تاسوته به هیله ده زما د لیکنو معلومې وي- هغه - په پوره خواشینۍ باید ووایم - چې له هره اړخه ناسمې دي لکه:

مایع ته اوبلن ویل اود سلمې په ځای سلنه کارول، د ستاندارد، سطحې سویې په ځای کچه کارول او داسې نور.

دلته به مې هم وړاندیزدادی، چې د نوروژبو په مرسته به هرې پوهنې ته وده ورکوو اوهلته په نورو ژبوکې زیاتوخت د پیداښتې ویونو له پاره موږ په پښتو انډول پیداکولی شو اوکه نه نو بیا د همغې ژبې همغه وي لیکو اوکه په عربي انډول باندې یې پوهیدو، نو هغه هم له نوروښه دی.

یادونه:

ځان پالنه دې نه وي، خو دا به ووایم، چې په نږدې ځلوښتو کتابونوکې، چې راټولوني اوژباړې دي، ما شمیرپوهنه په پښتو لیکلې، دا په دې مان، چې په پښتویعنې ټول مسلکي نومونه په پښتودي اودا ما جوړکړي نه دي، دا نیولوجیزمونه نه دي، دا موږ په ژبه کې لرلي ویونه دي، چې ما به لومړي ځل ترې کار اخستی وي یا به مې لومړي ځل په کاراچولي وي او له دې امله دزیاتو ګوتنیونو سره مخامخ هم یم، خوباورلرم، چې دا به هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل ځای نیسي. ماته غوره دا برېښي، چې زما په اند ناسمون په کې نه شته اوکه وو، نو هغه به د راتلونکوځوانانو دنده وي، چې سم يې کړي.

.

زمور لومړۍ دنده: کتابونه له نوروژبو په پښتو ژباړل، دا په دې مانا، چې مسلکي ویونو ته هم د پښتو انډول پیداکول لکه د مشبوع له پاره موږ یا ماړه لیکل او د داسې کتابونو ډېرول.

بیا زما تل ځوانانو ته مشوره:

که غواړو وپوهیږو اوپوهه مو نوروته ورکړی شو، باید په یوه پرمختللې د باندنۍ ژبه ښه وپوهیږو.

یو څه چې پیداښتي پښتو يې نه لرې، هغه بیا نه لرې، و هغو ته باید د پښتو نوموني هڅه ونه کړو، لکه معیار، سویه (دلته کېدی شي د پوهني یا د غوښتوني څه ښه-والی پهپام کښې ونیول شي) یا سطحه(هواره) د اوبو د سطحې جګېدنه، نو څه وي؟ دا چګېدنه د بحر د اوبو له سطحې سره پرتله کیږي.

خو یو په خپلې ژبې کښې لرلې د نور ژبو ویيونه باید بیا په پښتو ولیکو، که نه! دا بیا ورکیږي او دلته بیا دا د خندا نه وي او د دې پرځای باندې دي، هغه ناسم راننوتي ویيونه سم شي، چې له خندا څخه ووځي. لکه هما کچه یا د سلمې سلنه کول. د دې لپاره دې د ما د ،، پښتو را ننباسل شوي یوونه،، کتاب وکتل شي

اوکسومورون Oxymoron

نه پوهیږم څه به مې کتل خو د دې پورته وی ،،اکسیمورون،، سره مخامخ شوم او هسې مې په داروښانه-ونه پیل وکړ. په دې ترځ کې ګورم، چې د نورو په ادب کې د کارونو ویونو سره داسې مخامخ شوم، چې پرته له هغې له پرېپوهیدنو اکسیمورون نه شو روښانه - یا شنل کیدی. دلته مې دا ټول سره ګډوډ راوړل، چې هسې زما په اند دا موږ ورسره په ادب کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

نابلد یو څه سره یواځې او یواځې داسې مخامخ شو او وګورو، چې د ا ژبه څومره ستره اړتیا څېرنې ته لري. تاسو، پیداښتي ده، چې هر وی، چې هر یو یې یوه کره موضوع ده، پخپله هم په ن ج کې کتلی شی او نور یې ښه روښانه کولی شی. زما لیکنې زه له الماني رانیسم، نو ویینه او لیکندول به یې هم الماني وي، خو وبه هڅیږم، چې انګرېزي یې هم راوړم.

__. اوکسومورون ۸۲ .__

دې لیکنې ډېر ستړی کړم. هیله ده، چې تاسو به ستړي نه کړي.

اوکسومورون یو ستایل اله ده چې هر ډول لیکنخوندیونو کې میندل کیږي، نو له دې امله په لوریک(۱) نه دی رابند، بلکې په ایپیکي(۲) او رومانتیکي کارونو کې هم پیدا کیږي. دا اکسیومورون له دوه کلمو جوړ دی، چې ځانونه یو بل سره مخامخ کوي یا تر دې چې دا یو بل ردوي. دا پخپله په دننه کې ردوونکی اکسومورون غوښتونی دی او د یوه شي په ټکي شوي حالت کې انځور دی، چې یوه بیلګه یې کینه-مینه(په کرښه ترنه یې په دې مانا چې یو وی دی) دی.

د بیتونو سره شعرLyrik

شعر چې یو څه روښانه کوي Epik.

بیا:

په اکسیومورون کې دوه ویونه یا کلیمې د منځپانګې له مخې سره مخامخ دي یا یو بل ردوي سماندیزه مخامخ ټوټه یې پلیوناز موس (۱) دی، چې په هغې کې دوه ویونه همغه یا برابر څه روښانه کوي. دا وی اکسومورون یوناني دي او له دې لاندې منځ ته راځي

.(“ὀξύμωρος, aus *oxys* „scharf*sinnig*“ und *moros* „dumm

پښتو مانا یې اکسیو تیزلیدی او مورون بې عقل یا تېزلیدی، ښه یې تیز انده احمق یا زیرک احمق

په ګوته کونه له دې امله پخپله یو اکسومورون دی، ځکه چې مانا یې د منځپانګې له مخې پخپله یو بل سره مخامخ دي یا یو بل ردوي (

(c) ketabton.com: The Digital Library

(تیزفکریز حماقت):۱)Pleonasmus)

دا یو یوناني وی دی، چې پښتو پو هېدنه یې،، له اړتیازیات،، دی

یو پلیونازموس یو رېتوریکي (د خبرو د هنر) څرګندیدنه ده، چې د یوې جملې په دننه کې هغه د ډیرواره وینا یوه ویګروپ یا هم د یو یوګوني کلیمې له لارې په نخښنه شوی وي. تل هغه وخت چې یوه ژبني الات ،کارول کیږي چې هغه د دې تراوسه ویل شوي څخه پرته

.   اوکسومورون   ۸۳   .

نور معلوماتي مواد نه ورکوي. دا وی د ټولو له پاره مناسب دي، چې د یو چا په یوه وینا کې پلیاناموس ته پام را وګرزوي. په پښتو کې یې دا بیلګه راوړی شو،: لکه ،،سره لمبه،،

د پلیانازموس له پاره بېلګې: ګردې غونډوسکې یا ګرد غونډاري، یخ شوی یخ ارامه پټه خوله، رنګه رنګونه((یې انګریزي دی Stilmittel) stylistic devices

ستایل اله stilmittel

ستایل الې دبېلګې په توګه متافر، بیضوي یاهګی(او ډېر نور) دي. دا ټاکلي ډولونه دي چې په تکستونو (خوندیونو یا منځپانګو)کښې لکه شعرونو، لنډو نکلونو او پخوانیو کیسو او دا سې نورو کې منځ ته راځي. دا یو وبین اله یا افاده اله ده، چې یو څه ټاکلی وایي یا افاده کوي.

متافر ته = په وړوني موخه ترې پو هیدنې څخه تر څیرې پورې خبرې، د بیلګې په توګه سپی په هرکاره کې لیونی کیږي، دا د په کینه کېدلو یا قهرېدلو لپاره کارول کیږي.

یا هم ستایل اله ،، سیمبول،، یا سیمبولي،،، چې یو شی موخه-څېرې په څیر انځوروي، لکه اوښکې د خپګان له پاره،زړه د مینې له پاره او کوتره د روغې له پاره.

یا زیاته خبره (هغه خبره، چې له ربښتیاکیدلو لرې وي) لکه،، د اوښکو ډنډ،، د انسانو بهیدنه،،

هر ستایل اله ځانګړې مانا لري، چې د یوه څه له پاره ولاړه ده یا د یوه څه له پاره ځای نیسي، کیدی شي، چې د یوه ستایلډول له پاره هم وکارول شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Metapher

(μεταφορά metaphorá متافر (زړه یوانانی وړنه یې نږدې مانا ده او (د ځانګړو شتیلمواد یا – الو په څیر کارول کیږي) ژبنۍ ویېنه ده، چې د هغې سره وی(یو ویډله ده د هغه د خپل اړونده پوهېدن- یا مانااړوندوالی په یوه بل کې وړل کیږي یا وردننه کیږي ، بې له دې چې بې له یوه سیده پرتله ونې اړیکه د په نخښه شوي او په نخښه کیدونکي منځ کې روښانه شي.

دنده:

. اوکسومورون ۸۴ .

دا بنسټ ویېنه یې د یوه څه له لارې ځاي په ځای کیږي، چې روښانه، لیدوړ او ژبیز بډای باید وي. د بیلګې په توګه ونه تاج (د ونې تاج) د ونې د څوکو له پاره، یا دښتکښتۍ د اوښ له پاره. کله کله متافر ژبنیزې تشیاوې هم ډوکوي، چې د ستونځمنو لیکنو روښانه لیکنو را نغاړلو له پاره وي

متافر د ورته والي اصولو او د یوه ټاکلي او له دې سره جوړو شوو د ورته والي، منځپانګیز او نه د ګاوندۍ څرګندېدنو یا برېښېدنو منځ کې اړیکو څخه کار اخلي، له موږ سره چې د دوي په منځ کې .ماناوړنه په لاس کې اخلي یا رانیسي.

همداسې کیدی شي د یوې لنډې (څیره-ډوله) پرتله کونې لپاره ترې کار واخستل شي . بېلګه: ملالۍ یوه ځمری ده، په دې مانا چې ملالۍ دومره توانمنه ده لکه ځمرۍ. د لته د دې څیروونکي حیوان نوم ملالۍ ته یووړل شو یا ورکړ شو...

ومتافر ته = په وړونې موخه ترې پوهیدنې څخه تر څیرې پورې خبرې، د بیلګې په توګه سپی په هرکاره کې لیونی کیږي، دا د په کینه کېدلو یا قهرېدلو له پاره کارول کیږي.

یا هم ستایل اله ،، سیمبول،، یا سیمبولي،،، چې یو شی موخه-څېرې په څیر انځوروي، لکه اوښکې د خپګان له پاره،زړه د مینې له پاره او کوتره د روغې له پاره.

یا زیاته خبره (هغه خبره، چې له رښتیاکیدلو لرې وي) لکه،، د اوښکو ډنډ،، د انسانانو بهیدنه،،

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر ستایل اله ځانګړې مانا لري، چې د یوه څه له پاره ولاړه ده یا د یوه څه له پاره ځای نیسي، کیدی شي، چې د یوه ستایلدول له پاره هم وکارول شي.

Oxymoron; paradoxon, Contradictio, Antithese

اوکسیومورون، پارادوکسون، کونترادکڅیو، په ادیکتو کې، انتیتیزې له شتیلموادو سره بیلونه زیات وخت لږه شونې ده. په ټوله کې په الماني درس کې زیات وخت کې سره بدلیږي. له دې مله غواړو دا پولې بیا سره روښانه کړو.

لومړی: اوکسیومورون له مخامیزو یا متضادو یووالو یا واحدونو څخه جوړیږي، چې د دوي برخوال سره مخامخوالي یا تضاد کې راځي. له دې سره یوه وینا توانمنده(که

. اوکسومورون ۸۵ .

توامنه؟) کیدی شي..دا یووالي کیدی شي یوګوني یا ځانله ویونه وي یا د یوه ګډوله وی په دننه کې وي.

دویم: پارادوکسون: یو (بربېښیدونکی -) مخامخوالی یا تضاد دي. دا بیا څنګیزه ده، چې ایا یوګونې جوړښتبز څه سره مخامخ دي یا متضاد ردوي. غوره یې دا ده، چې پارادوکسون منځپانګیر کار نه ورکوي یا لومړی په دا دویم لید موخه ور کیږي

contradictio in adiecto : دریم

کونتردکڅیو په ادیکتو کې د اکسیمورون یو ځانګړی حالت دي. په دې کې یوه ستایل اله د یوه ادجکتیو او یوه سوبستانتیو څخه جوړه ده. دواړه ویونه یو د بل مخامخ دي او په پای کې یو بل ردوي.

Antithese انتیتیزې

هر اکسیمورون کیدی شي د انتیتیزې په څېر وپیژندل شي. خو انتیتبزې هڅیږي هم چې د منځپانګېز مخامخوالي او ټولې غوندالې له مخې هم

اکسیمورون ځان د دوه ویونو په مخامخوالي راښدوي

د اکسیومورون له پاره بیلګې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پيداېښتي ده، چې يو ستيلمواد د بيلګو له لارې ښخ روښانه کيدی شي، نو له دې امله غواړو،
يو څو بيلګو له اکسيومورون او کونترادکځيو ادکتيو څخه په کيله کړو.

اکسومورا له ژبې او تولې ورځی

لړ ډېر دی

دې ډکيا زه غريب کړم

بيړه له تلوار سره

غمګين خوښ

. اوکسومورون ۸۶ .

Adjektive

لاتين مانا يې: ورزيات شوی) خوي ويونه: دوي روښانه کوي، چې يو شی يا يو څه يا
کسان... څنګه جوړ دي. دا د څنګه وي په نامه هم يادېږي، ځکه چې دوي پوښتي چې يو
شی څنګه جوړ دۍ.

په اديکتو کې کونتراديکځيو د اکسيومورون يو ځانګړی حالت

Contradictio in adiecto als Sonderform des

Oxymorons

زګيرويز درد

ګرده څلورۍ(مربع)

تور شيدې

ګونګه چغه

تياره وه، سپوږمۍ ځليده

(c) ketabton.com: The Digital Library

په شنوواورو ورېدوني دهليز(دهليز، چې شنې واورې پرې شوې وي)

كله چې موټر لكه) برېښنا تيز)

ورو په ګوډ (كونج دننه وي) راتاو شو

دننه ولاړ كسان ناست وو

پټه خوله(غلی) په خبرو كې ژور

يادونه: په نوكانو كې ليكنې زما يعنې د ژباړي دي

دا شعر كيدی شي د ۱۸۵۰ ز ک وي او په ډېر اختمال د ساكسو له وګړ غږ. له دې سره ډېر اكسيومورا جوړيدی شي، د كومو سره چې بيتونه يانيمبيتې هكپككوونكې اغيز ښندي.

سيستم څه شی دی؟

اجازه دې وي،چې دا يو وی يعنې سيستم، چې ټولپو هيدونی دی، خو بيا هم له تاسو سره كډ روښانه كړم. دې ته له دې امله راو هڅيدم، چې وګورو، دوي يا دا پرمختللې نړۍ هر يو وی- چې فكركيږي، دا خوروښانه دی- څومره څيږي او روښانوي.

سيستم (زوړ يوناني وی σύστημα sýstēma د ډېرو يوګونو برخو څخه يوځای اينوولشوی ټول) په ټوليزه توګه رابندوړ پيداښتي يا هنري ،، جوړښت،، په نخښه كوي يا په ګوته كوي، چې له بيلابيلو برخو څخه جوړ دی، كوم چې د ټاكلو منظمو اړيكو په بنسټ يو له بل سره د ګډ ټول په څير راوړلكيدی شي.

د دې وی يا كليمې يووااليز پيژند نه شته، ځكه چې د هر مسلک له مخې څخه يې پيژند وركول توپير لري. په دې پسې نو دا مخ ته تللې غونداله د يوه خوراغټ كډ پروېښوني يا - - ونوالي په موخه يو ذهنيت دی. د يوګونو پارامترونو لاندې روښانه ونه كيدونكې ده.

- فضايی يا / او د يوه سيستم وختيزې پولې كيدی شي د هغه تنيزوالي يا د ټاكلو توانونو له لارې فزيكي روښانه كړای شي يا تشريح كړای شي(رينتوني/مادي/ ټاكلي سيستمونه) –

(c) ketabton.com: The Digital Library

یا سوچه اندیز یا فکري جوړشوي، موخه-چوپړیز (د موخې په چوپړ کې) پیداښت یا طبیعت وي(ادیال یا خیالي/ نه مادي/ نظري سیستمونه).

پیداښتي – یا طبیعي سیستمونه:

ټول پیداښتي سیستمونه په ریښتوني پېښشوي یا منځ ته راغلي (ریل یا واقعي) سیستمونه دي، چې د موخه-ورې له انسانپیداکوني anthropogenenاغیزې پرته منځ ته راغلي او ځان پخپله ساتونکی یا خپلځانساتونکي دي.(بیلګه: Quantensystem, Atom, Molekül, Lebendes System

(Zelle, Organsystem, Psyche, Ökosystem, Planetensystem ,

جوړ(مصنوعي) یا هنري سیستمونه:

مصنوعي یا هنري سیستمونه هغه دي، چې د انسانانو له خوا په کې فکر شوی او جوړ شوي وي. دا کیدی شي مادي یا نامادي پیداښت وي، خو زیات وخت دواړه سره یوځای

کوي. د دې په منځ کې سرې (ریښتوني) تخنیکي سیستمونه (بیلګې: کارالات، ماشینونه، شمیرونی(کمپیوتر)) سوسیال یا ټولنیز سیستمونه (سوسیال ګروپونه، کورنۍ، نژاد، ټولنې، عقیدوي ټولنې) او سوسیالتخنیکي سیستمونه (بیلګې: معلوماتي سیستمونه، انترنت یا نړیوال جال).

یو ګډوله له پیدېښتي او هنري یا مصنوعي ریښتوني سیستمونو بیوتخنیکي سیستمونه (بیلګې: مالساتنه او مالروزنه، پاکی جوړښتونه(کانالیزایشن)، مصنوعي زړونه) او سوسیال ایکولوزي سیستومونه انځوروي (بیلګې: کلتوري کرنیزي ځمکې، ساتنچاپیریالونه)

-- مادي سیستمونه هر یو یې د خپل ډول له مخې د هغه د چاپیریال په ښکاره - ، بند – او رابند سیستمونو وېشل شوي. سیستمتیوري د بنسټټوپیر لرونکو سیستمونو جوړښتډول او خوزښت یې د څیرنې لاندې نیسي.

نامادي یا ناشییز سیستمونه ځانله او ځانله مصنوعي جوړشوي، فکري سیستمونه دي، چې بې له انسانه ،، ټیله شوي،، له لارې کوم دینامیک نه راپیداکوي او شتون یې د مادي

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیستمونو په واک کې دي(بېلګې: د کلمو سیستمونه، کواوردیناتسیستم، د اکسیومونو سیستم، مودلې او تیوري).\

د یوه سیستم جوړښتونې(توکي، برخې) داسې ټاکلکیږي، چې یو له بل بیلابېلې یا رابندې، بېلابېلې دندې یا پوښتنې په سیستم کې پوره کړي. په خټه کې هر په خوښه ریښتونی(ستورو، ونو، غړو، جوړښتبرخو) یا فکر پرې شووالات (غړونه، نخښې، زېړندې، سیمبولونه) د یوه سیستم برخه کیدی شي.

یو سیستم کړی شي برخسیستمونه ولري او هم پخپله د یوه پراخ سیستم(Supersystem) برخسیستم وي.

.

.

.

.

ګرانو او منلو ژبپوهانو!

ډېر، ډېر سلامونه.

د تاسو یو زوړ پښتون، تاسو پوهېږئ چې پوره ناروغ دی، د ده پر ناروغی باندې پوهېدنه او درمل یې یواځې له تاسو سره او د تاسو په لاس کښې دی. لوستې ریښه یې هم لکه چې تاسو پوهېږئ پښتو نه ده. له لسو څخه ډېر کتابونه یې په ژبلار او اړونده ډول لیکلي دی، د تاسو د مرستو هیله من دی او د ژوند په دې اخر کښې به ډېر خوښ له تاسو څخه مخه ښه واخلي، زړه سوی ولرئ مرسته ور سره وکړئ.

مرسته او هیله څه ده؟

د درې یا پنځو ورځو لپاره یو څو استادانو ته دنده ورکول یا دنده اخستل، یو درې څلور له علومو اکادمي او همداسې له پښتو پوهنځي څخه چې په مناسب وخت کښې یې لیکني له ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره مل وګوري، خبرې ور بابندې وکړي او بس. هغه ډېره خوښه یې د استادانو ونډه اخستل د تاسو خوښه ده.

زړه مې غواړې د سږ کال د اګست په میاشت کښې که روغ وم، و کابل ته درشم او خوښ به شم، که د یو څو استادانو سره مې د ژبلار په هکله د خبرو وخت ومونده.

ټول دې راته جوړ او بریالي وی.

د تاسو زوړ ماخان مېړی

.

.

.

.

.

.

د ډاکتر ماخام مېړي شینواري لیکني او ژباړې

د ډاکتر ماخان شینواري چاپ او ناچاپ لیکني، چې هغه زیاته برخه یې له ketabton.com څخه خواره شوې:

<u>Vienna (Austria 1988):</u>

<u>لومړی:</u>

H.K. Kaiser , M. Shinwari : Aproximation compattopologicalalgebra : contributions togeneral algebra 6 ; Page 117 – 122

<u>Vienna (Austria 1987):</u>

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم: Interpolationund Aproximation durch Polynime in UniversalenAlgebren . Diss . Uni. Wien

په لاندې کښې د شمیرپوهنې نږدې ۲۰ کتابونه په المان کې د ،، افغانستان کلتوري ودې ټولنه،،له خوا چاپ شوي دي، چې زه به يې تل منندوي يم.

:(Bonn (Germany 2000

دریم: د شمیرپوهنې ستر کتاب : د شمیرپوهنې برسیره د انجنري، فزیک او اقتصاد لپاره ، همداسي د ښوونکو او زده کوونکو لپاره (دا کتاب په ۹۰۰ مخونو کې چاپ او دا نوې لیکنه به يې ځنو ځایونو غزېدلې او ځنې ځایونه ترې لرې شوي دي)

:(Bonn (Germany 2003 څلورم: ځمککچپوهنه(هندسه) ، په سلو، زرو کې شمیرنه، د ګټې – او کټې د کټې شمیرنه ، د اختمالوالي شمېرنه کتاب د ښوونځي ټولې اړتیاوې پوره کوي

:(Bonn (Germany 2003

پنځم: الجبرونه (د الجبر بنسټونه دي) (ketabton:com ته پورته شوی)

:(Bonn (Germany 2003

شپږم: د شمیرپوهنې انګرېزي – پښتو ډکشنري.(ketabton:com ته پورته شوی)

:(Bonn (Germany 2003

اووم: د شمیرپوهنې الماني ـ پښتو- او پښتو الماني ډکشنري (ketabton:com ته پورته شوی)

Mathematicaldictionary German/ Pashto and Pashto/German

:(Bonn (Germany 2003

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتم: دفرنځیال برابرون (دا کتاب په دې ځانګه کې یو پیل دی، ساده لیکل شوی) (ketabton:com ته پورته شوی)

Differentialequation Translation; An Introduction

Bonn (Germany): 2003

نهم: د شمیر پوهنې فرمولونو ټولګه *MathematicalFormulas*

:(Bonn (Germany 2003

لسم: شمیرپوهنه له عربي په پښتو

1997Bonn (Germany): یوولسم: د افغانستان په هکله سپیني خبرې: په المان کې

،،د افغانستان روغې او بیا ابادولو ټولنه،، له خوا

یادونه: له ۲۰۰۰ کال دمخه ډاکتر ماخان شینواري د ،،د افغانستان روغې او بیا ابادولو ټولنه،، له خوا درې سیاسي مجلې هم را وستلې.

ژباړې او نورې لیکنې:

: (Prof. Brinkmann. (From Brinkmann.du.de

لاندې د برینکمن لیکنې چې له پرینکمن ن ج ځخه ژباړل شوي دي.دا کتابونه د ښوونځي له پاره او همداسې د کانکور ازموینې له پاره ګټور دي.

. د ډاکتر ماخان میرې شینواری.. ۹۰ .

دولسم- شمیرپوهنه د ښوونځي لپاره لومړی ټوک (ketabton:comته پورته شوی)

دیارلسم – شمیرپوهنه د ښوونځي لپاره دویم ټوک(ketabton:comته پورته شوی)

څوارلسم – شمیرپوهنه د ښوونځي لپاره دریم ټوک(ketabton:comته پورته شوی)

پنځلسم- د احتمالوالي شمیرنه د ښوونځي لپاره(ketabton:comته پورته شوی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپاړسم – احصایه یا ستاتیستیک دښوونځي لپاره(ketabton:comته پورته شوی)

لاندې کتابونه د شتوتګارت د پوهنتون د استادانو د لکچرونو څخه چې د شتوتګارت پوهنتون ن ج څخه خپاره شوي را ژباړل شوي.

اولسم – انالیزی ۱(ketabton:comته پورته شوی)

اتلسم – انالیزې ۲(ketabton:comته پورته شوی)

نولسم – کرښیز الجبر (ketabton:comته پورته شوی)

شلم- د شمیرپوهنې بنسټونه (ketabton:comته پورته شوی)

یوېشتم- د فرمولونو ټولګه(ketabton:comته پورته شوی)

دوه ویشتم – فنکشنل انالیز(ketabton:comته پورته شوی)

درویشتم – وکتور شمیرنه (ketabton:comته پورته شوی)

نورې ژباړې

څلرویشتم – له www/grundstudium.info/linearealgebra.څخه:کرښیز الجبر (ketabton:comته پورته شوی)

پنځویشتم – Georg Gutenbrunnerګڼونپوهنه یا د اعدادو تیوري(ketabton:comته پورته شوی)

.

شپږویشتم- د شمیرپوهنې ستر کتاب دویم چاپ لومړۍبرخه: د پوره تغیراتو سره : دا کتاب د شمیرپوهنې برخې برسیره دانجنري، فزیک او اقتصاد لپاره ، همداسې د ښوونکو او زدهکوونکو لپاره پوره ګټور دی. په کتاب کې د اړتیا سره زیاتونه او کونه راغلي (ketabton:com ته پورته شوی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوه ویشتم- د شمیرپوهنې ستر کتاب دویمه برخه (ketabton:comته پورته شوی)

اته ویشتم- ځمککچپوهنه (هندسه) دویم چاپ د پوره تغیراتو سره (ketabton:comته پورته شوی)

نه ویشتم – الجبر بنسټونه دویم چاپ له تغیراتو سره (ketabton:comته پورته شوی)

دېرشم- ډېرۍ پوهنه یا سټ تیوري (ketabton:comته پورته شوی)

یودېرشم – د شمیرپوهنې سم اند (منطق ریاضي) (ketabton:comته پورته شوی)

دوه دېرشم- د یو څو شمیرپوهانو ژوندلیک(ketabton:comته پورته شوی)

دریدېرشم – د شمیر پوهنې ګډې وډې لیکنې

څلوردېرشم- داهم ژباړه ده، خو لیکونکی یې متآسفانه راڅخه نابلد شوی: د مشتق او انتیګرال شمیرنو ته تمرینونه او اوبیونې یا حلونه یې(ketabton:comته پورته شوی)

پنځه دېرشم – د شمیرپوهنې انګریزي پښتو او عربي + دري ډکشنري

شپږدېرشم – د شمیرپوهنې پښتو انګرېزي ډکشنري(ketabton:comته پورته شوی)

اوه دېرشم – د شمیرپوهنې پښتو ډکشنري د شمیرپوهنیزو ویبونو په پښتو روښانه ونه(ketabton:comته پورته شوی)

اته دېرشم- د زړه له کومې(دا هغه لیکنې دي، چې ځنې یې په نړیول جالونو کې خپرې شوي دي.)

.

نهه دېرشم – د افغانستان په هکله سپینې خبرې، چې وبه غزیږي.

څلوېښتم– د شتوتکارت پوهنتون لکچرنوټونو څخه ، چې د شتوتګارت پوهنتون ن ج څخه خپریږي: د ګروپونو تیوري(ketabton:comته پورته شوی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د ښوونځي لپاره فزیک د برینکمن لیکنه

له پنځم ټولګي څخه تر اووم ټولګي پورې ژباړل شوی (دا چې زما دویم مسلک فزیک دی، دا لیکنې ژباړم. دا هم د دې لیکوال یوه ډېره ښه لیکنه ده، چې -د شمیرپوهنې په څیر- دلته هم زیات تمرینونه د حل یا اوبیونې سره په کې راغلي او ماته زیات ګټور برېښي) او دالاندې د برینکن څخه راژباړلي

یوځلوېشتم - فزیک لومړی‌برخه (ketabton:comته پورته شوی)

دوه ځلوېښتم – فزیک دویمه برخه. برېښنا پوهنه. همدا کتاب. (ketabton:comته پورته شوی)

درېځلوېښتم – د پوهنې وزارت له خوا چاپ د ښوونځي شمیرپوهنې کتابونو ته کتنه. دې کتاب کې د دښوونځي کتابونو د هر کتاب یوې برخې ناسمونونو ته ګوته نیول شوې او ناسمونونه بیا سم شوي دي.(کتابتون.کوم ته پورته شوی)

څلورځلوېښتم – د فزیک کوچنۍ ویونو دکشنري(کتابتون‌.کوم ته پورته شوی)

پنځه ځلوېشتم – پرېپوزېشن یا اړیکویونه.(ketabton.com ته پورته شوی)

شپږځلوېشتم = ژبسمون(پښتو کې ناسم راننوتي ویونه، چې سم شوي دي) (ketabton.com ته پورته شوی)

اوه ځلوېښتم – پښتو ژبلار یا ګرامر ۲۰۲۰ همدا کتاب (ketabton.com ته پورته شوی)

اته ځلوېشتم – ژبسمون (که غواړۍ دویم غزېدلي لیکنه) : له پخوانۍ لیکنې څخه نوی شوی او پوره غزېدلی ۲۰۲۰.(ketabton.com ته پورته شوی)

.

تازه لیکلي خو تراوسه کتابتون ته نه دي پورته شوي او دا د ځانله لیکنو په توګه له درې کاله را په دیخوا د تاند او په دا ورسته کې د دعوت او همداسې د نورو د ج څخه خوریږي او خواره شوي دي. په دې کتاب کې د پښتو ناسم ننوتي ویونه څېړل شوي ناسمونونو ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګوته نیول شوي او په دلایلو روښانه .شوي، چې ژبمینوالو لهپارهیې لوسته او ګوتنیونه اړیینه ده.

نهه څلوېښتم – داسې څه له فلسفې ۲۰۲۰(ketabton.com ته پورته شوی)

پنځوسم – ژبې مري او نورې لیکنې ۲۰۲۰ (کتابتون ته پورته شوی)

یوپنځوسم- پښتو ژبلار د ښوونځي لپاره.

دوه پنځوسم- هر څه د ژبې په چوپړ کې.

درېپنځوسم- هر څه د ژبې په چوپړ کې. و کتابتون ته پورته شوې

څلورېپنځوسم- د نړۍ هوښیارتیاوې.

پنځه پنځوسم – د جبران خلیل غوره خبرې .

شپږپنځوسم- ټولیز سم اند .

اوه پنسوسم: غوره ویناوې. دویمه برخه.

اته پنځوسم: د حالتونو څېړنپای

نهه پنځوسم: حالتونه. د حالتونو غزولې او د ښوونځي لپاره چمتو شوې برخه.

شپېتم: ژبپوهنه یا ژبلار: همدا کتاب. دا د ما د پخوانیو لیکنو څخه راټول او یو څه ورزیاتوني د سمونونو سره.

یوشپېتم: ژبپوهنه یا ژبلار. غزېدلې دویم ځل. همدا کتاب.

دوهشپېتم: پښتو یوه اېرګاتیو ژبه ده: په پښتو کښې د لومړي ځل لپاره، بنسټیز.

دوه شپېتم: ژبپوهنه دویم ځل لیکنه او څه بدله شوې. همدا کتاب.

دریشپېتم: پښتو یوه ایرګاتیو ژبه ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځرلوېشتم: راتلونکی: پښتو ژبلار دریم ځل

یادونه: د درې کتابونو خورې ورې لیکنې لرم، خو داسې لږ ناتوانه غوندې یم. که سړه سینه مې ورته ولرودی شوه او دا مې د کتابونو لخوا تاسو سره ګډ کړی شوی، نو ورته خوښ به شم.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

ـ

د ډاکتر ماخان میرزي شینواري ژوند ته یوه لنډه کتنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوم: ماخان (په لومړي ځل يې نوم ،،ميرې،، وو. د رحمابابا ليسه کې نوملیکلو وروسته په ماخان باندې بدل شو).

د کورنۍ نوم : شينواری

د پلار نوم: ارواښاد نورالرحمان

د مور نوم: ارواښاده پستو بي بي

د نيکه نوم: ارواښاد حسن خان

د نيا نوم: ارواښاده صبره بي بي

دزيږېدو کال: ډاکتر ماخان شينواری د ۱۹۴۶ ز ک د سپتمبر په ۱۵ نېټه زيږېدلی دئ (دا خو هغه رسمي ز ک دئ. سمه نيټه يې ۱۳۲۲ او ۱۳۲۰ ش ه کلونو منځ کې باید وي، خو تره مې وايي ۱۳۲۰ ه ک دئ)

د زيږېدو ځای: ننګرهار د شينوارو د هسکې مېنې ولسولي په مورګې کلي کې زيږېدلی.

د مورګی غارخلي کلي کې د لمنځتون استادانو څخه له قرانکريم تر پنجکتاب، خلاصه، مونيه، ګلستان پورې، چې دا مو بيا په ښوونځې کښې هم لوستل، لوستلي، خو بې له دې چې پوره پرې پوه شي.

کليوالي ښونځي: له ۱۹۵۱ تر ۱۹۵۴ پورې د هسکې مېنې مورګۍ لومړني ښونځي، چې دی يې هم د لومړنيو زدکوونکو له ډلې څخه وو.

د رحمان بابا لېسه : له لومړي او بيا له دريم تر ۱۲ ټولګې پورې له ۱۹۵۴ تر ۱۹۶۵ پورې.

دی د رحمان بابا ليسه کې له دريم تر ۱۲ ټولګي پورې د خپل ټولګې اولنمره پاتې شوی.

۱۹۶۶ ز ک د کابل پوهنتون دطب پوهنځي په همدې کال کې

۱۹۶۶ ز ک د سپتمبر مياشت د ښوونځي برس له لارې اتريش ويانا ته تګ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹۶۶ تر ۱۹۶۷ کال پورې ویانا اړوند مودلینګ کې د الماني یا ښه یې اتریشي ژبې او د دیارلسم ټولګي لوست.

اکتوبر ۱۹۶۷ د وینا پوهنتون کې نوملیکنه، چې د پوره زیاتو ستونځو سره په ۱۹۸۹ ز ک کال کې د ډاکترۍ په اخستلو بریالی شو(دا نو پوره ستونځې دي).

له۱۹۸۷ ز ک تر ۱۹۸۸ ز ک د فبروري تر پای د دباندنیو چارو وزارت کې مامور.

د ۱۹۸۸ دمارچ لومړۍ نېټې څخه تر ۱۹۹۲ جون پورې په بون جرمني کې د افغانستان جمهوریت سفارت کې د سفیر دندې د شارژد افیر(صفر نه وو) د نوم لاندې.

له هغې وروسته په جرمنې کې سیاسي پناه.

د ۲۰۰۴ ز ک جون څخه د ۲۰۰۵ ز ک جنوري پورې د کابل علومو اکادمي د پیداښتي پوهنو په څانګه کې دنده.

له ۲۰۰۸ ز ک د مارچ څخه د ۲۰۰۹ زک دسمبر پورې د ریاضي څانګه کې د پوهنې وزارت درسي نصاب کې دنده.

ماخان شینواري بې کاره نه دی او لږ تر لږه له ۹۷۱۹ څخه همدا د کتابونو لیکلو او د ژباړې دنده په غاړه اخستې، چې خپل فکر تر شونې پولې پورې تازه وساتي.

ماخان میرڅي په ۱۹۷۲ کې له لرې د میرمن ښاپیرۍ سره واده شوی، چې د واده خبر ورته اتریش ویانا ته ورغلی.

ده د میرمن ښاپیرۍ سره په ۱۹۶۳ ز ک کې کوزده کړې وه.

دوي ته لوي څښتن په اتریش ویانا کې د مای په شلم ۱۹۷۹ ز ک دوه بچیان وبخښل، چې څانګه او اباسین نومیږي. څانګه په المان کې د پوهنتون علمي همکاره وه او د حقوقو ډاکتره ده او اباسین ملي اقتصاد او ټولنیزه سایکولوژي لوستلې.

:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکتر ماخان مېرزي شينواري ته د پوهنيزو هلو ځلو له امله ستاينليکونه:

١ – د افغانستان کلتوري ودې ټولنه. جرمني

٢ – د افغانستان کلتوري ټولنه کولن ميشنيش. جرمني

٣-

CERTIFICATE OF PRITIATION

مننليک.

افغانيک

.Afghanic e.V

.

.

.

.

.

.

.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library